

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Π3.1.1.

Σύνταξη μεθοδολογικού πλαισίου για την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση και τη γλωσσική διδασκαλία με παιδαγωγική τεκμηρίωση

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΜΑΘΗΜΑ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΜΕ ΤΙΣ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ

Μελέτη στο πλαίσιο της Πράξης «*Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α΄βάθμια και Β΄βάθμια εκπαίδευση*» MIS 296579 - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
Θεσσαλονίκη 2011

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους. Η ανωτέρω πράξη υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση».

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π3.1.1 *Σύνταξη μεθοδολογικού πλαισίου για την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση και τη γλωσσική διδασκαλία με παιδαγωγική τεκμηρίωση*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Συντονιστής Ομάδας Γλώσσας: Δημήτρης Κουτσογιάννης

Ομάδα εργασίας γλώσσας:

Σταυρούλα Αντωνοπούλου

Κωνσταντίνος Κουτσανδρέας

Βασιλική Μπατσίδου

Μαρία Παυλίδου

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη
Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Υπουργείο Παιδείας,
Δια Βίου Μάθησης & Θρησκευμάτων

MIS: 296579 – Π.3.1.1

Π.Σ. Γλώσσας Αγγλίας Β'βάθμια –
ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ

Σελίδα 2 από 85

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	4
1. Εισαγωγή.....	6
2. Γενικά χαρακτηριστικά: το National Curriculum, το γλωσσικό πρόγραμμα σπουδών και οι πηγές των εκπαιδευτικών	9
3. Περιεχόμενο του γλωσσικού μαθήματος	18
3.1. Γλώσσα και σημείωση.....	18
3.2. Γνώσεις για τη γλώσσα	29
3.3. Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, στάσεις και πεποιθήσεις	38
3.4. Οι ταυτότητες των μαθητών.....	42
3.5. Διδακτικές πρακτικές	46
3.6. Αξιολόγηση	59
4. Διακειμενική σύνδεση με άλλα αντικείμενα: Το μάθημα των ΤΠΕ	69
5. Συζήτηση και συμπεράσματα.....	75
5.1. Γενικότερα συμπεράσματα.....	75
5.2. Διαπιστώσεις σχετικά με την αξιοποίηση των ΤΠΕ.....	77
Συνοπτικός πίνακας συμπερασμάτων	80
Βιβλιογραφία.....	85
Δικτυογραφία	85

Περίληψη

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης αποτέλεσε το γλωσσικό μάθημα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση της Αγγλίας και η σχέση του με τις νέες τεχνολογίες. Για τη διερεύνηση του ζητήματος μελετήθηκαν κείμενα που αποδίδουν τις κεντρικές κατευθύνσεις του Τμήματος Παιδείας της Αγγλίας. Συγκεκριμένα, μελετήθηκε το Εθνικό Πρόγραμμα Σπουδών (National Curriculum) και σε το Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα των αγγλικών (English Programme of Study) σε συνδυασμό με άλλες πηγές που παρέχονται στους εκπαιδευτικούς. Το υλικό προσεγγίστηκε από την θεωρητική οπτική της κοινωνικής σημειωτικής (Van Leeuwen, 2005) και της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου (Gee, 2005) και κινήθηκε στον άξονα του περιεχομένου του γλωσσικού μαθήματος και στον άξονα των διδακτικών πρακτικών.

Η μελέτη αρχικά επικεντρώθηκε στην ανάδειξη των αντιλήψεων που διατρέχουν το γλωσσικό Π.Σ. σχετικά με τη γλώσσα και στη συνέχεια ανέδειξε τις γνώσεις για τη γλώσσα που μεταδίδονται. Μέσα από την ανάλυση προέκυψε πως το γλωσσικό μάθημα κινείται κυρίως στις κειμενοκεντρικές και επικοινωνιακές παραδόσεις, αντλώντας στοιχεία από το ρεύμα των πολυγραμματισμών και των κριτικών σχολών σκέψης. Οι νέες τεχνολογίες εμφανίζονται έχοντας διπλό ρόλο, είτε ως ένα παιδαγωγικό μέσο είτε ως ένα μέσο πρακτικής γραμματισμού. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιούνται ως ένα περιβάλλον εργασίας που διευκολύνει τη διαδικασία της συγγραφής αλλά ταυτόχρονα διευκολύνει την επιτόπια μελέτη των γλωσσικών επιλογών στα διάφορα κείμενα. Επιπλέον, αναγνωρίζονται οι ιδιαιτερότητες που έχουν δημιουργήσει στην επικοινωνιακή και κειμενική πραγματικότητα ως το νέο μέσο γραμματισμού, ιδιαιτερότητες οι οποίες μελετώνται κατά τη διάρκεια του γλωσσικού μαθήματος.

Στη συνέχεια, η μελέτη ασχολείται με τις ταυτότητες των μαθητών όπως αυτές περιγράφονται ρητά στο Π.Σ. αλλά και όπως διαμορφώνονται μέσα από τις διάφορες διδακτικές πρακτικές. Μέσα από την ανάλυση προέκυψε πως οι μαθητές συμμετέχουν με ιδιαίτερη ενεργητικότητα στη διάρκεια των μαθημάτων.

Συμμετέχουν σε ομάδες, ερευνούν και ανακαλύπτουν τη γνώση και κάνουν προφορικές παρουσιάσεις. Επιπλέον, παρατηρήθηκε μια έντονη σύνδεση του σχολείου με τον εξωσχολικό κόσμο καθώς οι μαθητές καλούνται να αποκτήσουν εφαρμοσμένες γλωσσικές δεξιότητες. Σε αυτό το πλαίσιο οι νέες τεχνολογίες, και ιδιαίτερα το διαδίκτυο, χρησιμοποιούνται ως ένα μέσο για επικοινωνία με τον εξωσχολικό κόσμο καθώς επίσης και ως ένας χώρος δημοσίευσης της δουλειάς των μαθητών. Οι μαθητές αποκτούν δεξιότητες νέου γραμματισμού καθώς ασχολούνται με τη διερεύνηση ψηφιακών πηγών και τελικά αποκτούν την ικανότητα της ίδιας της μάθησης (learn how to learn).

Μέσα από τη μελέτη και επιπλέον στοιχείων, όπως είναι η αξιολόγηση και ο ρόλος του μαθήματος της πληροφορικής, δημιουργείται μια συνολικότερη εικόνα για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση της Αγγλίας. Οι ιδιαιτερότητες της, όπως η έμφαση στις εφαρμοσμένες δεξιότητες, η έλλειψη καθοδήγησης σχετικά με τις γνώσεις για τον κόσμο σε συνδυασμό με την έλλειψη διδακτικών εγχειρίδιων που να μοιράζονται κεντρικά στα σχολεία, αποδίδει έναν ανοιχτό χαρακτήρα στο πρόγραμμα σπουδών που διευκολύνει τις όποιες πρωτοβουλίες για ένταξη των νέων τεχνολογιών.

1. Εισαγωγή

Η Αγγλία έχει αποτελέσει πολλές φορές αντικείμενο συζητήσεων για τις επιλογές της στη διαμόρφωση του εκπαιδευτικού της συστήματος. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, όπως ο ιδιαίτερα αποκεντρωμένος χαρακτήρας του, η έμφαση στις συχνές εξετάσεις και η σχέση με τις νέες τεχνολογίες, δίνουν στην Αγγλία μια μόνιμη θέση στις συζητήσεις που αφορούν ζητήματα διοίκησης, αξιολόγησης και χρήσης των νέων τεχνολογιών. Επιπλέον, η διδασκαλία της Αγγλικής γλώσσας στα σχολεία έχει ακολουθήσει μια δική της ιδιότυπη ιστορία, άλλοτε περισσότερο πρωτοποριακή και άλλοτε περισσότερο παραδοσιακή, παρουσιάζοντας σήμερα επιρροές από ποικίλες γλωσσοδιδασκτικές παραδόσεις. Μια μελέτη σχετικά με τη χρήση των νέων τεχνολογιών στο γλωσσικό μάθημα, δεν θα μπορούσε να αγνοήσει την Αγγλία καθώς έχει παίξει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση ενός παγκόσμιου παραδείγματος στην εκπαίδευση.

Ο χαρακτήρας του σχολείου έχει υποστεί αρκετές αλλαγές τα τελευταία 30 χρόνια (Gillard, 2011· Kress, 2005). Πριν τις αλλαγές που έφερε η μεταρρύθμιση της Thatcher στα τέλη της δεκαετίας του '80, τα αγγλικά σχολεία ήταν ιδιαίτερα αποκεντρωμένα και λειτουργούσαν αυτόνομα, ακολουθώντας αντιλήψεις ολιστικής παιδαγωγικής. Το κάθε σχολείο διαμόρφωνε εξολοκλήρου το πρόγραμμα σπουδών του χωρίς να υπάρχουν κεντρικές οδηγίες από κάποιον επίσημο φορέα για το περιεχόμενο των μαθημάτων. Η μεταρρύθμιση του 1988 εισάγει για πρώτη φορά το υποχρεωτικό Εθνικό Πρόγραμμα Σπουδών (National Curriculum) στο οποίο δίνονται οι κατευθυντήριες γραμμές για τα υποχρεωτικά μαθήματα, ένα εκ των οποίων είναι και το γλωσσικό. Σύμφωνα με τις αντιλήψεις της εποχής, η κυριαρχία των ολιστικών μοντέλων στη διδασκαλία και η έλλειψη κεντρικού ελέγχου ήταν οι αιτίες που οδήγησαν στην αποτυχία των μαθητών στις εξετάσεις, ιδιαίτερα μάλιστα στο μάθημα της γλώσσας. Γι' αυτό το λόγο, με την ίδια μεταρρύθμιση, εισήχθησαν οι συχνές αξιολογήσεις των μαθητών σε εθνικό επίπεδο, παράγοντας που επηρέασε και

επηρεάζει ως και σήμερα το μάθημα στα αγγλικά σχολεία. Οι αξιολογήσεις αυτές είχαν ως σκοπό να διαμορφώσουν μια εικόνα για την αποτελεσματικότητα κάθε σχολείου, γεγονός που επηρέαζε τη χρηματοδότηση από το κράτος αλλά και τις επιλογές των γονέων, μιας και ήταν ελεύθεροι να επιλέξουν όποιο σχολείο επιθυμούσαν. Ουσιαστικά, αυτή η μεταρρύθμιση σηματοδοτεί την έναρξη ενός «αγώνα δρόμου» μεταξύ των σχολείων τα οποία ανταγωνίζονται ώστε να προσελκύσουν τους περισσότερους μαθητές. Αποτέλεσμα αυτής της ανταγωνιστικότητας πολλές φορές ήταν η υιοθέτηση ακόμα και των πιο πρωτοποριακών μεθόδων διδασκαλίας ώστε να πετύχουν το καλύτερο αποτέλεσμα στις εξετάσεις.

Στο ίδιο πλαίσιο άρχισαν να εντάσσονται στην Αγγλία και οι νέες τεχνολογίες. Ήδη από τη δεκαετία του '80, πολλά σχολεία χρησιμοποιούσαν στη διδασκαλία της γλώσσας έναν ειδικό υπολογιστή κατασκευασμένο από το BBC για να διδάσκει καλύτερα τη γλώσσα. Στη συνέχεια, στα πλαίσια του ανταγωνισμού που αναφέρθηκε παραπάνω, τα σχολεία άρχισαν να πειραματίζονται με τη χρήση των νέων τεχνολογιών για να προσελκύσουν μαθητές αλλά και για να κάνουν πιο αποτελεσματική τη διδασκαλία τους.

Σήμερα η κατάσταση έχει αλλάξει σε κάποιο βαθμό. Με τη μεταρρύθμιση του 2008, η κεντρική αξιολόγηση συνδυάζεται με την ενδοσχολική, απελευθερώνοντας τον επαγγελματισμό των εκπαιδευτικών. Το υποχρεωτικό National Curriculum αποτελεί περισσότερο ένα πλάνο για το τι πρέπει να ακολουθήσουν τα σχολεία και όχι ένα αυστηρό πλαίσιο από το οποίο δεν μπορούν να ξεφύγουν. Οι νέες τεχνολογίες και η ένταξή τους στα μαθήματα αποτελούν μόνιμο στόχο των κυβερνήσεων και γι' αυτό το λόγο έχουν δημιουργηθεί ειδικοί οργανισμοί, όπως το BECTA (*British Educational Communications and Technology Agency*), οι οποίοι προωθούν την αποτελεσματική χρήση των νέων τεχνολογιών. Μετά την πρόσφατη αλλαγή κυβέρνησης τον Μάιο του 2010, οι προθέσεις δείχνουν πως η Αγγλία θα προχωρήσει σε μια ακόμη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και αναθεώρηση των προγραμμάτων σπουδών. Δείχνουν όμως και μια μείωση του ενδιαφέροντος απέναντι στις νέες τεχνολογίες στα σχολεία, καθώς αποφασίζεται το κλείσιμο του BECTA για

οικονομικούς λόγους. Το μέλλον θα δείξει ποια πορεία θα ακολουθήσει τελικά η Αγγλία στη διαμόρφωση του εκπαιδευτικού της συστήματος.

Η παρούσα μελέτη έχει ως σκοπό να αποτυπώσει την παρούσα κατάσταση στα αγγλικά σχολεία. Συγκεκριμένα, θα ασχοληθεί με τη μελέτη των γλωσσικών προγραμμάτων σπουδών (στο εξής Π.Σ.) που αφορούν τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η μελέτη αυτή θα εστιάσει, αρχικά, στο περιεχόμενο του γλωσσικού μαθήματος και στις επιρροές από τις διάφορες γλωσσοδιδακτικές προσεγγίσεις που εμφανίζονται. Χρησιμοποιώντας το θεωρητικό πλαίσιο της κοινωνικής σημειωτικής, θα αναδειχθούν οι γνώσεις για τη γλώσσα που μεταφέρονται στους μαθητές αλλά και η εικόνα που δημιουργείται για τον ίδιο τον κόσμο. Παράλληλα, θα διερευνηθεί η σχέση αυτών των γνώσεων με τη χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (στο εξής ΤΠΕ), όπως αυτή παρουσιάζεται μέσα στο γλωσσικό πρόγραμμα σπουδών. Στη συνέχεια, θα μελετηθούν οι διδακτικές πρακτικές που ακολουθούνται κατά την πραγμάτωση του γλωσσικού μαθήματος, όπως αυτές μπορούν να ανασυντεθούν μέσα από το πρόγραμμα σπουδών αλλά και όπως παρατίθενται σε άλλες πηγές. Οι ανάλυση θα επικεντρωθεί στο ρόλο των κοινωνικών πρωταγωνιστών, ακολουθώντας κυρίως το μεθοδολογικό πλαίσιο του V. Leeuwen (2005), αναζητώντας τις ταυτότητες των μαθητών και των εκπαιδευτικών αλλά και το ρόλο των νέων τεχνολογιών κατά την πραγμάτωση της διδασκαλίας. Τέλος, θα γίνει μια αναφορά στον τρόπο αξιολόγησης καθώς και στη σχέση που έχει με το περιεχόμενο του μαθήματος.

2. Γενικά χαρακτηριστικά: το National Curriculum, το γλωσσικό πρόγραμμα σπουδών και οι πηγές των εκπαιδευτικών

Σε αυτό το κεφάλαιο θα παρουσιαστούν ορισμένα γενικότερα στοιχεία για το εκπαιδευτικό σύστημα της Αγγλίας, το λεγόμενο National Curriculum, που αφορούν τη χρονική οργάνωση καθώς και το περιεχόμενο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στη συνέχεια θα γίνει μια εισαγωγή στο γλωσσικό πρόγραμμα σπουδών με μια περιγραφή του τρόπου δόμησής του. Τέλος, θα παρουσιαστεί περιληπτικά το συνοδευτικό υλικό που παρέχεται στους εκπαιδευτικούς και χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα μελέτη.

National Curriculum

Η εκπαίδευση στην Αγγλία καθορίζεται από το Τμήμα Παιδείας (Department of Education¹) και από το Τμήμα για τις Επιχειρήσεις, την Καινοτομία και τις Δεξιότητες (Department for Business, Innovation and Skills²). Το Τμήμα Παιδείας, πριν από την αλλαγή της κυβέρνησης τον Μάιο του 2010, ονομαζόταν «Τμήμα για τα παιδιά, τα σχολεία και τις οικογένειες» (Department for Children, Schools and Families (DCSF) και ορισμένα κείμενα που χρησιμοποιήθηκαν σε αυτή την έρευνα αναφέρονται σε αυτό το Τμήμα.

Όλα τα σχολεία είναι υποχρεωμένα να ακολουθούν το National Curriculum³. Σύμφωνα με αυτό, η εκπαίδευση είναι υποχρεωτική για τα παιδιά ηλικίας 5-16 ετών με την επιλογή της συνέχισης των σπουδών για δύο επιπλέον χρόνια στην μη υποχρεωτική ανώτερη δευτεροβάθμια. Με τη νεότερη ρύθμιση του 2008 (Education

¹ <http://www.education.gov.uk/> [23.02.2011]

² <http://www.bis.gov.uk/> [23.02.2011]

³ Σημειώνεται ότι το National Curriculum δεν αντιπροσωπεύει τις αντιλήψεις της παρούσας κυβέρνησης της Αγγλίας αλλά της απερχόμενης τον Μάιο του 2010. Έχει αρχίσει η διαδικασία αναθεώρησης του National Curriculum, χωρίς όμως να υπάρχουν στοιχεία για τη μορφή που θα έχει ή για το είδος των αλλαγών που θα υπάρξουν. Παρόλ' αυτά, το υλικό που μελετήθηκε και, συνεπώς, η παρούσα μελέτη περιγράφουν την παρούσα κατάσταση στα σχολεία της Αγγλίας.

and Skills Act 2008), η υποχρεωτική εκπαίδευση αυξάνεται μέχρι την ηλικία των 18 ετών, μια αλλαγή που θα ισχύσει συνολικά από το 2015.

Το National Curriculum για την υποχρεωτική σχολική φοίτηση οργανώνεται σε τέσσερα χρονικά τμήματα τα οποία ονομάζονται «Βασικά Στάδια» (Key Stages).

- Βασικό Στάδιο 1: 1^ο-2^ο έτος (2 τάξεις)
- Βασικό Στάδιο 2: 3^ο-6^ο έτος (4 τάξεις)
- Βασικό Στάδιο 3: 7^ο-9^ο έτος (3 τάξεις)
- Βασικό Στάδιο 4: 10^ο-11^ο έτος (2 τάξεις)

Ουσιαστικά τα Βασικά Στάδια 3 και 4 (από το 7^ο ως το 11^ο σχολικό έτος) αποτελούν τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση⁴ και θα αποτελέσουν το αντικείμενο της παρούσας μελέτης.

Το National Curriculum για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση εκδόθηκε το 2007 από το «Qualifications and Curriculum Authority⁵», τον ειδικό φορέα σχεδιασμού των προγραμμάτων σπουδών. Η εφαρμογή του στα σχολεία άρχισε να γίνεται από το 2008 για το 7^ο έτος, το 2009 για το 8^ο, το 2010 για το 9^ο και για το Key Stage 4 από το 2010. Το National Curriculum περιγράφει τους στόχους της εκπαίδευσης, τις γενικότερες εκπαιδευτικές απαιτήσεις, το περιεχόμενο του κάθε μαθήματος και τις οδηγίες για την αξιολόγηση. Δεν εντοπίζεται σε ένα ενιαίο κείμενο αλλά παρατίθεται σε μορφή ιστοσελίδας στον δεσμό <http://curriculum.qcda.gov.uk/key-stages-3-and-4/>. Συγκεκριμένα, έχει την παρακάτω δομή:

⁴ Στο Key Stage 4 τελειώνει η υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στα δύο επόμενα χρόνια που ακολουθούν (ηλικίες 16-18), οι μαθητές μπορούν να ακολουθήσουν τη μη υποχρεωτική ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στα σχολεία ή κολλέγια που παρέχουν αυτή την εκπαίδευση, γνωστά ως «sixth form». Στην παρούσα μελέτη δεν θα ασχοληθούμε με το περιεχόμενο των μαθημάτων στην ανώτερη δευτεροβάθμια γιατί αυτό δεν καθορίζεται μέσω ενός εθνικού προγράμματος σπουδών. Αντίθετα, το περιεχόμενο των μαθημάτων καθορίζεται από τους διάφορους φορείς αξιολόγησης και η διδασκαλία διαμορφώνεται εξολοκλήρου από υλικό που επιλέγει και διαμορφώνει ο εκπαιδευτικός.

⁵ Ο φορέας αυτός πλέον ονομάζεται Qualifications and Curriculum Development Agency και βρίσκεται στην ιστοσελίδα <http://www.qcda.gov.uk/> [23.02.2011]

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

- Στόχοι, αξίες και σκοποί
- Γενικές απαιτήσεις διδασκαλίας

- Ενσωμάτωση όλων των μαθητών
- Χρήση των ΤΠΕ
- Χρήση της γλώσσας
- Υγεία και ασφάλεια
- Πνευματική, ηθική, κοινωνική και πολιτισμική ανάπτυξη
- Απαιτήσεις μαθημάτων
- Διδακτικά Αντικείμενα

- Key Stage 3		Πρόγραμμα Σπουδών
- Key Stage 4		Περιγραφή Επιπέδων
		Λειτουργικές δεξιότητες
		Αξιολόγηση
- Δεξιότητες
  - Λειτουργικές Δεξιότητες
  - Προσωπικές δεξιότητες, δεξιότητες μάθησης και δεξιότητες σκέψης
- Αξιολόγηση

Τα υποχρεωτικά διδακτικά αντικείμενα στο Key Stage 3 είναι τα εξής:
τέχνη και σχεδιασμός, πολιτικά δικαιώματα (citizenship), σχεδιασμός και τεχνολογία, αγγλικά, γεωγραφία, ιστορία, τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας, μαθηματικά, σύγχρονες ξένες γλώσσες, μουσική, φυσική αγωγή, φυσικές επιστήμες

Τα υποχρεωτικά διδακτικά αντικείμενα για το Key Stage 4 είναι τα εξής:
πολιτικά δικαιώματα, αγγλικά, τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας, μαθηματικά, φυσική αγωγή, φυσικές επιστήμες.

Παράλληλα, και στα δύο Key Stage υπάρχουν και μη υποχρεωτικά μαθήματα όπως είναι η θρησκευτική εκπαίδευση, η σεξουαλική αγωγή και αγωγή για τα ναρκωτικά, η οικονομική εκπαίδευση.

Για όλα τα διδακτικά αντικείμενα παρέχεται ένα ορισμένο πρόγραμμα σπουδών (Programme of Study) το οποίο περιγράφει τις γνώσεις και τις δεξιότητες που θα πρέπει να αναπτύξουν οι μαθητές σε κάθε στάδιο. Στο τέλος του Key Stage 3 οι μαθητές αξιολογούνται σε αυτά τα μαθήματα από τους καθηγητές τους σε ενδοσχολικές εξετάσεις ενώ στο τέλος του Key Stage 4 οι μαθητές δίνουν εξετάσεις σε μαθήματα της επιλογής τους τα οποία οδηγούν σε εθνικά αναγνωρισμένα πιστοποιητικά, όπως είναι τα GCSE (General Certificate of Secondary Education). Η εισαγωγή στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση προαπαιτεί την κατοχή τουλάχιστον πέντε GCSE, με την πιστοποίηση στα αγγλικά να είναι υποχρεωτική.

Για τη διδασκαλία των διδακτικών αντικειμένων δεν παράγονται διδακτικά εγχειρίδια από το Υπουργείο Παιδείας ή κάποιον άλλον κρατικό φορέα. Αντίθετα, τα βιβλία παράγονται από εμπορικούς εκδοτικούς οίκους, χωρίς όμως να εγκρίνονται κεντρικά από το Υπουργείο. Ο εκπαιδευτικός έχει την ευχέρεια να επιλέξει ποιο διδακτικό εγχειρίδιο θα χρησιμοποιήσει, και γενικότερα, να διαμορφώσει το υλικό του ανάλογα με τις απαιτήσεις των μαθητών του. Τα βιβλία αυτά δεν αποτέλεσαν αντικείμενο της παρούσας μελέτης καθώς δεν εντάσσονται στις πηγές που παρέχονται κεντρικά από το υπουργείο και δεν υπήρχε πρόσβαση σε αυτά.

Σύμφωνα με το «Education Act 1996» (Gillard, 2011), ο χρόνος που πρέπει να αφιερώνεται σε κάθε διδακτικό αντικείμενο απαγορεύεται να ορίζεται από το National Curriculum. Αντίθετα, το κάθε σχολείο διαμορφώνει όπως θέλει το χρονικό του πρόγραμμα, ανάλογα με τις απαιτήσεις των μαθητών. Η μόνη καθοδήγηση που δίνεται αφορά τον ελάχιστο εβδομαδιαίο χρόνο που θα πρέπει να διατίθεται συνολικά για μαθήματα, 24 ώρες την εβδομάδα για το Key Stage 3 και 25 ώρες την εβδομάδα για το Key Stage 4. Τα περισσότερα σχολεία απασχολούν τους μαθητές τους για πολύ περισσότερες ώρες απ' ότι είναι το ελάχιστον απαιτούμενο.

Όπως φάνηκε από την περιγραφή του National Curriculum, το γλωσσικό μάθημα είναι υποχρεωτικό διδακτικό αντικείμενο και στα δύο Key Stage. Όμως, η ανάπτυξη των γλωσσικών ικανοτήτων αποτελεί και διαθεματικό στόχο, στοιχείο που περιγράφεται στο κεφάλαιο «γενικότερες απαιτήσεις διδασκαλίας». Αντίστοιχα, οι νέες τεχνολογίες εντάσσονται ως ένα αυτόνομο διδακτικό αντικείμενο αλλά

παράλληλα αποτελούν και έναν διαθεματικό στόχο ο οποίος περιγράφεται στις «γενικότερες απαιτήσεις διδασκαλίας». Στην παρούσα εργασία μελετήθηκε και το πρόγραμμα σπουδών της πληροφορικής, το οποίο θα παρατεθεί σε ξεχωριστό κεφάλαιο, με σκοπό να αναζητηθούν οι πιθανές συνδέσεις του γλωσσικού μαθήματος και του μαθήματος της πληροφορικής.

Πρόγραμμα Σπουδών των Αγγλικών

Το Πρόγραμμα Σπουδών (**Programme of Study**)⁶ για το μάθημα των αγγλικών περιγράφει το περιεχόμενο, τη γνώση και τους στόχους που θα πρέπει να εκπληρωθούν κατά τη διάρκεια των δύο Key Stage. Πρόκειται για ένα ποικιλόμορφο Π.Σ. καθώς περιλαμβάνει και το αντικείμενο της λογοτεχνίας αλλά και το αντικείμενο της θεατρικής αγωγής, με τα οποία δεν θα ασχοληθεί η παρούσα μελέτη. Το Π.Σ. θεωρείται ως αρκετά ανοιχτό σε χαρακτήρα καθώς δομείται με βάση τα Key Stage και όχι ανά σχολικό έτος και το περιεχόμενό του δεν έχει ιδιαίτερη έκταση. Συγκεκριμένα, για το Key Stage 3 δίνονται 22 σελίδες ενώ για το Key Stage 4 δίνονται 18 σελίδες.

Το γλωσσικό Π.Σ. και στα δύο Key Stage δομείται στα εξής κεφάλαια:

- 1) Εισαγωγικά στοιχεία
- 2) Βασικές Έννοιες
- 3) Βασικές Διαδικασίες
- 4) Εύρος και Περιεχόμενο
- 5) Ευκαιρίες του Προγράμματος Σπουδών (curriculum opportunities)
- 6) Στόχοι προς επίτευξη

Στα **Εισαγωγικά στοιχεία** (σελ. 61 για το Key Stage 3 και σελίδα 83 για το Key Stage 4) δίνονται οι στόχοι του curriculum (curriculum aims) και η σημασία της γλώσσας (the importance of English). Στις **Βασικές Έννοιες** (Key Concepts) (σελ.

⁶ Το πρόγραμμα σπουδών βρίσκεται στην ιστοσελίδα του αρμόδιου οργανισμού ανάπτυξης προγραμμάτων σπουδών στην Αγγλία, «Qualifications and Curriculum Development Agency» <http://curriculum.qcda.gov.uk/key-stages-3-and-4/> [23.2.2011]

62-63 για το Key Stage 3, σελ. 84-85 για το Key Stage 4) αναφέρονται ορισμένα βασικά στοιχεία που διαπερνούν και στηρίζουν όλο το Π.Σ. Πρόκειται για τις έννοιες της ικανότητας (competence), της δημιουργικότητας (creativity), της πολιτισμικής κατανόησης (cultural understanding) και της κριτικής κατανόησης (critical understanding). Οι **Βασικές Διαδικασίες** (Key Processes, σελ. 64-68 για το Key Stage 3 και σελ. 86-90 για το Key Stage 4) αφορούν τις γνώσεις και τις ικανότητες που θα πρέπει να αναπτύξει ο μαθητής στα στάδια αυτά. Οι βασικές διαδικασίες χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: Ομιλία και Ακρόαση, Ανάγνωση (ανάγνωση για νόημα, η επιδεξιότητα του συγγραφέα), Γραφή (σύνθεση κειμένων - τεχνική ακρίβεια). Στο **Εύρος** του μαθήματος (σελ. 69-72 για το Key Stage 3 και σελ. 91-96 για το Key Stage 4) περιγράφεται το περιεχόμενο των μαθημάτων ώστε οι εκπαιδευτικοί να γνωρίζουν από πού μπορούν να αντλήσουν ώστε να διδάξουν τις Βασικές Έννοιες και τις Βασικές Διαδικασίες. Το εύρος αφορά τέσσερις κατηγορίες: Ομιλία και Ακρόαση, Ανάγνωση, Γραφή, Γλωσσική Δομή και Ποικιλία. Στις **Ευκαιρίες του Π.Σ** (σελ. 73-75 για το Key Stage 3 και σελ. 97-99 για το Key Stage 4), παρουσιάζονται οι ευκαιρίες που θα πρέπει να δίνονται στο γλωσσικό μάθημα ώστε να αναπτύξουν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες. Αφορά τις τρεις δεξιότητες (Ομιλία και Ακρόαση, Ανάγνωση, Γραφή). Τέλος, περιγράφονται **οι στόχοι προς επίτευξη** (attainment targets) για κάθε μια από τις τρεις δεξιότητες (σελ. 76-80 για το Key Stage 3). Ουσιαστικά, δίνονται στοιχεία για την αξιολόγηση των μαθητών ώστε να διευκρινιστεί το επίπεδο στο οποίο βρίσκονται. Στο Key Stage 4 δεν δίνονται στόχοι προς επίτευξη, καθώς οι μαθητές εξετάζονται σε εθνικό και όχι σε ενδοσχολικό επίπεδο.

Οι πηγές των εκπαιδευτικών στο National Strategies

Εκτός από το Π.Σ. που δίνεται στους εκπαιδευτικούς μέσω του QCDA, στο διαδίκτυο εντοπίζονται και άλλες πηγές που παρέχονται στους εκπαιδευτικούς με σκοπό να τους βοηθήσουν στο σχεδιασμό των μαθημάτων τους και στη βελτίωση των διδακτικών

τους πρακτικών. Στην ιστοσελίδα των Εθνικών Στρατηγικών⁷ που επίσης ανήκει στο Τμήμα Παιδείας, παρέχονται διάφορες πηγές που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι εκπαιδευτικοί. Συγκεκριμένα, για το μάθημα των αγγλικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ένα χρήσιμο εργαλείο που δίνεται στους εκπαιδευτικούς είναι το Πλαίσιο για τα Αγγλικά (Framework for English) το οποίο περιγράφει τους Στόχους Μάθησης (**Learning Objectives**). Πρόκειται για ένα εργαλείο που συγκεκριμενοποιεί το Π.Σ. οργανώνοντας το περιεχόμενό του σε διδακτικά έτη με έναν πιο λεπτομερή τρόπο. Οι ετήσιοι στόχοι μάθησης λειτουργούν κυρίως ως ένα πλάνο που θα βοηθήσει τον εκπαιδευτικό στο σχεδιασμό των μαθημάτων του και δεν αποτελούν υποχρεωτική καθοδήγηση. Μάλιστα, διευκρινίζεται πως αυτοί οι ετήσιοι στόχοι δεν είναι περιοριστικοί καθώς υπάρχει ευελιξία μεταξύ των σχολικών ετών. Όπως αναφέρεται, κάποιοι μαθητές ίσως θα πρέπει να δουλέψουν σε Στόχους Μάθησης από προηγούμενα έτη ή, αν είναι ιδιαίτερα καλοί, από επόμενα έτη. Αυτή η ευελιξία μεταξύ των σχολικών ετών δίνει ένα ακόμα στοιχείο ανοιχτότητας στο Π.Σ.

Οι Στόχοι Μάθησης εντοπίζονται στην ιστοσελίδα <http://nationalstrategies.standards.dcsf.gov.uk/node/110234> [23.2.2011]. Δομούνται οριζόντια με άξονα τα διδακτικά έτη και κάθετα σε 10 «νήματα» (strands) με επιμέρους υπονήματα (substrands). Τα νήματα αυτά αντιστοιχούν στις τρεις δεξιότητες που υπάρχουν και στο Π.Σ, δηλαδή στην ομιλία και ακρόαση, στην ανάγνωση και τη γραφή, και στις γνώσεις για τη γλώσσα. Τα νήματα είναι τα εξής:

1. Ακρόαση και Ανταπόκριση	}	Ομιλία και Ακρόαση
2. Ομιλία και Παρουσίαση		
3. Ομαδική συζήτηση και Διεπίδραση		
4. Θέατρο, παιχνίδι ρόλων και παράσταση		
5. Ανάγνωση για νόημα: κατανοώντας και απαντώντας σε έντυπα, ηλεκτρονικά και πολυτροπικά κείμενα	}	Ανάγνωση
6. Κατανοώντας την επιδεξιότητα του συγγραφέα		
7. Σύνθεση κειμένων: παράγοντας ιδέες, πλάνο και προσχέδιο	}	

⁷ <http://nationalstrategies.standards.dcsf.gov.uk/> [23.2.2011]

8. Σύνθεση κειμένων: Σχηματίζοντας και συντάσσοντας τη γλώσσα για έκφραση και αποτελεσματικότητα Γραφή
9. Συμβάσεις: σχεδιάζοντας πάνω σε συμβάσεις και δομές
10. Διερευνώντας και αναλύοντας τη γλώσσα Γλώσσα

Η παρούσα μελέτη θα χρησιμοποιήσει αποσπάσματα και από τους στόχους μάθησης, στους οποίους θα αναφέρεται με την παραπομπή στο διδακτικό έτος και στο νήμα.

Εκτός από τους Στόχους Μάθησης, παρέχονται και διάφορες άλλες πηγές στους εκπαιδευτικούς μέσα από την ίδια ιστοσελίδα. Οι πηγές αυτές αφορούν διάφορες πλευρές των διδακτικών αντικειμένων, όπως είναι η οργάνωση των μαθημάτων, παραδείγματα προτεινόμενων διδακτικών πρακτικών, η ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών. Ιδιαίτερα σχετικά με την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στα διδακτικά αντικείμενα, εντοπίζονται δύο ειδών κείμενα. Το ένα κείμενο έχει τίτλο «**ICT across the curriculum: ICT in English**»⁸. Πρόκειται για ένα κείμενο που ανήκει στη γενικότερη σειρά «ICT across the curriculum», μια σειρά που αναφέρεται στη λειτουργική ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών σε όλα τα διδακτικά αντικείμενα. Το συγκεκριμένο κείμενο αναφέρεται στο μάθημα των αγγλικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση δίνοντας διάφορες κατευθυντήριες γραμμές για το πώς μπορούν να εισαχθούν οι νέες τεχνολογίες στο γλωσσικό μάθημα αλλά και ποικίλα παραδείγματα. Στην εργασία θα παρατεθούν ορισμένα ενδεικτικά παραδείγματα διδασκαλίας τα οποία θα αναδείξουν ποικίλους τρόπους ένταξης των ΤΠΕ στο γλωσσικό μάθημα.

Η δεύτερη ομάδα κειμένων που θα μελετηθούν αφορά ορισμένες **μελέτες περίπτωσης**⁹. Οι μελέτες αυτές αφορούν πραγματικά παραδείγματα ένταξης των ΤΠΕ στο γλωσσικό μάθημα με σκοπό την καλύτερη διδασκαλία ορισμένων ζητημάτων. Εντάσσονται σε δύο γενικότερες έρευνες: η μια έρευνα, με τίτλο

⁸Το κείμενο αυτό βρίσκεται στην ιστοσελίδα <http://nationalstrategies.standards.dcsf.gov.uk/node/95419> [23.2.2011]

Εντάσσεται στα κείμενα που αφορούν τη γενικότερη παιδαγωγική, στις προσεγγίσεις που αφορούν ολόκληρο το σχολείο (whole school approaches)

⁹ Τα κείμενα αυτά βρίσκονται στην ιστοσελίδα <http://nationalstrategies.standards.dcsf.gov.uk/search/secondary/results/nav:46119> [23.2.2011]

και ανήκουν στην ενότητα που αφορά τους τρόπους διδασκαλίας (Teaching and Learning)

«Χρησιμοποιώντας ΤΠΕ για τη διδασκαλία δύσκολων εννοιών» (Using ICT to address hard to teach concepts), αφορά μια σειρά (συνολικά 5) «μελετών περίπτωσης» οι οποίες περιγράφονται διεξοδικά με την παράθεση των σταδίων των μαθημάτων για κάποιες μέρες και των σκέψεων των εκπαιδευτικών γύρω από τα αποτελέσματα που είχε η χρήση των ΤΠΕ. Τα μαθήματα αφορούν κάποιες έννοιες που θεωρούνται, βάσει έρευνας, δύσκολες για τους μαθητές. Το πρότζεκτ των μελετών περίπτωσης ξεκίνησε το 2006 με πραγματική παρακολούθηση μαθημάτων (action research) σε οχτώ διαφορετικά σχολεία. Από τις μελέτες αυτές, επιλέγεται μια ενδεικτική που θα παρατεθεί ολόκληρη στο κεφάλαιο «Διδακτικές πρακτικές και ταυτότητες». Η δεύτερη σειρά ερευνών, με τίτλο «Χρησιμοποιώντας τις ΤΠΕ για τη βελτίωση της παιδαγωγικής στα Αγγλικά» (Using ICT to improve pedagogy in English), αποτελείται από συνολικά 12 μελέτες περιπτώσεων χρήσης των ΤΠΕ και αφορούν τους τρόπους με τους οποίους μπορεί η χρήση των ΤΠΕ να βελτιώσει το μάθημα. Στοιχεία από αυτές τις μελέτες θα χρησιμοποιηθούν σε ποικίλα σημεία στα κεφάλαια που θα ακολουθήσουν.

Άλλα κείμενα που προέρχονται από την ίδια ιστοσελίδα και λήφθηκαν υπόψη στην παρούσα έρευνα είναι τα εξής: Ο γραμματισμός στο πρόγραμμα σπουδών (literacy across the curriculum), Teaching and Learning Functional English, Framework guidance for secondary English, ICT Programme of Study, ICT Learning Objectives. Επιπλέον, από την ίδια ιστοσελίδα μελετήθηκαν σχετικά με την στρατηγική αξιολόγησης το κείμενο «Assessment for Learning Strategy» και το κείμενο «Assessing Pupil's Progress in English at Key Stage 3: Teacher's Handbook 2010 edition». Σχετικά με την αξιολόγηση μελετήθηκαν και ορισμένα παλαιότερα θέματα εξετάσεων τα οποία βρίσκονται στην ιστοσελίδα πιστοποίησης του φορέα Assessment and Qualifications Alliance (AQA) (<http://www.aqa.org.uk/>).

3. Περιεχόμενο του γλωσσικού μαθήματος

3.1. Γλώσσα και σημείωση

Το κεφάλαιο αυτό ασχολείται με το πώς γίνεται αντιληπτή η γλώσσα και, γενικότερα, η σημείωση στο γλωσσικό μάθημα, όπως διαφαίνεται μέσα από το Π.Σ. και από άλλα κείμενα που μελετήθηκαν. Θα αναδειχθούν οι διάφοροι γλωσσοδιδασκτικοί λόγοι που διαπερνούν και διαμορφώνουν το Π.Σ. καθώς και ο ρόλος των ΤΠΕ μέσα σε αυτά τα πλαίσια.

Η μίξη των κειμενοκεντρικών λόγων με τους επικοινωνιακούς

Η κυρίαρχη αντίληψη για τη γλώσσα εντοπίζεται στα πλαίσια του κειμενοκεντρικού λόγου (σχολή της Νέας Ρητορικής), με έντονες επιρροές από τον επικοινωνιακό γλωσσοδιδασκτικό λόγο. Η γλώσσα αντιμετωπίζεται ως τοποθετημένη μέσα στο συγκείμενό της, δηλαδή σε σχέση με τον κοινωνικό σκοπό που πραγματώνει, το αναγνωστικό κοινό στο οποίο απευθύνεται και τις ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες στις οποίες τοποθετείται. Η αντίληψη αυτή διαπερνά όλο το Π.Σ. και αφορά όλες τις δεξιότητες (Ομιλία και Ακρόαση, Ανάγνωση, Γραφή). Ορισμένα ενδεικτικά αποσπάσματα δίνονται στη συνέχεια¹⁰:

«οι μαθητές θα διερευνήσουν τη σπουδαιότητα της Αγγλικής γλώσσας και των ποικιλιών της κατά τη χρήση και την εξέλιξή της, και θα σχολιάσουν σχετικά με το πώς η γλώσσα χρησιμοποιείται σε μια ποικιλία συγκειμένων και περιστάσεων»¹¹ (για το νήμα της Γλώσσας στους στόχους μάθησης)

«να παρουσιάζουν πληροφορίες και οπτικές ζεκάθαρα και με ακρίβεια σε διάφορα συγκείμενα, προσαρμόζοντας το λόγο για ένα εύρος σκοπών και

¹⁰ Η υπογράμμιση είναι του ερευνητή και εξυπηρετεί τους σκοπούς της ανάλυσης

¹¹ Pupils will explore the significance of English and the variations in its use and development, and comment on how language is used across a variety of contexts and situations.

ακροατηρίων/αναγνωστικών κοινών, συμπεριλαμβανομένων και των πιο επίσημων.¹²» (σελ. 64, Key Stage 3)

«να καταλάβουν τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους τα κείμενα αντανακλούν το κοινωνικό, πολιτισμικό και ιστορικό συγκείμενο μέσα στο οποίο έχουν γραφεί¹³» (7^ο έτος, νήμα 6: κατανοώντας την επιδεξιότητα του συγγραφέα)

(οι μαθητές) «επιλέγουν τον πιο κατάλληλο τρόπο για να δομήσουν την ομιλία τους για σαφήνεια και αποτελεσματικότητα, λαμβάνοντας υπόψη το έργο, το ακροατήριο, το σκοπό και το συγκείμενο καθώς και το έγρος των υποστηρικτικών πηγών που είναι διαθέσιμες¹⁴» (8^ο έτος, υπονήμα 2.1: Αναπτύσσοντας και προσαρμόζοντας τις δεξιότητες προφορικού λόγου σε επίσημα και μη επίσημα συγκείμενα)

Το «συγκείμενο», οι «περιστάσεις», το «αναγνωστικό κοινό», ο «σκοπός» είναι λέξεις που ανήκουν στην κοινωνική γλώσσα του επικοινωνιακού λόγου, καθώς αποτελούν στοιχεία που περιγράφουν μια περίπτωση επικοινωνίας. Από την άλλη, η αναφορά στην «προσαρμογή του λόγου» αναδεικνύει τις διαφορετικές γλωσσικές επιλογές που γίνονται ανάλογα με το συγκείμενο, μια πρακτική που παραπέμπει περισσότερο στον κειμενοκεντρικό λόγο (σχολή Νέας Ρητορικής). Μέρος του συγκειμένου αποτελούν και οι ΤΠΕ (βλ. τελευταίο απόσπασμα) καθώς η διαθεσιμότητά τους επηρεάζει τις γλωσσικές επιλογές. Η φράση «υποστηρικτικές πηγές», στην περίπτωση του προφορικού λόγου, αναφέρεται στην χρήση ψηφιακών παρουσιάσεων ή βίντεο. Η διαθεσιμότητα αυτών των υποστηρικτικών μέσων, ως ένας απαραίτητος πόρος της πρακτικής γραμματισμού προφορικών παρουσιάσεων, επηρεάζει άμεσα και τις γλωσσικές επιλογές.

Όμως, οι γλωσσικές επιλογές δεν επηρεάζονται μόνο από το επικοινωνιακό συγκείμενο μέσα στο οποίο παράγονται τα κείμενα αλλά σχετίζονται και με το

¹² present information and points of view clearly and appropriately in different contexts, adapting talk for a range of purposes and audiences, including the more formal

¹³ understand the different ways in which texts can reflect the social, cultural and historical contexts in which they were written

¹⁴ select the most appropriate way to structure speech for clarity and effect, taking into account task, audience, purpose and context, and the range of supporting resources available

κειμενικό είδος που πρόκειται να παραχθεί. Μέσα στο Π.Σ. γίνεται αναφορά σε «μορφές κειμένων» (forms of texts) καθώς και σε κειμενικές συμβάσεις. Μάλιστα, στους Στόχους μάθησης υπάρχουν και νήματα που σχετίζονται με αυτές τις έννοιες:

«2.2. Χρησιμοποιώντας και προσαρμόζοντας τις συμβάσεις και τις μορφές προφορικών κειμένων»

«7.2. Χρησιμοποιώντας και προσαρμόζοντας τις συμβάσεις και τις μορφές των κειμένων στο χαρτί και στην οθόνη».

«8.5. Δόμηση, οργάνωση και παρουσίαση κειμένων σε διάφορες μορφές στο χαρτί και στην οθόνη¹⁵».

Λέξεις όπως «συμβάσεις» και «μορφές κειμένων» έχουν μια ιδιαίτερη τοποθετημένη σημασία στα πλαίσια του κειμενοκεντρικού λόγου. Αναφέρονται στη συγκεκριμένη λεξικογραμματική δομή που χαρακτηρίζει τα διάφορα κειμενικά είδη. Μάλιστα, οι συμβάσεις αυτές περιγράφονται λεπτομερώς σε διάφορες πηγές που δίνονται στους εκπαιδευτικούς¹⁶, χωρίς όμως να διευκρινίζεται αν οι μαθητές πρέπει να γνωρίζουν επακριβώς όλες αυτές τις συμβάσεις ως ένα φορμαλιστικό πρότυπο αναπαραγωγής.

Ορισμένα από τα κειμενικά είδη που μελετώνται είναι τα εξής:

- Για ομιλία και ακρόαση: «*το εύρος των σκοπών για ομιλία και ακρόαση θα πρέπει να περιλαμβάνει: περιγραφή, πληροφόρηση, αφήγηση, εξήγηση, αιτιολόγηση, πειθώ, διασκέδαση, υπόθεση καθώς και διερεύνηση, σχηματισμό και έκφραση ιδεών, συναισθημάτων και απόψεων*¹⁷». (σελ. 69 Key Stage 3)
- Ανάγνωση (μη φανταστικών και μη λογοτεχνικών κειμένων): «*Για σκοπούς όπως να δώσουν οδηγίες, ενημέρωση, εξήγηση, περιγραφή, ανάλυση, ανασκόπηση, συζήτηση και πειθώ*¹⁸». (σελ. 71 Key Stage 3)

¹⁵ 2.2. Using and adapting the conventions and forms of spoken texts

7.2. Using and adapting the conventions and forms of texts on paper and on screen

8.5. Structuring, organising and presenting texts in a variety of forms on paper and on screen

¹⁶ <http://nationalstrategies.standards.dcsf.gov.uk/search/secondary/results/nav:50013> [23.2.2011]

¹⁷ The range of purposes for speaking and listening should include: describing, instructing, narrating, explaining, justifying, persuading, entertaining, hypothesising; and exploring, shaping and expressing ideas, feelings and opinions.

¹⁸ purposes such as to instruct, inform, explain, describe, analyse, review, discuss and persuade.

- Γραφή: «οι μορφές της γραφής θα πρέπει να προέρχονται από διάφορα είδη ιστοριών, ποιημάτων, σεναρίων (...), ενημερωτικών φυλλαδίων, πλάνων, περιλήψεων, φυλλαδίων, διαφημίσεων (...)¹⁹» (σελ. 72 Key Stage 3)

Η γλώσσα, λοιπόν, αντιμετωπίζεται στα πλαίσια του επικοινωνιακού της συγκεκριμένου αλλά και στα πλαίσια των κειμενικών ειδών που παράγονται, συνδυάζοντας αντιλήψεις από τον κειμενοκεντρικό λόγο και από περισσότερο ολιστικούς λόγους. Η επιρροή από τους ολιστικούς λόγους αναδεικνύεται περαιτέρω από την έμφαση που δίνεται στη χρήση της γλώσσας και στην επικοινωνία γενικότερα. Η αντίληψη αυτή εμφανίζεται ρητά στις πρώτες σελίδες του Π.Σ. στο κεφάλαιο «η σημασία της αγγλικής γλώσσας»:

«Τα αγγλικά είναι ουσιώδη για την επικοινωνία με τους άλλους στο σχολείο και στον ευρύτερο κόσμο και είναι θεμελιακά για τη μάθηση σε όλα τα σχολικά αντικείμενα. Κατά τη διδασκαλία των αγγλικών, οι μαθητές αναπτύσσουν δεξιότητες στην ομιλία, την ακρόαση, την ανάγνωση και τη γραφή, τις οποίες θα χρειαστούν για να συμμετέχουν στην κοινωνία και την εργασία. Οι μαθητές μαθαίνουν πώς να εκφράζονται δημιουργικά και με φαντασία καθώς και να επικοινωνούν με τους άλλους έχοντας αυτοπεποίθηση και αποτελεσματικότητα²⁰.».

Χρησιμοποιώντας τα επίθετα «ουσιώδης» και «θεμελιακός» αναδεικνύεται η ιδιαίτερη σημασία της γλώσσας και συγκεκριμένα, ο επικοινωνιακός της χαρακτήρας, καθώς επαναλαμβάνεται δύο φορές η λέξη επικοινωνώ, μια λέξη με ιδιαίτερη τοποθετημένη σημασία στους επικοινωνιακούς γλωσσοδιδακτικούς λόγους. Μάλιστα, η γλώσσα είναι σημαντική όχι μόνο στα σχολικά πλαίσια αλλά θεωρείται και ως εφόδιο για την εξωσχολική ζωή, συνδέοντας το γλωσσικό μάθημα με το κοινωνικό και εργασιακό μέλλον των παιδιών. Η έμφαση στον εξωσχολικό χώρο γίνεται

¹⁹ The forms for such writing should be drawn from different kinds of: stories, poems, play scripts(...) information leaflets, plans, summaries, brochures, advertisements (...)

²⁰ English is vital for communicating with others in school and in the wider world, and is fundamental to learning in all curriculum subjects. In studying English, pupils develop skills in speaking, listening, reading and writing that they will need to participate in society and employment. Pupils learn to express themselves creatively and imaginatively and to communicate with others confidently and effectively.

εμφανής και από μια σειρά οδηγιών που δίνονται στους εκπαιδευτικούς με τίτλο «Functional skills in English». Πρόκειται για ένα κείμενο που περιγράφει την ανάγκη χρήσης των αγγλικών σε πραγματικές περιστάσεις επικοινωνίας οι οποίες θα βρίσκονται έξω από τα σχολικά πλαίσια. Τέτοιες περιπτώσεις θα γίνουν καλύτερα εμφανείς στο κεφάλαιο «Διδακτικές πρακτικές».

Μια επιπλέον αντίληψη για τη γλώσσα που συνδέεται με ολιστικούς λόγους είναι αυτή της γραφής ως διαδικασίας. Η αντίληψη αυτή διαπερνά όλο το Π.Σ. και εμφανίζεται και σε ξεχωριστά νήματα στους Στόχους Μάθησης (νήμα 7 «*Σύνθεση: παράγοντας ιδέες, κάνοντας πλάνο και προσχέδιο*» και υπονήμα 8.6 «*Αναπτύσσοντας και χρησιμοποιώντας δεξιότητες διόρθωσης και αναθεώρησης στο χαρτί και στην οθόνη²¹*»). Ορισμένα ενδεικτικά αποσπάσματα:

«να κάνουν βελτιώσεις σε ένα κομμάτι του γραπτού καθώς αυτό εξελίσσεται αναπτύσσοντας τεχνικές διόρθωσης, αλλαγής και κάνοντας αναθεωρήσεις²²»

(7^ο έτος, νήμα 8.6: Αναπτύσσοντας και χρησιμοποιώντας δεξιότητες διόρθωσης και αναθεώρησης στο χαρτί και στην οθόνη)

«Χρήση πλάνου, προσχεδίου, διόρθωσης, αναθεώρησης και αυτοαξιολόγησης για τη διαμόρφωση και σύνθεση του γραπτού τους για το καλύτερο αποτέλεσμα. Γίνεται στο χαρτί ή στην οθόνη, χρησιμοποιώντας λεξικά, θησαυρούς ή ορθογράφο²³». (σελ. 67, Key stage 3)

Οι *πράξεις*, με υπογράμμιση σε αυτά τα αποσπάσματα, παραπέμπουν άμεσα στο λόγο της γραφής ως διαδικασίας. Οι νέες τεχνολογίες φαίνεται πως έχουν μια ιδιαίτερη σημασία σε αυτό το πλαίσιο. Εμφανίζονται ως *πόροι* οι οποίοι χρησιμοποιούνται ως ένα περιβάλλον εργασίας το οποίο διευκολύνει τη διαδικασία της συγγραφής. Η διευκόλυνση οφείλεται στην ευελιξία που προσφέρουν στην επεξεργασία του κειμένου αλλά και στα διάφορα εργαλεία που παρέχουν, όπως είναι ο ορθογράφος και ο θησαυρός συνωνύμων.

²¹ 7. Composition: generating ideas, planning and drafting

8.6. Developing and using editing and proofreading skills on paper and on screen

²² apply skills in editing and proofreading in a range of different texts and contexts, reviewing and revising writing as it progresses

²³ use planning, drafting, editing, proofreading and self-evaluation to shape and craft their writing for maximum effect. On paper and on screen, using dictionaries, thesauruses and spellcheckers.

Η γλώσσα ως σημειωτικός πόρος

Το γλωσσικό μάθημα δεν μένει μόνο στο επίπεδο της γλώσσας αλλά προεκτείνεται και στο επίπεδο της σημείωσης, αντλώντας από το λόγο των πολυγραμματισμών. Η γλώσσα αντιμετωπίζεται ως ένας από τους ποικίλους σημειωτικούς πόρους οι οποίοι συντίθενται με σκοπό τη δημιουργία του νοήματος. Μέσα στο Π.Σ η έννοια της πολυτροπικότητας κατέχει ιδιαίτερη θέση. Ενδεικτικό είναι το παρακάτω απόσπασμα από το Π.Σ. στο οποίο περιγράφεται αυτή η έννοια.

«Τα πολυτροπικά κείμενα συνδυάζουν δύο ή περισσότερους τρόπους επικοινωνίας (π.χ. γραπτό, προφορικό και οπτικό) για να δημιουργήσουν νόημα. Παραδείγματα περιλαμβάνουν το συνδυασμό λέξεων και εικόνων σε μια εφημερίδα ή περιοδικό, το συνδυασμό λέξεων, εικόνων, βίντεο και ήχου σε μια ιστοσελίδα ή CD-ROM ή το συνδυασμό εικόνων, προφορικού λόγου και εικόνων σε κείμενα κινούμενης εικόνας²⁴» (σελ. 65, Key Stage 3)

Η χρήση της έννοιας «συνδυασμός» έχει μια ιδιαίτερη τοποθετημένη σημασία στο λόγο των πολυγραμματισμών καθώς αναφέρεται στη λειτουργική σύνθεση όλων των σημειωτικών πόρων για τη δημιουργία του νοήματος. Τα πολυτροπικά κείμενα που δημιουργούνται, σύμφωνα με το παραπάνω απόσπασμα, είναι τριών ειδών:

- Ορισμένα έντυπα, όπως τα περιοδικά, που συνδυάζουν σημειωτικούς πόρους (λέξεις, εικόνες, διάταξη κ. ά).
- Αποκλειστικά ηλεκτρονικά κείμενα, όπως είναι οι ιστοσελίδες και τα CD-ROM.
- Κινούμενες εικόνες, δηλαδή βίντεο (π.χ. ταινίες) ή πολυμεσικές παρουσιάσεις.

Στο πλαίσιο των πολυγραμματισμών οι ΤΠΕ εμφανίζονται ως ένα μέσο πρακτικής γραμματισμού το οποίο έχει δημιουργήσει μια νέα κειμενική

²⁴ Multimodal texts combine two or more modes of communication (eg written, aural and visual) to create meaning. Examples include the combination of words and images in a newspaper or magazine, the combination of words, images, video clips and sound on a website or CD-ROM, or the combination of images, speech and sound in moving-image texts.

πραγματικότητα η οποία πρέπει να μελετηθεί. Η έμφαση στη διαφορετικότητα των νέων αυτών κειμένων φαίνεται και από τους τίτλους ορισμένων νημάτων:

«7.2. Χρησιμοποιώντας και προσαρμόζοντας τις συμβάσεις και τις μορφές των κειμένων στο χαρτί και στην οθόνη».

«8.5. Δόμηση, οργάνωση και παρουσίαση κειμένων σε διάφορες μορφές στο χαρτί και στην οθόνη».

Στους τίτλους αυτούς η «οθόνη» εμφανίζεται ως ένα μέσο για γραφή και ανάγνωση, επομένως ως ένα μέσο πρακτικής γραμματισμού. Ο διαχωρισμός μεταξύ χαρτιού και οθόνης συνεπάγεται και την αναγνώριση της σημειωτικής ιδιαιτερότητας του κάθε μέσου. Η αναγνώριση αυτή φαίνεται από ορισμένα αποσπάσματα τα οποία αναφέρονται συγκεκριμένα στις ιδιαιτερότητες των κειμένων που παράγονται μέσω των ΤΠΕ. Για παράδειγμα:

«Χρήση ξεκάθαρα χωρισμένων παραγράφων ώστε να αναπτύξουν και να οργανώσουν το νόημα: (...) περιλαμβάνει τη χρήση στοιχείων παρουσίασης τα οποία έχουν κάποια επιρροή και καθοδηγούν τον αναγνώστη (π.χ. η τοποθέτηση του κειμένου στη σελίδα, τίτλοι, υπότιτλοι, μπουλετάκια, επεξηγήσεις, γραμματοσειρά και μέγεθος γραμμμάτων, έντονα ή πλάγια γράμματα)²⁵». (σελ. 90, Key stage 4)

«Δόμηση και οργάνωση ιδεών: Για τα μη γραμμικά και πολυτροπικά κείμενα, μπορεί να περιλαμβάνει τη χρήση συνδέσεων και υπερσυνδέσμων ή διαδραστικό περιεχόμενο σε ιστοσελίδες ή CD-ROMs, ή τη διόρθωση και την αναδιάταξη πλάνων σε κείμενα κινούμενης εικόνας²⁶». (σελ. 89, Key Stage 4)

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω αποσπάσματα, ένα από τα χαρακτηριστικά των ψηφιακών κειμένων είναι η διαμόρφωση των γραμμμάτων (γραμματοσειρά, μέγεθος, έντονα και πλάγια). Ένα άλλο, πιο σημαντικό, χαρακτηριστικό είναι η μη γραμμικότητα των κειμένων αλλά και η διαδραστικότητα που προσφέρεται. Το

²⁵ Use clearly demarcated paragraphs to develop and organise meaning: (...)It also includes using presentational features that create impact and guide the reader (eg the placement of text on the page, headings, subheadings, bullet points, captions, font style or size, bold, italics).

²⁶ Structure and organise ideas: For non-linear and multimodal texts, it could include using links and hyperlinks or interactive content on websites or CD-ROMs, or editing and sequencing shots in moving-image texts.

κείμενο γίνεται πολυεπίπεδο μέσα από τη χρήση των υπερσυνδέσμων και αποκτά έναν διαδραστικό χαρακτήρα, καθώς ο αναγνώστης αλληλεπιδρά με το περιεχόμενό του. Αυτή η νέα κειμενική πραγματικότητα αποτελεί αντικείμενο μελέτης του γλωσσικού μαθήματος και οι μαθητές καλούνται να αποκτήσουν γνώσεις γύρω από τις ιδιαιτερότητες των νέων πολυτροπικών κειμένων.

Γλώσσα ως μέσο κατασκευής του νοήματος, σύνδεση γλώσσας και ταυτότητας και η γλώσσα στον άξονα της διαχρονίας

Μέσα στο γλωσσικό Π.Σ. εντοπίζονται και άλλες αντιλήψεις γύρω από τη γλώσσα. Μια από αυτές, που εμφανίζεται κυρίως στο επίπεδο της ανάγνωσης, είναι η αντίληψη της γλώσσας ως ενός μέσου διαμόρφωσης του νοήματος αλλά και ως ενός μέσου επιρροής των αναγνωστών. Η αντίληψη αυτή πηγάζει από περισσότερο κριτικούς λόγους και γίνεται εμφανείς στα νήματα που αφορούν την ανάγνωση, όπως το υπονήμα 6.2. με τίτλο «Αναλύοντας πώς η χρήση γλωσσικών και λογοτεχνικών χαρακτηριστικών από το συγγραφέα επηρεάζει και διαμορφώνει το νόημα²⁷». Περισσότερες λεπτομέρειες για το πώς επιτυγχάνεται αυτή η κριτική ανάγνωση θα δοθούν στο κεφάλαιο «Γνώσεις για τη γλώσσα».

Μια άλλη αντίληψη που διαπερνά το Π.Σ. σχετικά με τη γλώσσα είναι η σύνδεσή της με την ταυτότητα. Ενδεικτικά δίνονται τα παρακάτω αποσπάσματα:

«να κατανοήσουν πώς τα αγγλικά ποικίλουν τοπικά και παγκόσμια (globally) και πώς αυτές οι ποικιλίες σχετίζονται με την ταυτότητα και την πολιτισμική ετερότητα²⁸» (σελ. 63, Key Stage 3)

Η μελέτη των αγγλικών πρέπει να περιλαμβάνει «την προφορική ποικιλία της γλώσσας και τις στάσεις απέναντι στη χρήση επίσημων ή μη επίσημων μορφών, τους τρόπους με τους οποίους η γλώσσα αντικατοπτρίζει την ταυτότητα μέσω

²⁷ 6.2 Analysing how writers' use of linguistic and literary features shapes and influences meaning

²⁸ Understanding how English varies locally and globally, and how these variations relate to identity and cultural diversity.

τοπικής, κοινωνικής και προσωπικής ποικιλίας και ποικιλότητας.²⁹» (σελ. 96 Key Stage 4)

Είναι φανερό πως η γλώσσα και η γλωσσική ποικιλία αντικατοπτρίζουν την ταυτότητα και συνδέονται με το κοινωνικό, τοπικό και ατομικό επίπεδο. Ιδιαίτερα μάλιστα κατά την ανάπτυξη της δεξιότητας της ανάγνωσης, η αντίληψη αυτή φαίνεται να έχει ιδιαίτερα ισχυρό ρόλο, καθώς γίνεται σύνδεση της ταυτότητας του συγγραφέα με τον τρόπο που συνθέτει το κείμενό του.

Επιπλέον, μια άλλη αντίληψη αφορά τη διαχρονική αντιμετώπιση της γλώσσας. Σύμφωνα με αυτή την αντίληψη, η γλώσσα αλλάζει επηρεαζόμενη από διάφορους παράγοντες όπως είναι ο χρόνος, η κοινωνία και η τεχνολογία. Μάλιστα, στους Στόχους Μάθησης υπάρχει νήμα που ασχολείται με αυτή την πλευρά της γλώσσας με τίτλο «*Διερευνώντας τη γλωσσική ποικιλία και την εξέλιξη της στο χρόνο, τόπο, πολιτισμό, κοινωνία και τεχνολογία*». Ορισμένα αποσπάσματα από το Π.Σ. δίνονται στη συνέχεια:

«(...) την ανάπτυξη των αγγλικών, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης στο χρόνο, σημερινές επιρροές, δανεισμός από άλλες γλώσσες, προέλευση λέξεων και η επιρροή της τεχνολογίας στην προφορική και γραπτή επικοινωνία, η σημασία και η επιρροή των αγγλικών ως μια παγκόσμια γλώσσα (global language)³⁰» (Key Stage 4, σελ. 96)

«να κατανοήσουν πώς η προφορική και γραπτή γλώσσα εξελίσσονται ως αποτέλεσμα αλλαγών στην κοινωνία και την τεχνολογία και πώς αυτή η διαδικασία σχετίζεται με την ταυτότητα και την πολιτισμική ετερότητα³¹». (σελ. 85, Key stage 4)

Στα αποσπάσματα που παρατέθηκαν, οι τεχνολογίες εμφανίζονται ως ένας παράγοντας που επιφέρει αλλαγές και εξελίξεις στην γραπτή και προφορική

²⁹ spoken language variation and attitudes to use of standard and non-standard forms, the ways in which language reflects identity through regional, social and personal variation and diversity

³⁰ the development of English, including its development over time, current influences, borrowings from other languages, origins of words and the impact of technology on spoken and written communication

³¹ Understanding how spoken and written language evolve in response to changes in society and technology and how this process relates to identity and cultural diversity.

επικοινωνία. Αναγνωρίζεται, λοιπόν, ρητά η δύναμη της τεχνολογίας να δημιουργεί νέα επικοινωνιακά και κειμενικά δεδομένα, κάτι που αναδείχθηκε και παραπάνω στα πλαίσια του λόγου των πολυγραμματισμών.

Language across the curriculum: όλα τα μαθήματα ως γλωσσικά

Μια άλλη αντίληψη για τη γλώσσα που διαπερνά όχι τόσο το ίδιο το γλωσσικό μάθημα αλλά όλο το National Curriculum είναι η αντιμετώπιση όλων των μαθημάτων ως γλωσσικών. Όπως προαναφέρθηκε, στις «γενικές απαιτήσεις διδασκαλίας» η γλώσσα παρουσιάζεται ως το μέσο διδασκαλίας όλων των μαθημάτων και προκρίνεται η μελέτη των γλωσσικών ιδιοτήτων όλων των διδακτικών αντικειμένων. Η προσέγγιση αυτή γίνεται καλύτερα εμφανής μέσω μιας σειράς κειμένων που διατίθενται στην ιστοσελίδα National Strategies. Πρόκειται για κείμενα με τον γενικότερο τίτλο «Literacy across the curriculum³²» στα οποία περιγράφεται η συγκεκριμένη λεξικογραμματική κάθε αντικειμένου. Οι μαθητές θα πρέπει να γνωρίζουν ρητά τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κάθε αντικειμένου έτσι ώστε να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις του καθενός. Ενδεικτικό είναι το παρακάτω απόσπασμα, το οποίο προέρχεται από το γενικότερο κείμενο «Literacy across the curriculum»:

«οι μαθητές θα πρέπει να διδαχθούν το τεχνικό και το ειδικό λεξιλόγιο των διδακτικών αντικειμένων και πώς να χρησιμοποιούν αυτές τις λέξεις καθώς και την ορθογραφία τους. Επίσης, θα πρέπει να διδαχθούν τη χρήση των γλωσσικών μοτίβων τα οποία είναι βασικά για την κατανόηση και την έκφραση σε διαφορετικά αντικείμενα. Αυτό περιλαμβάνει τη κατασκευή των προτάσεων, των παραγράφων και των κειμένων που συνήθως χρησιμοποιούνται σε ένα αντικείμενο»

Στην περίπτωση της Αγγλίας, η αντίληψη του «Literacy across the curriculum» αποτελεί ιδιαίτερα παλιά παραδοχή που διαπερνά το σχολείο ήδη από τη δεκαετία του '70 (Parker, 1985). Σήμερα πλέον λαμβάνει σαφές περιεχόμενο με την πλήρη

³² Τα κείμενα μπορούν να βρεθούν στην ιστοσελίδα <http://nationalstrategies.standards.dcsf.gov.uk/search/secondary/results/nav:50009> [23.2.2011]

περιγραφή των γλωσσικών ιδιαιτεροτήτων κάθε γλωσσικού αντικείμενου. Σημειώνεται σε αυτό το σημείο ότι για το αντικείμενο της πληροφορικής, παρότι εμφανίζεται ως αυτόνομο διδακτικό αντικείμενο στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, δεν υπάρχει κάποια περιγραφή των γλωσσικών του ιδιαιτεροτήτων. Σε ένα τέτοιο κείμενο θα μπορούσε να περιγράφεται το ιδιαίτερο λεξιλόγιο της πληροφορικής, τεχνικοί όροι, ιδιαιτερότητες των γλωσσών προγραμματισμού κ. ά, όπως ακριβώς γίνεται για το μάθημα της φυσικής. Καθώς όμως η έμφαση του μαθήματος της πληροφορικής δεν βρίσκεται τόσο στις τεχνικές γνώσεις αλλά στις ΤΠΕ ως μέσα πρακτικής γραμματισμού (βλ. και κεφ. 5) με ό,τι αυτό συνεπάγεται, η έλλειψη μιας περιγραφής της «γλώσσας της πληροφορικής» μάλλον είναι δικαιολογημένη.

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, φάνηκε από την ανάλυση που προηγήθηκε πως μέσα στο γλωσσικό Π.Σ. της Αγγλίας για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ενυπάρχουν ποικίλες αντιλήψεις για τη γλώσσα καθώς και ποικίλοι γλωσσοδιδασκτικοί λόγοι. Η κυρίαρχη αντίληψη βρίσκεται στα πλαίσια της υβριδοποίησης του κειμενοκεντρικού λόγου με τον επικοινωνιακό λόγο. Η γλώσσα αντιμετωπίζεται στα πλαίσια των διαφόρων κειμενικών ειδών όπως αυτά διαμορφώνονται σε σχέση με το συγκεκριμένο και την επικοινωνιακή περίσταση. Οι νέες τεχνολογίες εμφανίζονται ως ένα μέσο που επηρεάζει τις γλωσσικές επιλογές όταν διατίθενται προς χρήση στη διάρκεια των προφορικών παρουσιάσεων. Επιπλέον, εμφανίζονται και ως ένα μέσο πρακτικής γραμματισμού το οποίο έχει δημιουργήσει μια νέα κειμενική πραγματικότητα η οποία πρέπει να μελετηθεί. Η νέα αυτή πραγματικότητα σχετίζεται άμεσα και με την έμφαση που δίνεται στη σημείωση και την αντιμετώπιση της γλώσσας ως ενός σημειωτικού πόρου ο οποίος συνδυάζεται με ποικίλους άλλους σημειωτικούς πόρους για τη δημιουργία του νοήματος. Η αντίληψη αυτή πηγάζει από το λόγο των πολυγραμματισμών και πραγματώνεται σε μεγάλο βαθμό μέσα στο Π.Σ. Επιπλέον, έμφαση δίνεται στη χρήση της γλώσσας και στη γραφή ως διαδικασία, αντιλήψεις οι οποίες πηγάζουν από τους ολιστικούς λόγους. Άλλες αντιλήψεις για τη γλώσσα

αφορούν στη σύνδεση της γλώσσας με την κατασκευή του νοήματος, τη σχέση γλώσσας και ταυτότητας, την αντιμετώπιση όλων των μαθημάτων ως γλωσσικών, την αντίληψη της γλώσσας στον άξονα της διαχρονίας. Οι νέες τεχνολογίες εμφανίζονται είτε ως ένα μέσο πρακτικής γραμματισμού που έχει δημιουργήσει μια νέα γλωσσική πραγματικότητα είτε ως ένα περιβάλλον εργασίας το οποίο διευκολύνει ορισμένες διαδικασίες, όπως είναι η διαδικασία της γραφής.

3.2. Γνώσεις για τη γλώσσα

Το παρόν κεφάλαιο αφορά τις γνώσεις για τη γλώσσα τις οποίες θα πρέπει να αποκτήσουν οι μαθητές. Κυρίως, οι γνώσεις αυτές αφορούν την απόκτηση της μεταγλώσσας που περιγράφει τις γλωσσικές δομές. Οι γνώσεις για τη γλώσσα βρίσκονται σε άμεσο συσχετισμό με τις αντιλήψεις για τη γλώσσα που παρατέθηκαν στο παραπάνω κεφάλαιο και θα παρουσιαστούν σε συνδυασμό με αυτές. Επιπλέον, θα παρουσιαστεί ο ρόλος των ΤΠΕ στη μετάδοση αυτών των γνώσεων καθώς και η επιρροή που έχουν οι νέες τεχνολογίες στις γνώσεις που μεταδίδονται.

Γνώση της γραμματικής και των γλωσσικών τεχνικών στα πλαίσια του κειμενοκεντρικού και του επικοινωνιακού λόγου

Όπως αποδείχθηκε από την ανάλυση του προηγούμενου κεφαλαίου, η κυρίαρχη αντίληψη για τη γλώσσα εντοπίζεται στα πλαίσια της υβριδοποίησης του κειμενοκεντρικού λόγου (Νέα Ρητορική) με τον επικοινωνιακό λόγο. Η έμφαση βρίσκεται στο συγκεκριμένο (σκοπός, αναγνωστικό κοινό, στόχος) και αναζητείται πώς αυτό επηρεάζει τις γλωσσικές επιλογές. Σε αυτό το πλαίσιο, οι μαθητές καλούνται να αποκτήσουν μια επαρκή επίγνωση της γραμματικής ορολογίας, ώστε να είναι σε θέση να περιγράφουν τις γλωσσικές επιλογές που γίνονται καθώς και τις γλωσσικές συμβάσεις που χαρακτηρίζουν τα διάφορα κειμενικά είδη. Οι γνώσεις που αφορούν τη γραμματική εμφανίζονται σε συγκεκριμένα κεφάλαια μέσα στο Π. Σ. όπως στο κεφάλαιο Εύρος και Περιεχόμενο (υποκεφάλαιο σχετικά με τη Δομή και την

Ποικιλία της Γλώσσας) και στους Στόχους Μάθησης με το νήμα «Γλώσσα».

Ενδεικτικά παραδείγματα είναι τα παρακάτω:

«στοιχεία της προτασιακής γραμματικής και συνοχής όλου του κειμένου και χρήση αυτής της γνώσης κατά τη συγγραφή: τάξεις λέξεων και η γραμματική τους λειτουργία, η δομή φράσεων και προτάσεων και πώς μπορούν να συνδυαστούν ώστε να κάνουν περίπλοκες προτάσεις, η δομή των παραγράφων και πώς δημιουργούν διαφορετικές παραγράφους, η δομή ολόκληρων κειμένων, συνοχή, έναρξη και κλείσιμο διαφόρων τύπων συγγραφής, χρήση της σωστής γραμματικής ορολογίας ώστε να σκεφτούν για το νόημα και τη σαφήνεια μεμονωμένων προτάσεων³³» (σελ. 72, Key stage 3)

«να επιλέγουν προσεκτικά από όλο το εύρος της γλωσσικής ορολογίας ώστε να κάνουν ακριβή ανάλυση, να μεταδίδουν αποτελεσματικά τις ιδέες τους και να ενισχύουν την κριτική εξερεύνηση ενός μεγάλου εύρους κειμένων.³⁴» (11^ο έτος, υπονήμα 10.2. Σχολιάζοντας τη χρήση της γλώσσας)

Η γνώση της γραμματικής και της μεταγλώσσας δεν αποτελεί αυτοσκοπό αλλά, αντιθέτως, λειτουργεί ως ένας *πόρος* ο οποίος χρησιμοποιείται από τους κοινωνικούς πρωταγωνιστές για την καλύτερη χρήση της γλώσσας σε διάφορα συγκείμενα. Η έμφαση στη χρήση της γλώσσας αναδεικνύεται και μέσα από τις γλωσσικές επιλογές του Π.Σ. Χαρακτηριστικό αποτελεί η έλλειψη γνωσιακών ρημάτων ενώ σε όλο το μήκος του Π.Σ. χρησιμοποιούνται κυρίως ρήματα υλικής διαδικασίας, όπως το «χρησιμοποιώ» και το «κάνω».

Εκτός από τη γνώση της γραμματικής, ένας ακόμα *πόρος* για τους μαθητές κατά την παραγωγή και κατανόηση του λόγου θα πρέπει να είναι και άλλες γλωσσικές γνώσεις, όπως γνώσεις για τις διάφορες ρητορικές και γλωσσικές τεχνικές:

³³ the principles of sentence grammar and whole-text cohesion, and the use of this knowledge in pupils' writing: word classes and their grammatical functions, the structure of phrases and clauses and how they can be combined to make complex sentences, paragraph structure and how to form different paragraphs, the structure of whole texts, including cohesion, openings and conclusions in different types of writing, the use of appropriate grammatical terminology to reflect on the meaning and clarity of individual sentences.

³⁴ select carefully from the full repertoire of language terminology to make precise analysis, communicate ideas effectively, and enhance critical exploration of a wide range of texts

«να χρησιμοποιούν τεχνικές πειθούς και ρητορικούς μηχανισμούς: αυτά μπορεί να συμπεριλαμβάνουν ρητορικές ερωτήσεις, ειρωνεία, επανάληψη, λίστες των τριών, αντιπαράθεση, αντίθεση, άμεση επίκληση, συναισθηματική γλώσσα, αναλογία, ευφημισμός, υπονοούμενα, χρήση των αποδείξεων (π.χ. στατιστικά, παραθέσεις και παραδείγματα³⁵)» (σελ. 67, Key Stage 3)

«ποικίλες γλωσσικές και λογοτεχνικές τεχνικές: αυτές περιλαμβάνουν τη χρήση εικονιστικής και μεταφορικής γλώσσας (π.χ. παρομοίωση, μεταφορά, προσωποποίηση και συμβολισμός), ηχητικά μοτίβα (ονοματοποιία, παρήχηση και ομοφωνία), υπερβολή, λιτότητα, επίπεδα επισημότητας ή προφορικότητας της γλώσσας.³⁶» (σελ. 67, Key Stage 3)

Οι μαθητές λοιπόν καλούνται να χρησιμοποιήσουν τους πόρους της γραμματικής και των γλωσσικών τεχνικών ώστε να παράγουν αποτελεσματικά κείμενα. Εάν πρόκειται για κατανόηση κειμένου (ανάγνωση ή ακρόαση), οι μαθητές χρησιμοποιούν τους ίδιους πόρους ώστε να διερευνήσουν τις διάφορες κειμενικές συμβάσεις. Οι νέες τεχνολογίες μπορούν να βοηθήσουν στην απόκτηση τέτοιων γνώσεων, καθώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί η δυνατότητα άμεσου σχολιασμού που προσφέρουν. Δίνεται στη συνέχεια ένα παράδειγμα από το «ICT across the curriculum: ICT in English».

«Ζητήθηκε από τους μαθητές του 7^{ου} έτους να εντοπίσουν και να εξηγήσουν στοιχεία και συμβάσεις ενός μη μυθιστορηματικού κειμένου. Ενθαρρύνθηκαν να χρησιμοποιήσουν τη λειτουργία «εισαγωγή σχολίου» και να τονίσουν με χρώμα λεξικά και προτασιακά στοιχεία. Στα σχόλια έδιναν ένα όνομα στο στοιχείο (π.χ. επικεφαλίδα) και εξηγούσαν το αποτέλεσμά του (π.χ. χρησιμοποιεί παρήχηση του -σ- για να...). Η χρήση των ΤΠΕ τους βοήθησε να διερευνήσουν άμεσα το κείμενο και με ακρίβεια, καθώς και να απαντήσουν ολοκληρωμένα και ξεκάθαρα, σε αντίθεση με τον σχολιασμό σε ένα έντυπο. Τα σχόλια (μόνο)

³⁵ use persuasive techniques and rhetorical devices: These could include rhetorical questions, irony, repetition, lists of three, contrast, antithesis, direct address, emotive language, analogy, euphemism, innuendo, use of evidence (eg statistics, quotations and examples).

³⁶ Varied linguistic and literary techniques: These include the use of imagery and figurative language (simile, metaphor, personification and symbolism), sound patterns (onomatopoeia, alliteration and assonance), hyperbole, litotes, levels of formality or colloquial language.

τυπώθηκαν και σχημάτισαν τη βάση για μια συζήτηση στις συμβάσεις αυτού του κειμενικού τύπου, ως προετοιμασία μιας περαιτέρω μελέτης³⁷»

Στο συγκεκριμένο παράδειγμα, το αντικείμενο του μαθήματος είναι το μη μυθιστορηματικό κείμενο και οι κειμενικές του συμβάσεις. Οι ΤΠΕ, και συγκεκριμένα το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου, χρησιμοποιούνται ως ένα περιβάλλον εργασίας. Οι λειτουργίες που προσφέρει, όπως η εισαγωγή σχολίων, διευκολύνουν την επί τόπου μελέτη ενός κειμένου. Οι μαθητές εντοπίζουν τα λεξικά και προτασιακά στοιχεία, τα οποία λειτουργούν ως *πόροι* περιγραφής των συμβάσεων αυτού του κειμενικού τύπου. Μάλιστα, καλούνται να εξηγήσουν την αποτελεσματικότητα κάθε στοιχείου έτσι ώστε να αποδείξουν την επίγνωση του ρόλου της γραμματικής.

Γνώση της γραμματικής και των γλωσσικών τεχνικών στα πλαίσια του κριτικού λόγου

Στο επίπεδο της ανάγνωσης, οι γνώσεις για τη γλώσσα χρησιμοποιούνται επιπλέον και για την αποκωδικοποίηση του νοήματος καθώς και για τον εντοπισμό των υπόρρητων νοημάτων και των προθέσεων του συγγραφέα. Το παρακάτω παράδειγμα είναι ενδεικτικό:

«να αναλύουν πώς συγκεκριμένα λογοτεχνικά, ρητορικά και γραμματικά χαρακτηριστικά διαμορφώνουν το νόημα με ρητό ή μη ρητό τρόπο ώστε να δημιουργήσουν κάποιο αποτέλεσμα, πώς οι τεχνικές διαφέρουν μεταξύ ενός εύρους κειμένων και συγγραφέων και να αξιολογήσουν την πιθανή επιρροή αυτών των επιλογών σε διαφορετικούς αναγνώστε³⁸» (11^ο έτος, υπανάγνωση 6.2:

³⁷ Year 7 pupils were asked to identify and explain the features and conventions of a piece of non-fiction. They were encouraged to use the ‘insert comment’ facility and to highlight word and sentence level features. In the comments they labeled the feature (for example, headline) and explained its effect (for example, it uses alliteration of the letter ‘s’ in order to ...). Use of ICT enabled them to interrogate the text directly and precisely, and to respond fully and ‘cleanly’, unlike when annotating a hard copy, for example. The comments (only) were printed out, and formed the basis for a discussion on the conventions of this text type, in preparation for further study.

³⁸ analyse how specific literary, rhetorical and grammatical features shape meaning in implicit and explicit ways to create impact, how techniques differ across a wide range of texts and writers, and evaluate the potential impact of these choices on different readers

αναλύοντας πώς η χρήση των γλωσσικών και λογοτεχνικών στοιχείων από τον συγγραφέα καθορίζει και επηρεάζει το νόημα)

Τα λογοτεχνικά, ρητορικά και γραμματικά χαρακτηριστικά χρησιμοποιούνται ως πόροι για την ανάγνωση του κειμένου με σκοπό να αναδειχθεί ο τρόπος διαμόρφωσης του νοήματος καθώς και η επιρροή που έχει κάθε μια από τις γλωσσικές επιλογές στους πιθανούς αναγνώστες. Μια τέτοιου είδους ανάγνωση παραπέμπει περισσότερο σε κριτικούς γλωσσοδιδακτικούς λόγους. Επιπλέον αποσπάσματα που αναδεικνύουν αυτούς τους λόγους δίνονται στη συνέχεια:

«οι μαθητές αναπτύσσουν την κριτική κατανόηση όταν εξετάζουν τις χρήσεις της γλώσσας και τις μορφές μέσων ενημέρωσης και επικοινωνίας, όπως λογοτεχνικά κείμενα, πληροφοριακά κείμενα και τον προφορικό λόγο³⁹(...)». (σελ. 63, Key Stage 3)

(οι μαθητές πρέπει) «να κρίνουν τις προθέσεις και τη στάση του ομιλητή: αυτό περιλαμβάνει το διαχωρισμό τόνου και χαμηλού τόνου, και την αναγνώριση πότε ο ομιλητής χρησιμοποιεί ή κάνει κατάχρηση των αποδείξεων, κάνει αβάσιμες δηλώσεις ή γίνεται σκόπιμα αμφίσημος⁴⁰». (σελ 86, Key Stage 4)

«πώς οι συγγραφείς παρουσιάζουν τις ιδέες και ζητήματα ώστε να επηρεάσουν τον αναγνώστη: χρήση εμπάθειας, ανέκδοτης αφήγησης, χιούμορ, αποδείξεις (στατιστικά, παραθέματα και παραδείγματα), ρητορικές ερωτήσεις, άμεση επίκληση και αντίθεση.⁴¹» (σελ. 66, Key Stage 3)

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω αποσπάσματα, διάφορες τεχνικές (π.χ. τόνος, αποδείξεις, εμπάθεια κ.ά), αντιμετωπίζονται ως πόροι οι οποίοι αναδεικνύουν τον τρόπο με τον οποίο κατασκευάζεται το νόημα αλλά και πώς ο συγγραφέας προσπαθεί να επηρεάσει τον αναγνώστη. Τα διάφορα κείμενα, λοιπόν, δεν αντιμετωπίζονται ως ουδέτερα κατασκευάσματα. Οι μαθητές καλούνται να αναγνωρίσουν τους διάφορους

³⁹ Pupils develop critical understanding when they examine uses of language and forms of media and communication, including literary texts, information texts and the spoken word.

⁴⁰ Judge the intentions and standpoint of a speaker: This includes distinguishing tone and undertone, and recognising when a speaker uses and abuses evidence, makes unsubstantiated statements or is being deliberately ambiguous.

⁴¹ how writers present ideas and issues to have an impact on the reader: use of empathy, anecdote and humour, evidence (eg statistics, quotations and examples), rhetorical questions, direct address and contrast.

τρόπους με τους οποίους το νόημα διαμορφώνεται και επηρεάζεται έτσι ώστε, τελικά, να αποκτήσουν την ικανότητα της κριτικής κατανόησης. Μάλιστα, η ικανότητα αυτή παρουσιάζεται ως Βασική Έννοια στο Π.Σ. και, επομένως, το διαπερνά σε όλο του το μήκος.

Αντικείμενο αυτής της κριτικής κατανόησης αποτελούν διάφορα κείμενα, είτε πρόκειται για μη λογοτεχνικά, είτε πρόκειται για λογοτεχνικά. Όπως αναφέρεται και στο πρώτο απόσπασμα που παρατέθηκε παραπάνω, αντικείμενο προς ανάλυση αποτελούν και οι διάφορες μορφές μέσων ενημέρωσης (media) και επικοινωνίας. Σε αυτό το σημείο, ως μορφές επικοινωνίας νοούνται τα διάφορα κείμενα που προέρχονται από τις τεχνολογίες της επικοινωνίας. Επομένως, οι ΤΠΕ εμφανίζονται ως ένας *πόρος* ο οποίος τίθεται προς κριτική ανάλυση, αν και σε αυτό το σημείο δεν φαίνεται τόσο ξεκάθαρα αυτή η αντίληψη.

ΤΠΕ και επίγνωση της νέας κειμενικής πραγματικότητας

Για τη μελέτη των νέων ψηφιακών κειμένων δεν αρκεί μόνο η χρήση της υπάρχουσας γλωσσικής γραμματικής αλλά γίνεται μια προσπάθεια να χρησιμοποιηθούν και στοιχεία από τη «γραμματικής της πολυτροπικότητας». Στο παρακάτω παράδειγμα, η γνώσεις αφορούν διάφορα πολυτροπικά στοιχεία, όπως είναι η τοποθέτηση του κειμένου και η γραμματοσειρά:

«Χρήση ξεκάθαρα χωρισμένων παραγράφων ώστε να αναπτύξουν και να οργανώσουν το νόημα: (...) περιλαμβάνει τη χρήση στοιχείων παρουσίασης τα οποία έχουν κάποια επιρροή και καθοδηγούν τον αναγνώστη (π.χ. η τοποθέτηση του κειμένου στη σελίδα, τίτλοι, υπότιτλοι, μπουλετάκια, επεξηγήσεις, γραμματοσειρά και μέγεθος γραμμάτων, έντονα ή πλάγια γράμματα⁴²)». (σελ. 90, Key stage 4)

Ορισμένα στοιχεία όπως είναι η γραμματοσειρά, τα έντονα ή πλάγια γράμματα αφορούν κυρίως την παραγωγή λόγου μέσω του υπολογιστή. Είναι φανερό, λοιπόν,

⁴² Use clearly demarcated paragraphs to develop and organise meaning: (...) it includes using presentational features that create impact and guide the reader (eg the placement of text on the page, headings, subheadings, bullet points, captions, font style or size, bold, italics).

πως αναγνωρίζεται η σημειωτική ιδιαιτερότητα των ψηφιακών κειμένων ως πολυεπίπεδων και πολυτροπικών. Αποτελούν ιδιαίτερο *πόρο* για το γλωσσικό μάθημα και μελετώνται εξίσου με άλλους, πιο παραδοσιακούς έντυπους *πόρους*.

Η μελέτη της νέας κειμενικής πραγματικότητας γίνεται καλύτερα εμφανής από ορισμένα παραδείγματα διδασκαλίας που δίνονται στο κείμενο «ICT across the curriculum: ICT in English». Στη συνέχεια δίνονται τρία παραδείγματα στα οποία μελετάται αυτή η νέα κειμενική πραγματικότητα.

Παράδειγμα 1ο

«Στο 7^ο έτος, η εκπαιδευτικός έκανε ένα μοντέλο ιστοσελίδας και στη συνέχεια οι μαθητές ανέπτυξαν τη γλώσσα, το στυλ και τις χαρακτηριστικές συμβάσεις της ιστοσελίδας σε μια μικρής κλίμακας, συνεργατική έρευνα ενός εύρους ιστοσελίδων. Σε ομάδες, οι μαθητές χρησιμοποίησαν τη λίστα με τις συμβάσεις που είχαν εξαγάγει, ώστε να αναγνωρίσουν το αναγνωστικό κοινό, το σκοπό και την αποτελεσματικότητα των ιστοσελίδων. Στη συνέχεια, οι ομάδες υιοθέτησαν τις συμβάσεις και κατασκεύασαν μια ιστοσελίδα για ένα συγκεκριμένο θέμα, αναγνωστικό κοινό και σκοπό, βελτιώνοντάς το και παρουσιάζοντάς το συνεργατικά στην υπόλοιπη τάξη⁴³.»

Αντικείμενο αυτής της διδασκαλίας αποτελεί το κειμενικό είδος της ιστοσελίδας και οι συμβάσεις που το χαρακτηρίζουν. Το μάθημα κινείται στον κειμενοκεντρικό λόγο, γεγονός που αναδεικνύεται από λέξεις με τοποθετημένη σημασία σε αυτό το λόγο (γλώσσα, στυλ, χαρακτηριστικές συμβάσεις, κοινό, σκοπός). Οι νέες τεχνολογίες αναγνωρίζονται ως ένα μέσο πρακτικής γραμματισμού το οποίο έχει δημιουργήσει μια νέα κειμενική πραγματικότητα η οποία πρέπει να συμπεριλαμβάνεται στο γλωσσικό μάθημα. Οι μαθητές καλούνται όχι μόνο να αναγνωρίσουν τις κειμενικές συμβάσεις μιας ιστοσελίδας αλλά να προχωρήσουν και στην κατασκευή ενός τέτοιου

⁴³ In Year 7, the teacher modelled a web page and then pupils developed its language, style and feature conventions into a small-scale, collaborative research of a range of websites. In groups, the pupils used the checklist of conventions they derived to identify the audience, purpose and effectiveness of the websites. Then the groups adapted or constructed a web page for a particular topic, audience and purpose, refining it and presenting it collaboratively to the rest of the class.

κειμένου, λαμβάνοντας υπόψη το συγκεκριμένο (κοινό και σκοπός) κατά τη διαμόρφωση των γλωσσικών επιλογών τους, όπως άλλωστε συμβαίνει και στην παραγωγή των υπόλοιπων κειμενικών ειδών.

Παράδειγμα 2^ο

«Ζητήθηκε από τους μαθητές του 9^{ου} έτους να δημιουργήσουν μια παρουσίαση (για την αξιολόγηση ομιλίας και ακρόασης) σχετικά με την αποτελεσματικότητα των ειδήσεων που παρουσιάζονται στο διαδίκτυο. Προηγουμένως είχαν αναλύσει τις συμβάσεις των παραδοσιακών ειδήσεων. Τους ζητήθηκε να βρουν διαφορετικές εκδοχές από μια τωρινή είδηση στις διαδικτυακές εφημερίδες. Μέσα από την αποθήκευση των κατάλληλων ιστοσελίδων ή μέσα από τη δημιουργία υπερσυνδέσμων στις διάφορες ιστοσελίδες στην παρουσίαση τους, μπορούσαν να συγκρίνουν και να αναλύσουν ένα εύρος ιστοσελίδων. Οι παρουσιάσεις τους και τα πορίσματά τους τους βοήθησαν να δημιουργήσουν κριτήρια αξιολόγησης της ποιότητας και της επιρροής των ειδησεογραφικών ιστοσελίδων. Χρησιμοποίησαν αυτά τα κριτήρια και σε μελλοντικά μαθήματα, ώστε να γράψουν τις δικές τους ιστοσελίδες.⁴⁴»

Αντικείμενο αυτής της διδασκαλίας αποτελεί η δημιουργία μιας προφορικής παρουσίασης η οποία θα γίνει μέσα από την έρευνα των ειδησεογραφικών ιστοσελίδων. Το μάθημα κινείται στα πλαίσια του κριτικού λόγου, κάτι που φαίνεται από τις πράξεις (σύγκριση, ανάλυση, δημιουργία κριτηρίων αξιολόγησης) στις οποίες εμπλέκονται οι μαθητές. Οι ΤΠΕ αντιμετωπίζονται ως ένα μέσο πρακτικής γραμματισμού το οποίο περιέχει κείμενα με τις δικές τους ιδιαιτερότητες. Οι μαθητές καλούνται να αναζητήσουν τον τρόπο με τον οποίο τα κείμενα του διαδικτύου, και στη συγκεκριμένη περίπτωση, οι ειδήσεις, διαφέρουν από τις συμβατικές ειδήσεις.

⁴⁴ Year 9 pupils were asked to create a presentation (for a ‘speaking and listening’ assessment) on the effectiveness of news presented on the Internet. Previously they had analysed the conventions of a traditional news story. They were asked to find different versions of a current news story in online newspapers. Through saving the appropriate web pages, or creating hyperlinks to the various sites from within a presentation, they were able to compare and analyse a range of sites. Their presentations and findings enabled them to establish criteria to assess the quality and impact of news web pages. They used these criteria in future lessons to write their own web pages.

Επιπλέον, οι νέες τεχνολογίες αποτελούν και τον διαθέσιμο πόρο που θα χρησιμοποιηθεί στην πραγμάτωση της εργασίας τους. Οι μαθητές καλούνται να δημιουργήσουν μια παρουσίαση μέσω ενός προγράμματος παρουσίασης. Παρότι δεν λέγεται ρητά, η πράξη της δημιουργίας υπερσυνδέσμων υπονοεί τη χρήση ενός τέτοιου προγράμματος. Οι μαθητές, λοιπόν, ασκούνται στη δημιουργία ψηφιακών κειμένων, όπως είναι οι παρουσιάσεις αλλά και οι ιστοσελίδες, καθώς αναφέρεται πως σε μελλοντικά μαθήματα θα κληθούν να γράψουν τις δικές τους ιστοσελίδες.

Παράδειγμα 3^ο

«Οι μαθητές του 9^{ου} έτους επικεντρώθηκαν στη συλλογή εικόνων του σχολείου τις οποίες θα χρησιμοποιήσουν σε μια παρουσίαση σε διαφορετικό ακροατήριο: γονείς, παιδιά του δημοτικού, γενικότερο κοινό. Χρησιμοποιώντας μια ψηφιακή κάμερα (ή μια βιντεοκάμερα) οδηγήθηκαν σε συζητήσεις σχετικά με την επιλογή και τη διόρθωση, όπως και το σχολιασμό που θα ήταν διαφορετικός ανάλογα με το ακροατήριο και το σκοπό. Ανατέθηκε διαφορετικό κοινό στις ομάδες των μαθητών και επέλεξαν και διόρθωσαν τη χρήση των εικόνων συνοδεύοντάς τις με κείμενο όπου ήταν απαραίτητο. Οι ομάδες παρουσίασαν τη δουλειά τους μαζί με μια προφορική ή γραπτή εξήγηση των επιλογών τους και των διορθώσεων που έκαναν⁴⁵.»

Αντικείμενο του μαθήματος είναι η δημιουργία πολυτροπικών κειμένων, δηλαδή ο συνδυασμός κειμένου και εικόνων σε ένα πρόγραμμα παρουσίασης. Είναι φανερό πως πρόκειται για επιφανειακή πραγμάτωση του λόγου των πολυγραμματισμών με τις ΤΠΕ, ως τα νέα μέσα πρακτικής γραμματισμού, να χρησιμοποιούνται για τη δημιουργία πολυτροπικών κειμένων. Η δημιουργία των κειμένων γίνεται πάντα σε συσχετισμό με το συγκεκριμένο (κοινό και σκοπός), το οποίο επηρεάζει τις επιλογές που γίνονται. Οι μαθητές καλούνται να αιτιολογήσουν τις

⁴⁵ Year 9 pupils focused on collecting images of the school to use in a presentation to a variety of audiences: parents, primary children, the general public. Using a digital camera (or indeed a video camera) led to discussions about selection and editing, as well as annotations that varied according to audience and purpose. Groups of pupils were allocated different audiences and they selected and refined the use of images and accompanying text as appropriate. The groups presented their work, with an oral or written explanation of the choices and refinements they had made.

επιλογές που έχουν κάνει κατά τη δημιουργία των κειμένων έτσι ώστε να αποδείξουν την επίγνωσή τους.

Τα παραδείγματα που παρατέθηκαν παραπάνω μας δίνουν μια πρώτη εικόνα για τις διδακτικές πρακτικές που ακολουθούνται στο γλωσσικό μάθημα. Περισσότερες λεπτομέρειες για τον τρόπο πραγμάτωσης του μαθήματος θα δοθούν στο κεφάλαιο «Διδακτικές πρακτικές και ταυτότητες».

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, όπως φάνηκε από την ανάλυση που προηγήθηκε, οι γνώσεις για τη γλώσσα και τη σημείωση κινούνται στα πλαίσια του κειμενοκεντρικού λόγου, του κριτικού λόγου και του λόγου των πολυγραμματισμών. Οι μαθητές καλούνται να γνωρίζουν τη γραμματική και τη μεταγλώσσα ώστε να τη χρησιμοποιήσουν αποτελεσματικά κατά την ανάλυση των κειμένων τους, είτε αυτή αποσκοπεί σε περισσότερο κειμενική ανάλυση είτε σε κριτική ανάγνωση. Οι μαθητές αποκτούν επίγνωση των διαφόρων κειμενικών συμβάσεων που χαρακτηρίζουν τα διάφορα κειμενικά είδη και πώς οι διάφορες γλωσσικές επιλογές επηρεάζουν το νόημα. Τέλος, οι μαθητές αποκτούν επίγνωση του τρόπου με τον οποίο συνδυάζονται οι διάφοροι σημειωτικοί πόροι ώστε να δημιουργήσουν νόημα, μέσα από τη μελέτη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που έχουν τα νέα ψηφιακά και πολυτροπικά κείμενα.

3.3. Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, στάσεις και πεποιθήσεις

Στον παρόν κεφάλαιο θα παρουσιαστούν οι γνώσεις για τον κόσμο που αναπλαισιώνονται στο μάθημα της γλώσσας. Αφορά τις γνώσεις για τον εξωτερικό κόσμο, τις διάφορες στάσεις και αξίες που προωθούνται. Επιπλέον, θα γίνει μια σύνδεση με ζητήματα που μπορεί να σχετίζονται με τις νέες τεχνολογίες, όπως είναι ο νέος κόσμος της επικοινωνίας.

Θεματικό περιεχόμενο του γλωσσικού μαθήματος

Στο αγγλικό Π.Σ. δεν δίνονται συγκεκριμένες κατευθύνσεις για το θεματικό περιεχόμενο του μαθήματος. Δίνεται η ευχέρεια στον εκπαιδευτικό να επιλέξει τα θέματα τα οποία θα πραγματευτεί, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των μαθητών και σε σχέση με την επικαιρότητα. Στο κεφάλαιο «Εύρος και Περιεχόμενο» του Π.Σ. οι κατευθύνσεις που δίνονται στους εκπαιδευτικούς δεν αφορούν κάποια θεματική ταξινόμηση αλλά περισσότερο μια κατηγοριοποίηση με βάση το επικοινωνιακό συγκείμενο. Ωστόσο, εντοπίζονται ορισμένα σημεία στα οποία δίνονται και κάποιες πιο συγκεκριμένες οδηγίες. Αναφέρεται, για παράδειγμα:

«η επιλογή των κειμένων θα πρέπει να σχετίζεται με το πολιτισμικό συγκείμενο του σχολείου και τις εμπειρίες των μαθητών. Μπορεί να περιλαμβάνει κείμενα που βοηθούν τους μαθητές να διερευνήσουν την αίσθηση της ταυτότητας και να αναστοχαστούν (reflect) πάνω στις αξίες τους, τις στάσεις και τις πεποιθήσεις τους σχετικά με άλλους ανθρώπους, εποχές και μέρη, είτε μέσα από τη συνέχεια είτε μέσα από την αντίθεση με τις δικές τους εμπειρίες⁴⁶.» (Σελ. 70, Key stage 3)

Όπως φαίνεται από το παραπάνω απόσπασμα, η επιλογή των θεμάτων και των κειμένων συνδέεται άμεσα με τους ίδιους τους μαθητές, τις προτιμήσεις τους αλλά και το πολιτισμικό υπόβαθρο των ίδιων και του σχολείου. Λαμβάνεται, λοιπόν, υπόψη η ταυτότητα που ήδη κουβαλάν οι μαθητές από τον εξωσχολικό κόσμο. Δεν προβάλλονται συγκεκριμένες αξίες ή στάσεις αλλά προτείνεται οι μαθητές να διερευνήσουν τις δικές τους στάσεις σε σχέση με αυτές που προβάλλονται στα διάφορα κείμενα, στις διάφορες εποχές ή τα διάφορα μέρη.

Το μοναδικό απόσπασμα το οποίο σχετίζεται με κάποια θεματική κατηγοριοποίηση των κειμένων εντοπίζεται στο Π.Σ. για το Key Stage 4. Συγκεκριμένα, αναφέρεται:

⁴⁶ The choice of texts should be informed by the cultural context of the school and experiences of the pupils. It could include texts that: help pupils explore their sense of identity and reflect on their own values, attitudes and assumptions about other people, times and places, either through continuity or contrast with their own experiences

«να κάνουν συνδέσεις μεταξύ των κειμένων: η ομαδοποίηση των κειμένων με βάση θεματικές οι οποίες διαπερνούν τις διάφορες εποχές ή τα διάφορα κειμενικά είδη είναι ιδιαίτερα χρήσιμη στην εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης στη διδασκαλία. Τα θέματα θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν την εικόνα του άντρα και της γυναίκας, τον τόπο και την ταυτότητα, την οπτική γωνία σε αφηγήσεις⁴⁷» (σελ. 93, Key Stage 4)

Παρότι, λοιπόν, η θεματική κατηγοριοποίηση θεωρείται ως απαραίτητη ώστε να υπάρχει μια ολοκληρωμένη διδασκαλία, η κατηγοριοποίηση αυτή αφήνεται στα χέρια των εκπαιδευτικών και στις δικές τους προτιμήσεις. Τα θέματα που δίνονται στο Π.Σ. είναι μόνο ενδεικτικά και δεν αποτελούν κάποια καθοριστική κατεύθυνση. Βέβαια, η αναφορά σε ζητήματα όπως είναι η εικόνα του άντρα και της γυναίκας δεν είναι τυχαία αλλά σχετίζεται με τις λεγόμενες «cultural studies» που πολλές φορές προωθούνται στο γλωσσικό μάθημα.

Διαθεματική προσέγγιση

Επιπλέον, στα πλαίσια της διαθεματικής προσέγγισης, τα διάφορα σχολικά αντικείμενα μπορούν να προσφέρουν μια θεματική πηγή για το γλωσσικό μάθημα.

Αναφέρεται, για παράδειγμα:

«Διαθεματικές συνδέσεις με άλλα διδακτικά αντικείμενα: χρήση των αναγνωστικών ικανοτήτων που αναπτύσσονται στα αγγλικά, σε άλλα διδακτικά αντικείμενα (π.χ. αξιολόγηση της χρησιμότητας των κειμένων και διαχωρισμός μεταξύ γεγονότος-σχολίου κατά την ανάλυση ιστοσελίδων στις ΤΠΕ) είτε τη χρήση θεμάτων ή ιδεών από άλλα αντικείμενα ως ένα συγκεκριμένο για ανάγνωση/γραφή στα αγγλικά.⁴⁸» (σελ. 74, Key Stage 3)

⁴⁷ Make connections across texts: Clustering texts according to themes that cut across periods and genres is particularly useful in supporting an integrated approach to teaching. Themes could include images of men and women, place and identity, and narrative voice/viewpoint.

⁴⁸ Cross-curricular links with other subjects: These include using speaking and listening skills developed in English in other subjects (eg arguing persuasively in history) or using work developed in other subjects to provide a purposeful context for speaking and listening in English (eg a presentation explaining the outcomes of a design and technology project).

Από τη μια πλευρά, λοιπόν, προτείνεται η εφαρμογή των γνώσεων για τη γλώσσα σε άλλα αντικείμενα, όπως είναι το μάθημα των ΤΠΕ, για να αναγνωστεί με πιο αποτελεσματικό τρόπο ο κόσμος που σχετίζεται με αυτό το αντικείμενο. Έτσι, στο μάθημα της πληροφορικής, χρησιμοποιείται η ικανότητα αξιολόγησης των κειμένων, μια ικανότητα που έχει αποκτηθεί στο γλωσσικό μάθημα. Από την άλλη, προτείνεται η χρήση θεμάτων από άλλα αντικείμενα ως ένα συγκείμενο για παραγωγή λόγου. Ορισμένα παραδείγματα που δίνονται είναι τα εξής:

«επιλογή και σύγκριση πληροφοριών για ένα ζήτημα τοπικής σημασίας που έχει αναπτυχθεί στο μάθημα της Αγωγής του Πολίτη⁴⁹» (σελ. 74, Key Stage 3)

«να χρησιμοποιούν την εμπειρία τους για ένα τοπίο, η οποία αποκτήθηκε από μια επίσκεψη πεδίου στη γεωγραφία, ώστε να έχουν έμπνευση στη γραφή ποίησης⁵⁰» (σελ. 75, Key Stage 3)

«Μια παρουσίαση που θα εξηγεί τα αποτελέσματα σε ένα πρότζεκτ του μαθήματος της Σχεδίασης και Τεχνολογίας⁵¹» (σελ. 73, Key Stage 3)

Η διαθεματική προσέγγιση αποτελεί μια βασική αντίληψη στο Π.Σ., κάτι που διαφαίνεται μέσα από κείμενα όπως «Literacy across the curriculum», και αντίστοιχα για τις ΤΠΕ, «ICT across the curriculum». Οι προσεγγίσεις αυτές, ενταγμένες στις προσεγγίσεις για όλο το σχολείο (whole school approaches), όπως αναφέρονται στην ιστοσελίδα <http://nationalstrategies.standards.dcsf.gov.uk/secondary>, συνδέουν τα μαθήματα μεταξύ τους και γίνεται εφαρμογή των γνώσεων μεταξύ των διαφόρων διδακτικών αντικειμένων.

Συμπερασματικά, όπως φάνηκε από την ανάλυση που προηγήθηκε, δίνονται ελάχιστες κατευθύνσεις για τις γνώσεις για τον κόσμο που θα πρέπει να δίνονται στο γλωσσικό μάθημα. Η έλλειψη αυτή αποτελεί στοιχείο ανοιχτότητας του Π.Σ. καθώς δίνεται η ευχέρεια στη δημιουργική πρωτοβουλία (agency) του εκπαιδευτικού να διαμορφώσει το περιεχόμενο ανάλογα με τους μαθητές του. Παρότι γίνεται μια νύξη αναφορικά με πιθανή θεματική κατηγοριοποίηση, οι μόνες σαφείς οδηγίες που

⁴⁹ selecting and comparing information on an issue of local importance raised in citizenship

⁵⁰ drawing on experiences of a landscape encountered on a geography field trip to inspire poetry

⁵¹ a presentation explaining the outcomes of a design and technology project

δίνονται στο Π.Σ. αφορούν, κυρίως, την ταξινόμηση της ύλης με βάση το συγκεκριμένο. Επιπλέον, τα ελάχιστα αποσπάσματα που βρέθηκαν στο Π.Σ. και αναφέρονται σε κάποια θεματική κατηγοριοποίηση, συνδέουν τις γνώσεις για τον κόσμο με το πολιτισμικό συγκεκριμένο του σχολείου αλλά και με τις γνώσεις που αποκτώνται στα άλλα διδακτικά αντικείμενα.

3.4. Οι ταυτότητες των μαθητών

Κάθε εκπαιδευτικό σύστημα στοχεύει είτε ρητά είτε υπόρρητα στη διαμόρφωση μιας συγκεκριμένου είδους εγγράμματης υποκειμενικότητας. Η ταυτότητα-στόχος μπορεί να περιγράφεται μέσα στο πρόγραμμα σπουδών ή να εξάγεται μέσα από τις διδακτικές πρακτικές που ακολουθούνται. Επιπλέον, ένα πρόγραμμα σπουδών μπορεί να αναφέρεται στο ρόλο της ταυτότητας και της εμπειρίας που έχει ήδη ο μαθητής κατά την έλευση του στο σχολείο. Στην περίπτωση του National Curriculum της Αγγλίας, τα στοιχεία που αφορούν την ταυτότητα των μαθητών περιγράφονται ρητά σε συγκεκριμένα κεφάλαια. Συγκεκριμένα, περιγράφονται στα κεφάλαια «Στόχοι, αξίες και σκοποί», «Γενικές απαιτήσεις διδασκαλίας: ενσωμάτωση όλων των μαθητών», «Προσωπικές δεξιότητες, δεξιότητες μάθησης και δεξιότητες σκέψης». Στο παρόν κεφάλαιο θα περιγραφεί αρχικά η σχέση της ταυτότητας που ήδη φέρουν οι μαθητές με το σχεδιασμό των μαθημάτων. Στη συνέχεια, θα περιγραφεί η ταυτότητα στην οποία στοχεύει ρητά το National Curriculum.

Ο ρόλος της προηγούμενης ταυτότητας των μαθητών και η ταυτότητα-στόχος

Σχετικά με το πώς πρέπει να αντιμετωπίζονται οι μαθητές, στις «γενικές απαιτήσεις διδασκαλίας» που αφορούν όλα τα μαθήματα, τονίζεται ιδιαίτερα πως πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η διαφορετικότητα των μαθητών και να διατηρείται. Συγκεκριμένα, στο κεφάλαιο «Ενσωμάτωση» (inclusion) αναφέρεται:

«Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να διαμορφώσουν έτσι το πρόγραμμα σπουδών ώστε να ανταποκρίνονται στις διαφορετικές μαθησιακές ανάγκες των μαθητών. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να γνωρίζουν πως οι μαθητές φέρνουν στο σχολείο

διαφορετικές εμπειρίες, ενδιαφέροντα και δυνάμεις τα οποία μπορεί να επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο μαθαίνουν⁵²»

«Να λαμβάνονται υπόψη οι συγκεκριμένες θρησκευτικές ή πολιτισμικές πεποιθήσεις σε σχέση με την αναπαράσταση των ιδεών ή των εμπειριών ή τη χρήση εξοπλισμού»

Οι εκπαιδευτικοί, λοιπόν, θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις εμπειρίες που φέρνουν οι μαθητές τους, έτσι ώστε να έχουν μια ολοκληρωμένη άποψη για τον κάθε μαθητή. Οι εμπειρίες που μπορεί να φέρνουν οι μαθητές σχετίζονται και με τις θρησκευτικές και πολιτισμικές τους πεποιθήσεις. Η αναγνώριση αυτής της διαφορετικότητας είναι σημαντικό στοιχείο στα πλαίσια μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να γνωρίζουν τι φέρνει ο κάθε μαθητής έτσι ώστε να προχωρήσουν σε έναν αποτελεσματικό σχεδιασμό των μαθημάτων, να μην προσβάλλουν τις πεποιθήσεις των μαθητών και να δημιουργήσουν τις απαραίτητες συνθήκες μάθησης. Στόχος είναι κάθε μαθητής να βιώσει την εμπειρία της μάθησης, ανεξάρτητα από το υπόβαθρο το οποίο κατέχει πριν έρθει στο σχολείο. Αναφέρεται σχετικά:

«Να θέτουν κατάλληλες προκλήσεις μάθησης: οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να στοχεύουν στο να δίνουν σε κάθε μαθητή την ευκαιρία να βιώσει την επιτυχία στη μάθηση και να πετύχει όσο το δυνατόν υψηλότερα σε κάθε στόχο (...) Αυτό ίσως να απαιτεί την επιλογή γνώσεων και δεξιοτήτων από ένα προηγούμενο ή επόμενο Key Stage ώστε κάθε μαθητής να μπορεί να δείχνει πρόοδο και να δείχνει τι μπορεί να πετύχει⁵³»

Η έμφαση στην ίδια την εμπειρία της μάθησης αποδίδει στο πρόγραμμα σπουδών έναν ανοιχτό χαρακτήρα, καθώς δεν απαιτείται η μετάδοση μιας συγκεκριμένης ύλης για κάθε διδακτικό έτος. Οι εκπαιδευτικοί έχουν την ευχέρεια να διδάξουν τις γνώσεις από προηγούμενα ή επόμενα έτη, ανάλογα με τις απαιτήσεις

⁵² Responding to pupils' diverse learning needs (...) Teachers need to be aware that pupils bring to school different experiences, interests and strengths which will influence the way in which they learn.

⁵³ Setting suitable learning challenges: Teachers should aim to give every pupil the opportunity to experience success in learning and to achieve as high a standard as possible (...) This may mean choosing knowledge, skills and understanding from earlier or later stages so that individual pupils can make progress and show what they can achieve.

των μαθητών τους, έτσι ώστε όλοι να μπορέσουν να κάνουν βήματα προόδου απέναντι στη μάθηση.

Σχετικά, τώρα, με το είδος του πολίτη στον οποίο στοχεύουν, γίνονται ρητές αναφορές στους στόχους του National Curriculum. Χαρακτηριστικό είναι το παρακάτω απόσπασμα:

«επιτυχείς μαθητές (learners) που απολαμβάνουν τη μάθηση, εμφανίζουν πρόοδο και πετυχαίνουν, άτομα με αυτοπεποίθηση που είναι ικανά να ζουν με ασφάλεια, υγεία και ολοκληρωμένη ζωή, υπεύθυνοι πολίτες που συνεισφέρουν θετικά στην κοινωνία.⁵⁴»

Οι στόχοι αυτοί, όπως φαίνεται, αφορούν την μαθησιακή τους ανάπτυξη (successful learners), την ατομική τους ανάπτυξη (confident individuals) και την κοινωνική τους ζωή (responsible citizens). Ειδικότερα, για την μαθησιακή ανάπτυξη, στόχος είναι οι μαθητές να αποκτήσουν την ικανότητα της μάθησης (learn how to learn) και γι' αυτό αναφέρονται ως «επιτυχημένοι μαθητές». Περισσότερες λεπτομέρειες για αυτές τις δεξιότητες δίνονται στο κεφάλαιο «Προσωπικές δεξιότητες, δεξιότητες μάθησης και δεξιότητες σκέψης» του National Curriculum. Εκεί αναφέρεται πως οι μαθητές, εκτός από την εφαρμοσμένη γνώση που θα έχουν αποκτήσει από τα διδακτικά αντικείμενα, θα πρέπει να αποκτήσουν και άλλες δεξιότητες οι οποίες «θα επιτρέψουν τους νέους να ενταχθούν στην εργασιακή και ενήλικη ζωή ως ικανά και με αυτοπεποίθηση άτομα». Οι δεξιότητες αυτές χωρίζονται σε έξι ομάδες: ανεξάρτητοι ερευνητές (independent enquirers), δημιουργικοί στοχαστές (creative thinkers), αναστοχαστικοί μαθητές (reflective learners), ομαδικοί εργάτες (team workers), ατομικοί διαχειριστές (self managers), αποτελεσματικοί συμμετοχοί (effective participators). Και πάλι, αυτοί οι στόχοι αφορούν τη μαθησιακή ανάπτυξη (ανεξάρτητοι ερευνητές, αναστοχαστικοί μαθητές), την ατομική ανάπτυξη (δημιουργικοί στοχαστές, ατομικοί διαχειριστές) και την κοινωνική ανάπτυξη (ομαδικοί εργάτες, αποτελεσματικοί συμμετοχοί). Σημαντικό στοιχείο στις δεξιότητες

⁵⁴ successful learners who enjoy learning, make progress and achieve confident individuals who are able to live safe, healthy and fulfilling lives, responsible citizens who make a positive contribution to society.

αυτές είναι η έμφαση που δίνεται στην ανεξαρτητοποίηση του μαθητή και στην απόκτηση της ικανότητας της ίδιας της μάθησης. Αναφέρεται, για τους ανεξάρτητους ερευνητές:

«οι νέοι επεξεργάζονται και αξιολογούν πληροφορίες στις αναζητήσεις τους, προσχεδιάζοντας τι θα κάνουν και πώς θα το κάνουν. Παίρνουν ενημερωμένες (informed) και καλά αιτιολογημένες αποφάσεις, αναγνωρίζοντας πως οι άλλοι έχουν διαφορετικές πεποιθήσεις και στάσεις⁵⁵.»

Οι νέοι, λοιπόν, θα πρέπει να έχουν την ικανότητα επεξεργασίας και αξιολόγησης των πληροφοριών που λαμβάνουν, μια δεξιότητα που συνδέεται άμεσα με την Κοινωνία της Γνώσης και την Κοινωνία της Πληροφορίας, παρότι εδώ δεν γίνεται κάποια ρητή σύνδεση. Οι νέοι, καθώς είναι πλέον ανεξάρτητοι και έχουν την ικανότητα της ανακλαστικότητας (reflexivity) μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της εξωσχολικής κοινωνίας.

Επιπλέον, οι νέοι θα πρέπει να συμμετέχουν ενεργά και στον κοινωνικό τους περίγυρο. Αναφέρεται, για τους αποτελεσματικούς συμμετέχοντες:

«Οι νέοι ασχολούνται ενεργά με ζητήματα που επηρεάζουν τους ίδιους και τους γύρω τους. Παίζουν σημαντικό ρόλο στο σχολείο, κολλέγιο, εργασιακό τους χώρο ή στην ευρύτερη κοινότητα, αναλαμβάνοντας υπεύθυνα δράση για να φέρουν βελτιώσεις και στους ίδιους και στους άλλους⁵⁶.»

Αυτή η ενεργός κοινωνικοποίηση που προβάλλεται εδώ σχετίζεται άμεσα και με το μάθημα της «Αγωγής του Πολίτη» (citizenship). Εκεί προβάλλεται η σχέση που θα πρέπει να έχουν οι μαθητές με την κοινότητα και αποκτούν αρχές που θα τους κάνουν αποτελεσματικούς πολίτες. Από την άλλη, το γλωσσικό μάθημα δεν φαίνεται να σχετίζεται άμεσα με στοιχεία που να αφορούν την ιδιότητα του πολίτη, καθώς δεν γίνονται ρητές αναφορές σε συγκεκριμένες γνώσεις για τον κόσμο.

⁵⁵ Young people process and evaluate information in their investigations, planning what to do and how to go about it. They take informed and well-reasoned decisions, recognising that others have different beliefs and attitudes.

⁵⁶ Young people actively engage with issues that affect them and those around them. They play a full part in the life of their school, college, workplace or wider community by taking responsible action to bring improvements for others as well as themselves.

Συμπερασματικά, στα πλαίσια του National Curriculum παρουσιάζεται ως στόχος ένας νέος ο οποίος θα έχει πολλαπλές ικανότητες. Θα χαρακτηρίζεται από αυτονομία στη μάθηση, θα συμμετέχει στα κοινά και θα μπορεί να έχει τον έλεγχο του εαυτού του ώστε να παρακολουθεί μόνος του την πρόοδό του. Σε αυτούς τους στόχους, δεν γίνεται κάποια ρητή και άμεση αναφορά στις νέες τεχνολογίες. Η μόνη σύνδεση που μπορεί να γίνει είναι μέσω της ικανότητας του «πώς να μαθαίνεις», μια ικανότητα που προαπαιτείται στα πλαίσια χρήσης των νέων τεχνολογιών ως πηγών πληροφοριών.

3.5. Διδακτικές πρακτικές

Στο παρόν κεφάλαιο θα παρατεθούν διάφορες διδακτικές πρακτικές όπως μπορούν να ανασυντεθούν μέσα από το Π.Σ. και από άλλα κείμενα. Οι διδακτικές πρακτικές ουσιαστικά αφορούν τον τρόπο πραγμάτωσης του μαθήματος και σχετίζονται άμεσα με τους ρόλους που λαμβάνουν οι κοινωνικοί πρωταγωνιστές (δάσκαλοι - μαθητές) καθώς και με την εγγράμματη υποκειμενικότητα την οποία αναπτύσσουν οι μαθητές. Οι πρακτικές που θα παρατεθούν θα εστιάσουν, κυρίως, στη χρήση των ΤΠΕ, όπως αυτή γίνεται μέσα στο γλωσσικό μάθημα.

Οι μαθητές, κατά τη διάρκεια των γλωσσικών μαθημάτων, εμπλέκονται σε διάφορες *πράξεις*. Οι *πράξεις* αυτές, σχετίζονται άμεσα με τους διάφορους γλωσσοδιδασκτικούς *λόγους* που διαπερνούν το γλωσσικό μάθημα καθώς και τις αντιλήψεις για τη μάθηση που τους διακατέχουν. Το είδος των *πράξεων* σχετίζεται με το ρόλο που λαμβάνουν οι μαθητές μέσα στο μάθημα και αφορά σε μεγάλο βαθμό την εγγράμματη υποκειμενικότητα την οποία τελικά θα διαμορφώσουν.

Ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας και ενεργητικός μαθητής

Μέσα από διάφορα αποσπάσματα του γλωσσικού Π.Σ. φαίνεται πως οι *πράξεις* των μαθητών κινούνται στα πλαίσια της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου διδασκαλίας. Ο μαθητής αναλαμβάνει το ρόλο του ιδιαίτερα ενεργού κοινωνικού πρωταγωνιστή καθώς συμμετέχει στις ομάδες, αναλαμβάνει ρόλους, συνομιλεί με τους συμμαθητές του, παρουσιάζει κ. ά. Μάλιστα, υπάρχει και σχετικό νήμα στους Στόχους Μάθησης

που αφορά τη συμπεριφορά μέσα στις ομάδες («Ομαδική Συζήτηση και Διεπίδραση»).

Ενδεικτικά δίνονται τα παρακάτω αποσπάσματα και από το Π.Σ:

(οι μαθητές πρέπει) «να κάνουν διαφορετικού είδους σχετικές συνεισφορές σε ομάδες, απαντώντας όπως πρέπει στους άλλους, δίνοντας ιδέες και κάνοντας ερωτήσεις⁵⁷» (σελ. 64, Key stage 3)

«να παίρνουν διαφορετικούς ρόλους: σε επίσημες καταστάσεις αυτό μπορεί να περιλαμβάνει το ρόλο προεδρεύοντος, παρουσιαστή ή αυτού που κάνει περίληψη της διαβούλευσης ή της συζήτησης. Σε μη επίσημες καταστάσεις, μπορεί να περιλαμβάνει τη διαμεσολάβηση, τη διαιτησία και τη διαβούλευση ώστε να καταλήξουν σε ένα κοινό σημείο ή να λυθεί η σύγκρουση⁵⁸». (σελ. 86, key stage 4)

Οι μαθητές λοιπόν, συμμετέχοντας ενεργά μέσα στο πλαίσιο των ομάδων, αναλαμβάνουν διάφορους ρόλους και κάνουν τις απαραίτητες συνεισφορές που απαιτεί η ομάδα τους. Η ικανότητα της ομαδικής συνεργασίας αναφέρεται και στο National Curriculum στο κεφάλαιο «προσωπικές δεξιότητες, δεξιότητες μάθησης και δεξιότητες σκέψης», γεγονός που αναδεικνύει το ρόλο της ομάδας ως κεντρικού σε όλα τα διδακτικά αντικείμενα.

Επέκταση του σχολικού χώρου και χρόνου

Ο ενεργητικός ρόλος των μαθητών συσχετίζεται με τη συμμετοχή τους σε διάφορα επικοινωνιακά πλαίσια, πέρα από τις ομάδες. Όπως παρουσιάζονται στο κεφάλαιο «Ευκαιρίες στο Πρόγραμμα Σπουδών», μπορεί να συμμετέχουν σε:

⁵⁷ make different kinds of relevant contributions in groups, responding appropriately to others, proposing ideas and asking questions

⁵⁸ Take different roles: In formal situations this could include chairing, introducing or summarising a debate or discussion. In informal situations it could include mediating, arbitrating and negotiating to reach consensus or resolve conflict.

«δημόσιες διαβουλεύσεις, συζητήσεις, ζωντανές ομιλίες και παρουσιάσεις, να συμμετέχουν σε διαλόγους με ειδικούς, μέλη της κοινότητας και ενήλικες που δεν τους γνωρίζουν⁵⁹». (σελ. 97, Key Stage 4)

Οι μαθητές λοιπόν καλούνται να συμμετέχουν ενεργά σε πρακτικές που σχετίζονται με τον εξωσχολικό κόσμο, αναλαμβάνοντας την ευθύνη του λόγου τους με σκοπό να γίνουν ενεργοί συμμετέχοντες του κοινωνικού τους περιγύρου αλλά και για να αποκτήσουν μια εφαρμοσμένη γνώση της γλώσσας. Ο χώρος της κοινωνικής πρακτικής της διδασκαλίας δεν παραμένει στα στενά όρια του σχολείου αλλά επεκτείνεται εκτός αυτού. Μάλιστα, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην επέκταση του σχολικού χώρου με μια σειρά οδηγιών που αναφέρονται ως «Λειτουργικές Δεξιότητες» (Functional Skills), κείμενα τα οποία αναφέρονται στην εφαρμογή των γνώσεων από διάφορα αντικείμενα στον πραγματικό κόσμο. Για το γλωσσικό μάθημα δίνονται συγκεκριμένες οδηγίες για τα πιθανά πραγματικά συγκείμενα που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν. Ορισμένα παραδείγματα επέκτασης του σχολικού χώρου δίνονται και στο Π.Σ.:

«συγκείμενο εκτός της τάξης: επαφές με άλλα σχολεία ή ομάδες, οργανώσεις και άτομα από την τοπική κοινότητα, εθνικά ή παγκόσμια. Οι ευκαιρίες θα πρέπει να περιλαμβάνουν τη συνεισφορά σε δημόσιες διαβουλεύσεις για τοπικά ή εθνικά ζητήματα, θεατρικές παραστάσεις για κοινό διαφορετικό από τους συμμαθητές και συνεντεύξεις⁶⁰». (σελ. 73, Key stage 3)

«Συγγραφή σε πραγματικά συγκείμενα για ένα εύρος αναγνωστικών κοινών: εργοδότες, εταιρείες, φιλανθρωπικές οργανώσεις, κολλέγια, ντόπιους κατοίκους, τοπικές και εθνικές εφημερίδες και πολιτικούς, πολυεθνικές οργανώσεις και ομάδες ενδιαφέροντος⁶¹» (σελ. 99, Key Stage 4)

⁵⁹ participate in debate, discussion, live talks and presentations, engaging in dialogue with experts, members of the community and unfamiliar adults

⁶⁰ These include engaging with other schools or groups, organisations and individuals in the local community, nationally or internationally. Opportunities could include contributing to debates on local and national issues, drama performances for audiences other than pupils' peers and conducting interviews.

⁶¹ write in real contexts, for a range of audiences: This could include employers, businesses, charities, colleges, local residents, local and national newspapers and politicians, multinational organisations and interest groups.

Σε αυτές τις περιπτώσεις δεν πρόκειται για αναπλαισίωση διαφόρων επικοινωνιακών συγκειμένων αλλά για λειτουργία μέσα στα πραγματικά συγκείμενα. Η εφαρμογή των γλωσσικών δεξιοτήτων σε πραγματικά συγκείμενα σχετίζεται και με την αντίληψη «μαθαίνω κάνοντας».

Η σύνδεση με τον εξωσχολικό κόσμο αφορά σε μεγάλο βαθμό και τη χρήση των νέων τεχνολογιών για επικοινωνία ή για δημοσίευση των διαφόρων εργασιών των μαθητών. Αναφέρεται, για παράδειγμα:

«συναντήσεις και συνομιλίες με συγγραφείς και αναγνώστες: αυτό μπορεί να περιλαμβάνει αναγνώσεις από τους συγγραφείς, επίσκεψη συγγραφέων, διεπίδραση με τους συγγραφείς μέσω του διαδικτύου και το διαμοιρασμό επισκοπήσεων και προτάσεων (π.χ. μέσω παρουσιάσεων στη βιβλιοθήκη, στο σχολικό δίκτυο (intranet) ή στο διαδίκτυο).⁶²» (σελ. 74, Key Stage 3)

«οι μαθητές θα πρέπει να έχουν την ευκαιρία να δείξουν τη δουλειά τους, για παράδειγμα μέσω της έκδοσης σε ιστοσελίδες ή έντυπα⁶³». (σελ 99, Key Stage 4)

Ο σχολικός χώρος, λοιπόν, επεκτείνεται και πέρα από τα όρια που θέτουν οι σχολικές τάξεις. Οι μαθητές διεπιδρούν με άτομα που βρίσκονται εκτός του σχολείου, όπως είναι οι συγγραφείς, χρησιμοποιώντας τις ΤΠΕ ως ένα μέσο επικοινωνίας. Επιπλέον, χρησιμοποιούν τις ΤΠΕ και ως ένα μέσο δημοσίευσης και επαφής τους με τον πραγματικό κόσμο καθώς δημοσιεύουν τη δουλειά τους στο διαδίκτυο. Ακόμα, μέσω του διαδικτύου, επεκτείνεται και ο σχολικός χρόνος καθώς οι μαθητές καλούνται να συμμετέχουν σε ποικίλες διαδικτυακές κοινότητες και πέραν του σχολικού χρόνου. Ένα παράδειγμα από τη σειρά μελετών περίπτωσης «Χρησιμοποιώντας τις ΤΠΕ για την βελτίωση της παιδαγωγικής στα Αγγλικά», αναφέρεται ακριβώς σε αυτή την επέκταση του χρόνου. Συγκεκριμένα, στο

⁶² This could include author readings, visiting writers or writers in residence, interacting with writers via the internet and sharing peer reviews and recommendations (eg in library displays, on the school intranet or on the web).

⁶³ Students should have opportunities to showcase their work, eg through publication on websites or in print

παράδειγμα με τίτλο «Χρησιμοποιώντας ιστολόγια, wikis και forum για να προωθηθεί η επικοινωνία και η συζήτηση», αναφέρονται το εξής:

«Οι εκπαιδευτικοί, έχουν αρχίσει να στήνουν ιστολόγια και wiki τα οποία τους επιτρέπουν να επικοινωνούν με τους μαθητές έξω από το σχολείο. Οι εκπαιδευτικοί που τα έστησαν όλα ήθελαν να βοηθήσουν τους μαθητές να εμπλακούν σε ελεύθερη συζήτηση για γλωσσικά θέματα με σκοπό να τους ενθαρρύνουν να γίνουν πιο αναστοχαστικοί και ανεξάρτητοι. Αυτές οι ιστοσελίδες επιτρέπουν τη διεπίδραση και είναι διαθέσιμες οπουδήποτε υπάρχει πρόσβαση στο διαδίκτυο.⁶⁴»

Έτσι, στήθηκε ένα ιστολόγιο με σκοπό να βοηθήσει τη συζήτηση σε διάφορα λογοτεχνικά έργα, ένα wiki για τη δημιουργία σημειώσεων πάνω σε κείμενα που θα βοηθούσε στην επανάληψη των μαθητών και ένα φόρουμ στο οποίο οι μαθητές συζητούν και αξιολογούν διάφορα λογοτεχνικά έργα. Η προσέγγιση αυτή, κινούμενη σε περισσότερο επικοινωνιακούς λόγους, επεκτείνει το σχολικό χρόνο και ουσιαστικά δεν υπάρχουν όρια σε αυτόν, καθώς οι μαθητές μπορούν να συνεισφέρουν στις διάφορες «ιστοσελίδες» που έχουν στήσει οποτεδήποτε και από οπουδήποτε. Επιπλέον, η αναφορά στην ικανότητα της αναστοχαστικότητας (reflexivity) και στην ανεξαρτητοποίηση των μαθητών (learning autonomy) αποτελεί στοιχείο σύνδεσης με την προοδευτική παιδαγωγική και τα ολιστικά ρεύματα.

Μαθητής ως κριτικά σκεπτόμενο υποκείμενο

Οι διδακτικές πρακτικές που προτείνονται από το Π.Σ. αποδίδουν γενικότερα στο μαθητή έναν ενεργητικό ρόλο. Επιπλέον, σκοπός είναι η δημιουργία ενός κριτικά σκεπτόμενου υποκειμένου. Ενδεικτικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα:

«συγκρίνουν, αντιπαραθέτουν και συνθέτουν αυτό που ακούν σε διαφορετικά συγκείμενα, διακρίνοντας μεταξύ ρητής και υπονοούμενης σημασίας και μεταξύ

⁶⁴ Teachers and, in some cases, whole departments have started to set up blogs (Internet journals) and Wikis (computer software that allows users easily to create, edit and link web pages) that allow them to communicate with pupils outside school. The teachers who set them up all wanted to enable pupils to engage in the free discussion of English topics with the purpose of encouraging them to become more reflective and independent. These websites all allow interaction and are available wherever the teacher or pupils have Internet access.

των κύριων ιδεών, της λεπτομέρειας και της διασαφήνισης και κάνουν κρίσεις σχετικά με τις προθέσεις του ομιλητή⁶⁵» (10^ο έτος, νήμα 1.2: Κατανοώντας και απαντώντας σε αυτά που λένε οι ομιλητές σε επίσημα και μη επίσημα πλαίσια)

Οι πράξεις της σύγκρισης, αντιπαράθεσης, σύνθεσης και κρίσης παραπέμπουν άμεσα σε πρακτικές της κριτικής ανάγνωσης. Επιπλέον, η ταυτότητα του κριτικά σκεφτόμενου μαθητή παρουσιάζεται και ρητά μέσα στο Π.Σ. Αναφέρεται:

«οι κριτικές ικανότητες επιτρέπουν στον μαθητή να αμφισβητεί ιδέες, ερμηνείες και πεποιθήσεις χρησιμοποιώντας τη λογική, τις αποδείξεις ή επιχειρήματα και είναι απαραίτητες αν πρόκειται οι μαθητές να δομήσουν και να εκφράσουν τις απόψεις τους ανεξάρτητα⁶⁶». (σελ. 63, Key stage 3)

Η κριτική ικανότητα αποτελεί απαραίτητο στοιχείο ώστε οι μαθητές να ανταποκριθούν στις εξωσχολικές απαιτήσεις, ιδιαίτερα μάλιστα στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η ικανότητα αυτή παρουσιάζεται και στις δεξιότητες του National Curriculum στο κεφάλαιο «προσωπικές δεξιότητες, δεξιότητες μάθησης και δεξιότητες σκέψης» καθώς αναφέρεται σε *ανεξάρτητους ερευνητές και αναστοχαστικούς μαθητές*. Αναδεικνύεται, λοιπόν, η σημαντικότητα της κριτικής δεξιότητας καθώς θα πρέπει να αναπτύσσεται συνολικότερα στο σχολείο και σε όλα τα διδακτικά αντικείμενα και όχι μόνο στο γλωσσικό μάθημα.

Εγγράμματο υποκείμενο και δεξιότητες νέου γραμματισμού

Επιπλέον, άλλες δεξιότητες που αναπτύσσει οι μαθητές σχετίζονται με δεξιότητες νέου γραμματισμού και βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση με τη λειτουργική ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών στο γλωσσικό μάθημα. Μια από αυτές τις δεξιότητες αφορά την αναζήτηση σε πηγές με σκοπό την εξεύρεση πληροφοριών. Αναφέρεται σχετικά στο Π.Σ.:

⁶⁵ compare, contrast and synthesise what they hear in different contexts, distinguishing between implied and explicit meanings and between key ideas, detail and illustration, and make judgements about speakers' intentions

⁶⁶ Developing critical skills allows pupils to challenge ideas, interpretations and assumptions on the grounds of logic, evidence or argument, and is essential if pupils are to form and express their own views independently.

«να επιλέγουν από ένα εύρος στρατηγικών τον πιο κατάλληλο τρόπο για τον εντοπισμό, εξαγωγή και σύγκριση πληροφοριών και ιδεών από μια ποικιλία κειμένων⁶⁷». (9^ο έτος, νήμα 5.1: Αναπτύσσοντας και προσαρμόζοντας ενεργές δεξιότητες και στρατηγικές ανάγνωσης)

«να κάνουν περίληψη και να συνθέτουν σχετικές πληροφορίες από ένα εύρος πηγών, επιλέγοντας την πιο κατάλληλη μορφή σημειώσεων για τον σκοπό⁶⁸». (10^ο έτος, νήμα 5.1: Αναπτύσσοντας και προσαρμόζοντας ενεργές δεξιότητες και στρατηγικές ανάγνωσης)

Ο μαθητής ασχολείται με τον εντοπισμό πληροφοριών και καλείται να τις επεξεργαστεί, να τις συγκρίνει, να τις συνθέσει, να κρατήσει σημειώσεις. Αυτές οι πράξεις σχετίζονται με τον ιδιαίτερα ενεργητικό ρόλο που λαμβάνει κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Η γνώση δεν παρέχεται έτοιμη στον μαθητή αλλά ο ίδιος, ως ερευνητής, ανακαλύπτει τη γνώση. Οι νέες τεχνολογίες, ως πηγή πληροφοριών, εμφανίζονται σε ένα παράδειγμα από το «ICT across the curriculum: ICT in English».

«Οι μαθητές του 8^{ου} έτους βρήκαν διάφορες ιστοσελίδες για ένα συγκεκριμένο θέμα. Συγκέντρωσαν τα βασικά χαρακτηριστικά αυτών των ιστοσελίδων, αναγνωρίζοντας τις βασικές πληροφορίες που θα μπορούσαν να ενταχθούν σε ένα μικρό άρθρο σχετικά με το θέμα για ένα συγκεκριμένο κοινό. Οι μαθητές αποθήκευσαν και επιμελήθηκαν μέρη της ιστοσελίδας που θα συμπεριλάμβαναν στο άρθρο, έχοντας πάντα υπόψη το κοινό και το σκοπό. Στη συνέχεια παρουσίασαν το άρθρο στην υπόλοιπη τάξη, δικαιολογώντας τη χρήση των ιστοσελίδων και την επιλογή του υλικού⁶⁹»

Αντικείμενο της παραπάνω διδασκαλίας αποτελεί η δημιουργία ενός άρθρου σχετικά με κάποιο θέμα. Θα λέγαμε ότι η διδασκαλία αυτή αντλεί από το λόγο της γραφής ως

⁶⁷ select from a range of strategies the most appropriate ways to locate, retrieve and compare information and ideas from a variety of texts

⁶⁸ summarise and synthesise relevant information from a range of sources, selecting the most useful note form for the purpose

⁶⁹ Year 8 pupils found several websites about a given topic. They recapped key features of such websites, identifying key information that would feature in a short article on the subject for a specific audience. The pupils saved and edited parts of the website to be included in the article, taking into account the audience and purpose. They then presented their article to the rest of the class, justifying their use of the websites and selection of material.

διαδικασίας καθώς η συγγραφή προαπαιτεί την έρευνα στις πηγές και στη συνέχεια τη συγγραφή του άρθρου. Μελετώντας τις πράξεις στις οποίες εμπλέκονται οι μαθητές, βλέπουμε πώς οι περισσότερες αφορούν διαδικασίες δράσης (βρίσκουν, συγκεντρώνουν, παρουσιάζουν) με υποκείμενο τους μαθητές. Είναι, λοιπόν, φανερό πως οι μαθητές είναι οι κύριοι και μοναδικοί πρωταγωνιστές των πράξεων, με τους εκπαιδευτικούς να μην εμφανίζονται ως υποκείμενα στο παράδειγμα. Σχετικά, τώρα, με τις νέες τεχνολογίες, φαίνεται πως αποτελούν έναν βασικό πόρο της διδασκαλίας που παρατέθηκε καθώς λειτουργούν ως μια πηγή πληροφοριών. Όμως, αυτός ο πόρος απαιτεί συγκεκριμένου είδους πράξεις ώστε να χρησιμοποιηθεί όπως είναι η αποθήκευση των ιστοσελίδων και η επιμέλειά τους. Απώτερος στόχος της διδασκαλίας είναι οι μαθητές να αποκτήσουν τις απαραίτητες δεξιότητες ώστε να μπορέσουν να χρησιμοποιήσουν τις νέες τεχνολογίες ως πηγή πληροφοριών. Μάλιστα, οι μαθητές καλούνται να αιτιολογήσουν τον τρόπο με τον οποίο επέλεξαν το υλικό από τις ιστοσελίδες, έτσι ώστε να αποδείξουν πως έχουν επίγνωση της διαδικασίας που ακολούθησαν κατά τη διερεύνηση των πηγών.

Μια διδακτική πραγμάτωση

Στη συνέχεια δίνεται μια ολόκληρη διδασκαλία όπως αυτή παρατίθεται στη σειρά μελετών περίπτωσης «Χρησιμοποιώντας τις ΤΠΕ για τη διδασκαλία δύσκολων εννοιών», ώστε να γίνει καλύτερα εμφανής ο τρόπος πραγμάτωσης μιας διδασκαλίας, ο ρόλος των κοινωνικών πρωταγωνιστών και ο τρόπος με τον οποίο εμφανίζονται οι γλωσσοδιδασκτικοί λόγοι κατά την πραγμάτωση.

Φτιάχνοντας μια παρουσίαση φωτογραφιών: Γράφοντας για πληροφόρηση, περιγραφή και πειθώ.

Το ζήτημα:

Μια δασκάλα σε ένα πολυθέσιο σχολείο είπε: «Είχα εντοπίσει από προηγούμενη δουλειά πως όλοι οι μαθητές μου (ανεξαρτήτως επιδόσεων) του 7^{ου} έτους έπρεπε να βελτιώσουν τον τρόπο παραγωγής των κειμένων, ώστε αυτά να ταιριάζουν με τις απαιτήσεις ενός συγκεκριμένου

σκοπού και αναγνωστικού κοινού. Μετά την ανάγνωση, ανάλυση και εξαγωγή συμπερασμάτων για την οπτική του συγγραφέα σε έντυπα κείμενα, ήθελα οι μαθητές μου να χρησιμοποιήσουν τη γνώση τους για την οπτική του συγγραφέα, ώστε να αναπτύξουν τη δική τους φωνή στο γράψιμο.»

Αποφάσισε να ασχοληθεί με το ζήτημα αυτό κάνοντας μια σειρά μαθημάτων κατά τα οποία οι μαθητές δημιούργησαν μια παρουσίαση φωτογραφιών σχεδιασμένη ώστε να πείσει τους γονείς να στείλουν τα παιδιά τους στο σχολείο⁷⁰, χρησιμοποιώντας τις ΤΠΕ για να διδάξει τα εξής:

- Αποτελεσματική και ακριβής επιλογή λέξεων/λεξιλογίου.
- Κατάλληλο ύφος και τόνος για συγκεκριμένο κοινό.
- Δόμηση και οργάνωση κειμένου με ένα πραγματικό κοινό στο μυαλό.
- Επιλογή κατάλληλου λεπτομερούς περιεχομένου ανάλογα με την αποστολή και το κοινό.

Γιατί να χρησιμοποιηθούν οι ΤΠΕ;

Μια εναλλακτική συμβατική μορφή αυτής της ενότητας θα ήταν ο σχεδιασμός και η παραγωγή ενός έντυπου φυλλαδίου. Μια προσέγγιση με τη χρήση των ΤΠΕ προσέφερε πολλά οφέλη.

Πρώτον, επέτρεψε την εύκολη διαχείριση και τα πολλαπλά προσχέδια μιας σειράς εικόνων, ήχων και κειμένου που οδήγησε στη δημιουργία ενός αποτελεσματικού προϊόντος με πραγματικό κοινό και σκοπό. Δεύτερον, οι μαθητές βοηθήθηκαν στο να παράγουν πληροφοριακό περιεχόμενο και δομή με την πρόσβαση που είχαν σε διάφορες ψηφιακές εικόνες. Τρίτον, οι μαθητές κινητοποιήθηκαν από την ιδέα να φτιάξουν μια «ταινία» σε μια αναγνωρίσιμη μορφή και με θεαματικά επίπεδα ποιότητας.

Η χρήση των ΤΠΕ για τη δημιουργία πολυτροπικού κειμένου έχει το πλεονέκτημα του περιορισμένου γλωσσικού κειμένου (προφορικού ή γραπτού), καθώς αυξάνει επιπλέον την προσοχή των μαθητών στην αποτελεσματική επιλογή των λέξεων.

Μετά από συζήτηση με τον σύμβουλο γραμματισμού⁷¹, η δασκάλα αποφάσισε να χρησιμοποιήσει τις ΤΠΕ για τους εξής λόγους:

- Την προμήθεια μιας σειράς ψηφιακών εικόνων του σχολείου, ώστε οι μαθητές να τις βάλουν σε μια σειρά.
- Τη δημιουργία μιας προωθητικής ακολουθίας [φωτογραφιών] που θα χρησιμοποιεί τη μετάβαση (transition), την κίνηση (motion) και το προφορικό ή γραμμένο στην οθόνη κείμενο.
- Τη χρήση μικροφώνων και κατάλληλου λογισμικού για τους μαθητές, ώστε να προσθέσουν το σχολιασμό τους στην «ταινία».
- Τον διαδραστικό πίνακα ώστε να δείξει (model) τη χρήση του λογισμικού αλλά και για να δείξει την τελική «ταινία» και να την αξιολογήσουν οι συμμαθητές.

Πρώτο Μάθημα

Πριν από αυτό το μάθημα, θα πρέπει να επιλέξεις ένα απλό κείμενο (π.χ. ένα ρεπορτάζ για τις ειδήσεις) και να βρεις δύο φωτογραφίες – μια που θα ταιριάζει με το κείμενο και μια όχι. Θα πρέπει επίσης να βγάλεις διάφορες ψηφιακές φωτογραφίες του σχολείου σου.

Εκκίνηση (starter)

⁷⁰ Στο αγγλικό εκπαιδευτικό σύστημα δίνεται η ευχέρεια στους γονείς να επιλέξουν μεταξύ της παρακολούθησης σχολείου και της κατ' οίκον διδασκαλίας

⁷¹ Στο αγγλικά σχολεία υπάρχουν διάφοροι σύμβουλοι για κάθε διδακτικό αντικείμενο οι οποίοι βοηθούν στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό, ώστε να υπάρχει μια κοινή πορεία μεταξύ όλων των εκπαιδευτικών

-Κάνε μια γρήγορη δραστηριότητα (activity) σκοπού-κοινού κατά την οποία θα δείξεις στους μαθητές μικρά αποσπάσματα από διάφορα κείμενα και θα τους ζητήσεις να αναγνωρίσουν το κοινό και τον σκοπό του καθενός.

-Ζήτη από τους μαθητές να τροφοδοτήσουν και να τεκμηριώσουν τις αποφάσεις τους αναφέροντας λεπτομέρειες των κειμένων.

- Απέδειξε ότι το κοινό και ο σκοπός είναι κεντρικά στο προσχέδιο του συγγραφέα.

Εισαγωγή:

Δείξε στην τάξη μερικές φωτογραφίες: μια που θα υποστηρίζει σωστά κάποιο από τα μικρά κείμενα και μια που δεν θα το υποστηρίζει. Ζήτησέ τους να διαλέξουν την κατάλληλη φωτογραφία και να εξηγήσουν γιατί η φωτογραφία που απέρριψαν θα ήταν ακατάλληλη. Εξήγησε τη φύση της οπτικής του συγγραφέα (authorial viewpoint) αναφέροντας στοιχεία του κειμένου και της φωτογραφίας.

Ανάπτυξη:

Δείξε στους μαθητές μια από τις φωτογραφίες του σχολείου και ζήτησέ τους να σκεφτούν την οπτική που θα μπορούσε να εκφράζεται αν προσθέτονταν λέξεις στην εικόνα. Ζήτησε από τους μισούς μαθητές να σχεδιάσουν ένα μικρό «voice-over»⁷² που θα μπορεί να προστεθεί στην εικόνα ώστε να κάνει το σχολείο να φαίνεται ελκυστικό στους γονείς, και από τους άλλους μισούς, ένα «voice-over» που θα διαβαστεί (delivered) από έναν ειδησεογράφο ο οποίος θα κάνει ρεπορτάζ για μια φωτιά που ξέσπασε στο σχολείο και κατέστρεψε εργασίες του 11^{ου} έτους.

Ολομέλεια:

Τα παιδιά διαβάζουν τα voice-over και εξηγούν τις γλωσσικές τους επιλογές. Ζήτησέ τους να προτείνουν πώς η εικόνα θα μπορούσε να εξελιχθεί ώστε να αντανάκλα τις λέξεις πιο αποτελεσματικά (π.χ. ένα πλάνο καμένων φακέλων). Διαβεβαιώσου ότι οι μαθητές κατάλαβαν ότι οι λέξεις και οι εικόνες αλληλοδιαπλέκονται.

Δεύτερο μάθημα

Εκκίνηση:

Δείξε στους μαθητές ένα μικρό κλιπάκι από τις ειδήσεις της τηλεόρασης που να δείχνει τη σχέση μεταξύ λέξεων και εικόνων. Ζήτησε από τα παιδιά να εξηγήσουν τη σχέση αυτή με κάποιον συμμαθητή. Θα πρέπει να δείξεις το κλιπάκι περισσότερο από μια φορά. Ίσως να χρειαστείς να δώσεις στους μαθητές κάποιες προτασικές ρίζες (stems), π.χ. «ο καμεραμάν έχει επιλέξει την εικόνα της... για να δείξει ότι...»

Εισαγωγή/ανάπτυξη:

Διάλεξε μια από τις εικόνες του σχολείου και εξήγησε στην τάξη ότι αποστολή τους είναι να δουλέψουν σε ζευγάρια χρησιμοποιώντας φορητούς υπολογιστές και ένα κατάλληλο πρόγραμμα επεξεργασίας φωτογραφιών για να παράγουν μια προωθητική «ταινία» του σχολείου με στόχευση τους γονείς των μαθητών του 6^{ου} έτους. Τώρα, χρησιμοποίησε την εικόνα για να υποδείξεις (model) το γράνιμο του σχολιασμού (commentary), έχοντας υπ' όψη τις έγνοιες των γονιών και έχοντας επιλέξει τις λέξεις ώστε να τους καθησυχάσεις και να τους πείσεις. Φτιάξε μια λίστα από τις έννοιες/επιθυμίες των γονιών στις οποίες θα πρέπει να ανταποκρίνεται η «ταινία».

Η δραστηριότητα είχε σπάσει στα εξής στάδια:

1. Επιλογή εικόνων που θα χρησιμοποιούσαν στην «ταινία» από μια τράπεζα.
2. Τοποθέτηση των εικόνων σε μια λογική σειρά μέσα στο λογισμικό.

⁷² Πρόκειται για την προφορική γλώσσα που πραγματώνεται σε συνδυασμό με τις εικόνες σε κάποιο βίντεο

3. Συζήτηση και προσχέδιο του σχολιασμού που θα συνόδευε το κάθε slide.

Θα πρέπει να σκεφτείς να δώσεις σε κάποιους ή όλους τους μαθητές την ευκαιρία να βγάλουν τις δικές τους φωτογραφίες. Αυτό θα εξαρτηθεί από τη διαθεσιμότητα φωτογραφικών μηχανών.

Ολομέλεια

Τα ζευγάρια διαβάζουν τα προσχέδια του (3) και η υπόλοιπη τάξη τους αξιολογεί (peer assess), χρησιμοποιώντας τη λίστα των εγνοιών/επιθυμιών των γονέων ως κριτήρια επιτυχίας. Οι μαθητές θα αλληλοτροφοδοτηθούν γύρω από την επιτυχία του κειμένου και θα τεθούν στόχοι για βελτίωση.

Μάθημα Τρίτο

Εκκίνηση:

Δείξε στην οθόνη μια ακολουθία φωτογραφιών από το προηγούμενο μάθημα και ζήτησε από τον συγγραφέα και έναν αξιολογητή συμμαθητή να το συζητήσουν μπροστά στην τάξη.

Εισαγωγή

Οι μαθητές ξανασχεδιάζουν (re-draft) το σχολιασμό τους, χρησιμοποιώντας τη σειρά εικόνων, καθώς παραμένουν συγκεντρωμένοι στη γλώσσα, τη δομή, τη λεπτομέρεια, και τον τόνο που είναι κατάλληλα για το κοινό και το σκοπό τους.

Ανάπτυξη

Χρησιμοποιώντας μικρόφωνα, οι μαθητές ηχογραφούν τον τελικό τους σχολιασμό στη σειρά φωτογραφιών τους. Ζήτησε από μια μικρή ομάδα μαθητών να κάνουν μια δεύτερη έκδοση της ταινίας τους αφαιρώντας τον προφορικό σχολιασμό και προσθέτοντας γραπτό κείμενο και μουσική. Αυτή η επιπλέον δραστηριότητα (task) μετατροπής του ηχητικού σχολιασμού σε κείμενο οθόνης (on-screen), θα φέρει μια επιπλέον πρόκληση ενθαρρύνοντας τους να ερευνήσουν (explore) τις διαφορές μεταξύ προφορικής και γραπτής γλώσσας και τους τρόπους με τους οποίους η οπτική και η φωνή (voice) αλλάζουν με την αλλαγή του μέσου.

Ολομέλεια

«Παίξε» τις τελικές παρουσιάσεις στην τάξη και υπόβαλε τις σε αξιολόγηση από τους συμμαθητές (peer assess), συζητώντας την αποτελεσματικότητα της γλώσσας, της δομής, του περιεχομένου και του τόνου σε σχέση με το σκοπό, το κοινό και την οπτική.

Αξιολόγηση και περαιτέρω ανάπτυξη

Οι περισσότεροι από τους μαθητές στην τάξη επιβεβαίωσαν ότι βρήκαν τη διαδικασία του προσχεδιασμού (drafting), της γραφής και της δημοσιοποίησης (communicating) της φωνής και της οπτικής τους ευκολότερη με τα οπτικά ερεθίσματα (stimuli) να τους καθοδηγούν. Επιπλέον, οι μαθητές βρήκαν πως το να έχεις ένα πραγματικό κοινό και ένα πολυτροπικό αποτέλεσμα είναι ενθαρρυντικό και τους έκανε να εμπλακούν.

Η δασκάλα βρήκε πως οι μαθητές στους οποίους ζητήθηκε να μεταφέρουν αποτελεσματικά το γραπτό σε προφορικό κείμενο, διατηρώντας το κοινό, το σκοπό και την οπτική, είχαν μεγάλη πρόοδο. (...)

Ξεκινώντας την ανάλυση αυτής της διδασκαλίας από το περιεχόμενό της, μπορούν εύκολα να αναγνωριστούν οι λόγοι που πραγματώνονται. Από τη μια, ο σκοπός των μαθημάτων ήταν η ανάδειξη του ρόλου που παίζουν το αναγνωστικό κοινό και ο σκοπός του κειμένου στις γλωσσικές επιλογές. Συγκεκριμένα εδώ, ο σκοπός του

κειμένου είναι η πειθώ και το αναγνωστικό κοινό είναι οι γονείς. Καθώς λοιπόν οι ονοματικές φράσεις «αναγνωστικό κοινό» και «σκοπός του κειμένου» ανήκουν στην κοινωνική γλώσσα του επικοινωνιακού λόγου, αναδεικνύεται αυτή η επιρροή με τη γλώσσα να τοποθετείται στο συγκείμενο, όπως άλλωστε είδαμε ήδη από την ανάλυση που έχει προηγηθεί. Επιπλέον, η παραγωγή των κειμένων αποτελεί μια διαδικασία που απλώνεται σε τέσσερα μαθήματα και όχι μια άπαξ ενέργεια. Επομένως, είναι εμφανής και η πραγμάτωση του λόγου της γραφής ως διαδικασίας.

Από την άλλη, ο εκπαιδευτικός, κινούμενος στο λόγο των πολυγραμματισμών, επιλέγει να συνδέσει το στόχο του μαθήματος με τη μελέτη και τη παραγωγή ενός ψηφιακού και πολυτροπικού κειμένου. Έτσι, μελετάται και το ζήτημα της σύνθεσης των σημειωτικών πόρων, καθώς οι μαθητές πρέπει να ερευνήσουν τη σχέση μεταξύ γλώσσας και εικόνας κατά την παραγωγή των κειμένων τους. Το μάθημα θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί και χωρίς τη χρήση των υπολογιστών, καθώς η πολυτροπικότητα είναι ένα χαρακτηριστικό και του έντυπου λόγου και οι μαθητές θα μπορούσαν να είχαν παραγάγει ένα φυλλάδιο. Όμως, όπως αναφέρεται στην αρχή του παραδείγματος, οι ΤΠΕ επιλέχθηκαν επειδή διευκολύνουν τη διαχείριση και την επεξεργασία του «προϊόντος» και κινητοποιούν τους μαθητές.

Ουσιαστικά, στο μάθημα που παρατέθηκε μελετώνται στοιχεία που σχετίζονται άμεσα με το ψηφιακό πολυτροπικό κείμενο και όχι με οποιοδήποτε πολυτροπικό κείμενο. Για παράδειγμα, μελετώνται συγκεκριμένα «γραμματικά» στοιχεία που σχετίζονται με την πολυτροπικότητα μιας παρουσίασης φωτογραφιών με σχολιασμό (slideshow), όπως είναι η μετάβαση (transition) και η κίνηση (motion). Επιπλέον, μελετάται η σχέση προφορικού λόγου και εικόνας, κάτι που ισχύει μόνο για τα ψηφιακά κείμενα. Είναι φανερό, λοιπόν, πως οι ΤΠΕ αντιμετωπίζονται ως ένα μέσο πρακτικής γραμματισμού το οποίο έχει δημιουργήσει ιδιαιτερότητες στα κείμενα που παράγονται με αυτό το μέσο.

Επιπλέον, αναφέρεται πως η επιλογή του πολυτροπικού κειμένου της παρουσίασης φωτογραφιών, βοηθά στην καλύτερη επιλογή των γλωσσικών στοιχείων. Καθώς σε ένα κείμενο όπως είναι η ακολουθία φωτογραφιών με σχολιασμό, η έκταση της γραπτής ή προφορικής γλώσσας είναι ιδιαίτερα

περιορισμένη, τα παιδιά οδηγούνται στο να είναι ακόμα πιο προσεκτικά στις γλωσσικές τους επιλογές. Φαίνεται όμως πως αυτή η δικαιολογία χρήσης του πολυτροπικού κειμένου είναι επιφανειακή, γιατί, όπως αποδείχθηκε παραπάνω, η πολυτροπικότητα αποτελεί το ίδιο το αντικείμενο του μαθήματος.

Σχετικά τώρα με τον τρόπο πραγμάτωσης του μαθήματος, φαίνεται πως και ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές συμπρωταγωνιστούν στην κοινωνική πρακτική του μαθήματος. Ο εκπαιδευτικός δίνει το πλαίσιο βηματισμού και δείχνει στους μαθητές ορισμένα στοιχεία τα οποία μπορεί να μη γνωρίζουν, όπως είναι η χρήση του λογισμικού. Ορισμένες πράξεις που κάνει: δείχνει πώς χρησιμοποιείται το λογισμικό, βρίσκει τις φωτογραφίες, επιλέγει κείμενα, δείχνει βίντεο στους μαθητές, υποδεικνύει το γράψιμο του σχολιασμού. Οι πράξεις του αναδεικνύουν πως έχει κυρίως το ρόλο του καθοδηγητή και όχι του κατόχου της γνώσης που παραδίδει απλώς μια διδακτέα ύλη.

Ο μαθητής αναδεικνύεται ως ιδιαίτερα ενεργός πρωταγωνιστής. Οι ρηματικές διαδικασίες στις οποίες εμπλέκεται (π.χ. εξηγούν, σχεδιάζουν, δουλεύουν, χρησιμοποιούν, ηχογραφούν, παρουσιάζουν) αποτελούν κυρίως υλικές διαδικασίες δράσης. Έτσι, ο μαθητής εμπλέκεται ενεργά στη μάθηση αναλαμβάνοντας δράσεις κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Επιπλέον, αναλαμβάνει ρόλους, όπως του δημοσιογράφου, δουλεύει ομαδικά, παρουσιάζει εργασίες και τελικά αξιολογεί τον εαυτό του και τους συμμαθητές του. Ιδιαίτερα η απαίτηση για αξιολόγηση των άλλων και για αυτοαξιολόγηση, αναδεικνύουν τη θέση των μαθητών ως ακόμα πιο ισχυρή.

Από την παραπάνω ανάλυση, αναδείχθηκε το πώς διαπλέκονται οι γλωσσοδιδασκτικοί λόγοι καθώς και ο ρόλος των ΤΠΕ. Ο αρχικός σκοπός του μαθήματος συνδέεται περισσότερο με τον επικοινωνιακό λόγο, όμως η πραγμάτωσή του τελικά συνδέεται άμεσα με το λόγο των πολυγραμμatisμών και τις ΤΠΕ ως μέσο πρακτικής γραμματισμού. Αναδεικνύεται λοιπόν ο ρόλος της δημιουργικής πρωτοβουλίας (agency) του εκπαιδευτικού καθώς εισάγει τις νέες τεχνολογίες και το λόγο των πολυγραμμatisμών στο μάθημά του, με τις ΤΠΕ να χρησιμοποιούνται σε όλο το εύρος του μαθήματος.

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά στο κεφάλαιο αυτό, φαίνεται πως οι μαθητές είναι οι κύριοι πρωταγωνιστές στις διάφορες διδακτικές πρακτικές, όπως αυτές ανασυντέθηκαν μέσω του Π.Σ. και των παραδειγμάτων διδασκαλίας. Οι μαθητές μαθαίνουν να λειτουργούν στα πλαίσια των ομάδων αναπτύσσοντας την επικοινωνιακή τους ικανότητα. Επιπλέον, γίνονται κριτικοί αναγνώστες των διαφόρων κειμένων που μελετούν. Ο χώρος και ο χρόνος στον οποίο κινείται η διδασκαλία εκτείνεται πέρα του σχολείου, χρησιμοποιώντας τις νέες τεχνολογίες ως ένα μέσο που διευκολύνει την επέκταση αυτή. Τέλος, αναπτύσσονται δεξιότητες νέου γραμματισμού, όπως είναι η διερεύνηση των πηγών και η διαχείριση των ιστοσελίδων.

3.6. Αξιολόγηση

Στο παρόν κεφάλαιο θα γίνει μια σύντομη παρουσίαση της αξιολόγησης που υπάρχει στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση γενικότερα. Η παρουσίαση αυτή θα αναδείξει περαιτέρω το ρόλο του μαθητή και το εγγράμματο υποκείμενο που κατασκευάζεται καθώς και τη σχέση της αξιολόγησης με τους γλωσσοδιδακτικούς λόγους που έχουν ήδη ανιχνευτεί. Η παρουσίαση θα διαχωριστεί μεταξύ του Key Stage 3 και του Key Stage 4, καθώς στο πρώτο η αξιολόγηση είναι εσωτερική και συνεχής, ενώ στο δεύτερο είναι εξωτερική και εξαρτάται από τον φορέα που δίνονται οι εξετάσεις.

Αξιολόγηση στο Key Stage 3: Assessing Pupil's Progress

Με την αναμόρφωση του προγράμματος σπουδών το 2008, καταργήθηκαν οι εξετάσεις που γίνονταν σε εθνικό επίπεδο κατά το τέλος του Key Stage 3. Αντίθετα, ενισχύθηκε η ενδοσχολική αξιολόγηση μέσω της εφαρμογής μιας ολόκληρης στρατηγικής με τίτλο «Αξιολόγηση για Μάθηση» (Assessment for Learning). Πρόκειται για μια στρατηγική η οποία εφαρμόζεται από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση ως και το Key Stage 3 σε όλα τα μαθήματα. Περιγράφεται από μια σειρά κειμένων με τίτλο «Assessing Pupil's Progress» (στο εξής APP) η οποία στοχεύει στη

συνεχή αξιολόγηση ώστε να αυξηθούν οι επιδόσεις των μαθητών. Στην παρούσα μελέτη χρησιμοποιήθηκε το κείμενο «Assessing Pupils' Progress in English at Key stage 3: Teacher's handbook, 2010 edition»⁷³.

Κατ' αρχάς, η αξιολόγηση δεν γίνεται με βάση κάποια βαθμολογική κλίμακα αλλά με τη χρήση επιπέδων. Για κάθε διδακτικό αντικείμενο υπάρχουν συνολικά οχτώ επίπεδα (από το 1 ως το 8), τα οποία ο μαθητής ανεβαίνει μέσα στα χρόνια των σπουδών του. Πρόκειται για επίπεδα των δεξιοτήτων που αναπτύσσονται σε κάθε διδακτικό αντικείμενο. Έτσι, στο γλωσσικό μάθημα που υπάρχουν τρεις δεξιότητες (Ομιλία-Ακρόαση, Γραφή, Ανάγνωση), υπάρχουν επίπεδα και για τις τρεις δεξιότητες. Καθώς οι μαθητές αναμένεται να ανεβαίνουν ένα επίπεδο κάθε δύο έτη, στο Key Stage 3 (7^ο-8^ο έτος) θα πρέπει να βρίσκονται μεταξύ 5^{ου} και 6^{ου} επιπέδου. Το περιεχόμενο αυτών των επιπέδων περιγράφεται στο τέλος του προγράμματος σπουδών στο κεφάλαιο «Στόχοι προς επίτευξη». Ενδεικτικά, στο επίπεδο 6 της δεξιότητας της γραφής, οι μαθητές θα πρέπει να έχουν τις εξής ικανότητες:

«Η γραφή των μαθητών είναι ρέουσα και συχνά εμπλέκει και συγκρατεί το ενδιαφέρον του αναγνώστη, αναδεικνύοντας κάποια προσαρμογή στο στυλ και στο επίπεδο ύφους διαφόρων (κειμενικών) μορφών, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης απρόσωπου ύφους όπου είναι απαραίτητο. Οι μαθητές πειραματίζονται με ένα εύρος προτασιακών δομών και έχουν ποικιλία στο λεξιλόγιο για να δημιουργήσουν κάποια αποτελέσματα. Η ορθογραφία, συμπεριλαμβανομένων των ανώμαλων λέξεων, είναι γενικότερα σωστή. Η γραφή (handwriting) είναι καθαρή και αναγνώσιμη. Ένα εύρος στίξης χρησιμοποιείται συνήθως σωστά ώστε να αποσαφηνίσει το νόημα, και οι ιδέες είναι οργανωμένες σε καλά αναπτυγμένες και συνδεδεμένες παραγράφους.»⁷⁴

⁷³ <http://nationalstrategies.standards.dcsf.gov.uk/node/132314>

⁷⁴ Pupils' writing is fluent and often engages and sustains the reader's interest, showing some adaptation of style and register to different forms, including using an impersonal style where appropriate. Pupils experiment with a range of sentence structures and varied vocabulary to create effects. Spelling, including that of irregular words, is generally accurate. Handwriting is neat and legible. A range of punctuation is usually used correctly to clarify meaning, and ideas are organised into well-developed, linked paragraphs.

Η χρήση των επιπέδων αναφέρεται πως είναι περισσότερο «επαγγελματική» από τη χρήση κάποιας άλλης βαθμολογικής κλίμακας. Επιπλέον, θα λέγαμε πως η έλλειψη της βαθμολογικής κλίμακας αποτρέπει και την εμφάνιση της βαθμοθηρίας.

Η αξιολόγηση με βάση τα επίπεδα προϋποθέτει μια ολόκληρη διαδικασία, η οποία περιγράφεται αναλυτικά στην προσέγγιση «Assessing Pupil's Progress». Περιλαμβάνει τρεις φάσεις: καθημερινή αξιολόγηση, περιοδική αξιολόγηση, μεταβατική αξιολόγηση. Η διαδικασία της αξιολόγησης, σύμφωνα με το APP, γίνεται μέσα από επτά βήματα τα οποία περιγράφονται αναλυτικά. Στη συνέχεια δίνεται μια σύντομη περιγραφή του κάθε βήματος.

Βήμα 1^ο: Ο εκπαιδευτικός αποφασίζει ποιοι είναι οι στόχοι που πρέπει να επιτευχθούν μέσα σε μια ορισμένη χρονική περίοδο και βρίσκει τρόπους ώστε να παραχθούν αποδείξεις για την επίτευξη των στόχων σε καθημερινό επίπεδο. Οι μαθητές γνωρίζουν ρητά τους στόχους μάθησης. (καθημερινή αξιολόγηση)

Βήμα 2^ο: Ο εκπαιδευτικός κάνει ανασκόπηση ενός μεγάλου εύρους αποδείξεων που έχουν παραχθεί. Είδη αποδείξεων: φύλλα εργασίας, ασκήσεις, λιγότερο δομημένες δραστηριότητες ανοιχτού τύπου, συζητήσεις μαθητή-μαθητή/εκπαιδευτικού για την αξιολόγηση γραφής, ανάγνωσης, ομιλίας, ακρόασης. Οι αποδείξεις μπορεί να βρίσκονται και σε εξωσχολικά πλαίσια ή στα πλαίσια άλλων διδακτικών αντικειμένων.

Βήμα 3^ο: Για κάθε μαθητή, ο εκπαιδευτικός επιλέγει ένα φύλο με κριτήρια τα οποία ο μαθητής θα πρέπει να έχει πετύχει.

Βήμα 4^ο: Σημειώνει στο φύλο για ποια από τα κριτήρια υπάρχουν κάποιες ενδείξεις στο υλικό που έχει μαζέψει.

Βήμα 5^ο: Χρησιμοποιεί το αναπτυσσόμενο προφίλ του μαθητή ώστε να ορίσει ένα επίπεδο και ένα υποεπίπεδο⁷⁵.

Βήμα 6^ο: Διαχειρίζεται την αξιολόγηση

⁷⁵ Κάθε επίπεδο έχει τα υποεπίπεδα Low, Secure, High, τα οποία χρησιμοποιούνται στην αξιολόγηση. Για παράδειγμα, κάποιος μαθητής μπορεί να βρίσκεται στο επίπεδο Secure Level 6.

Βήμα 7^ο: Ο εκπαιδευτικός κάνει οποιεσδήποτε απαραίτητες αλλαγές στο πλάνο των μαθημάτων του ώστε στην πορεία να προωθήσει την επίτευξη όσων στόχων δεν έχουν ακόμα επιτευχθεί, ανάλογα με τις απαιτήσεις του κάθε μαθητή.

Μεταβατική αξιολόγηση: Σε μεταβατικά σημεία, όπως είναι η μετάβαση μεταξύ των σχολικών ετών, σχολικών επιπέδων ή κατά την αλλαγή σχολείων, το επίπεδο και τα επιτεύγματα των μαθητών κοινοποιούνται στους γονείς ή στους επόμενους εκπαιδευτικούς. Πρόκειται για επίσημη κοινοποίηση η οποία, σε ορισμένα σχολεία, μπορεί να περιλαμβάνει και εξωτερική αξιολόγηση.

Τα βήματα αυτά μας δίνουν ορισμένα σημαντικά στοιχεία για την αξιολόγηση. Το πιο εμφανές από αυτά, είναι πως η αξιολόγηση δεν αποτελεί μια άπαξ αλλά μια συνεχόμενη διαδικασία που απαιτεί τη συνεχή εμπλοκή μαθητών και εκπαιδευτικών. Η αξιολόγηση αυτή βασίζεται στη δημιουργία «φακέλων» μαθητών, κάτι που όμως δε λέγεται ρητά αλλά αποτελεί μια κοινή –υπόρρητη- παραδοχή. Αυτού του είδους η αξιολόγηση φέρνει στο κέντρο τον μαθητή και τις ανάγκες του, ενισχύοντας τον πρωταγωνιστικό ρόλο που έχει ήδη αναδειχθεί στα προηγούμενα κεφάλαια. Η ρητή γνώση των στόχων μάθησης (βήμα 1), βοηθά τους μαθητές να προχωρήσουν στην αυτοαξιολόγησή τους αλλά και στην αξιολόγηση των συμμαθητών τους (βήμα 2). Η διαδικασία της αξιολόγησης των συμμαθητών αποτελεί πρακτική η οποία αναφέρεται συχνά και στο Πρόγραμμα Σπουδών και στα παραδείγματα διδακτικών πρακτικών ως «peer assessment».

Επιπλέον, οι στόχοι της στρατηγικής APP σχετίζονται και με την προαγωγή της «μάθησης του πώς να μαθαίνεις» (learn how to learn). Αναφέρεται σχετικά στους γενικότερους στόχους:

«Κάθε παιδί γνωρίζει τι πρόοδο κάνει και καταλαβαίνει τι χρειάζεται να κάνει ώστε να βελτιωθεί καθώς και πώς να φτάσει σε αυτό το σημείο βελτίωσης.»

Λαμβάνει την υποστήριξη που χρειάζεται ώστε να έχει κίνητρα, να είναι ανεξάρτητο και να βελτιώνεται στα πλαίσια της φιλοδοξίας του⁷⁶.»

Δίνεται λοιπόν έμφαση στην ανεξαρτητοποίηση του μαθητή αλλά και στην επίγνωση της ίδιας της προόδου του. Στόχος είναι, λοιπόν, η πρόοδος του μαθητή και η εμπειρία της μάθησης και όχι η απονομή κάποιου αξιολογικού βαθμού. Όπως αναφέρεται και στο 7^ο Βήμα, το μάθημα διαπλάθεται ανάλογα με τις απαιτήσεις του κάθε μαθητή και έτσι προβάλλεται η ατομική και προσωποποιημένη μάθηση.

Ένας ακόμη ρόλος της αξιολόγησης, ο οποίος γίνεται εμφανής στο 7^ο βήμα, είναι η ανατροφοδότηση του εκπαιδευτικού ώστε να σχεδιάσει με κατάλληλο τρόπο την πορεία των μαθημάτων του. Μέσα από τον εντοπισμό των στόχων που έχουν επιτευχθεί αλλά και των δυσκολιών που ανακύπτουν σχετικά με κάποιους στόχους, ο εκπαιδευτικός σχεδιάζει έτσι το μάθημά του ώστε να αντιμετωπίσει όσα προβλήματα υπάρχουν και να αναδείξει τις προσωπικές ικανότητες του κάθε μαθητή.

Όπως φάνηκε από την περιγραφή των βημάτων αξιολόγησης, απαιτείται ιδιαίτερη συμμετοχή και επαγγελματισμός από τον εκπαιδευτικό. Πρέπει συνεχώς να αναγνωρίζει τις διάφορες ενδείξεις προόδου, να θέτει στόχους, να διαμορφώνει το μάθημα. Η διαδικασία αυτή είναι πολύ πιο απαιτητική απ' ό,τι η βαθμολόγηση γραπτών με βάση μια βαθμολογική κλίμακα, και γι' αυτό το λόγο παρέχονται πολλά αρχεία με υποδειγματικό τρόπο αξιολόγησης καθώς και βίντεο που εμφανίζουν τα διάφορα βήματα της αξιολόγησης στην πράξη κατά τη διδακτική διαδικασία. Θα λέγαμε, λοιπόν, πως ο εκπαιδευτικός λαμβάνει έναν επαγγελματικό ρόλο με στόχο να προωθή τις διαδικασίες μάθησης.

Αξιολόγηση στο Key Stage 4: Τα GCSE

Τα επίπεδα ικανοτήτων που περιγράφηκαν παραπάνω καθώς και η διαδικασία αξιολόγησης, δεν αφορούν το Key Stage 4. Σε αυτό το στάδιο, οι μαθητές καλούνται

---

⁷⁶ Every child knows what progress they are making, and understands what they need to do to improve and how to get there. They get the support they need to be motivated, independent learners on an ambitious trajectory of improvement.

να συμμετέχουν σε εξωτερική αξιολόγηση εθνικού επιπέδου ώστε να αποκτήσουν τις πιστοποιήσεις *General Certificate of Secondary Education* (στο εξής GCSE⁷⁷). Πρόκειται για μια τελική εξέταση⁷⁸ η οποία βαθμολογείται μέσω μιας οχτάβαθμης κλίμακας (A*-A, B, C, D, E, F, G). Η βαθμολόγηση γίνεται με αριθμητικά κριτήρια, και είναι ιδιαίτερα αυστηρή καθώς κάθε γραπτό ελέγχεται τρεις φορές από διαφορετικούς εξεταστές.

Το μάθημα των αγγλικών, μαζί με αυτά της φυσικής και των μαθηματικών, αποτελούν υποχρεωτικά μαθήματα στα οποία εξετάζονται όλοι. Επιπλέον, υπάρχει μια μεγάλη ποικιλία μαθημάτων τα οποία μπορεί να επιλέξει ο μαθητής ώστε να εξεταστεί, αναλόγως με τα ενδιαφέροντά του αλλά και με τα μαθήματα που προσφέρει το σχολείο του. Για κάθε διδακτικό αντικείμενο παρέχεται ξεχωριστή πιστοποίηση η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την είσοδο στη μη υποχρεωτική ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Υπάρχουν τρεις φορείς πιστοποίησης GCSE στην Αγγλία. Αυτοί είναι: EdExcel Foundation, Oxford Cambridge and Royal Society for the Arts Examinations (*OCR*), Assessment and Qualifications Alliance (*AQA*). Κάθε φορέας παρέχει διάφορες οδηγίες και υλικό που κατευθύνει τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές για την προετοιμασία των εξετάσεων. Στην παρούσα μελέτη, επιλέχθηκε ο φορέας *AQA*⁷⁹ καθώς, όπως αναφέρεται στην ιστοσελίδα τους (<http://www.aqa.org.uk/>), προτιμάται από το 70% των μαθητών της χώρας.

Μέσα από τη μελέτη ορισμένων θεμάτων από παλαιότερες εξετάσεις (*past papers*) καθώς και υποδειγμάτων για τις μελλοντικές εξετάσεις, αναδείχθηκε το είδος

⁷⁷ Υπάρχουν και άλλου είδους πιστοποιήσεις όμως δεν θα γίνει αναφορά σε αυτές, καθώς είναι λιγότερο διαδεδομένες.

⁷⁸ Υπάρχει η δυνατότητα «σπάσιμου» σε δύο εξετάσεις, καθώς ένας μαθητής μπορεί πρώτα να συμμετέχει στο «μισό» GCSE (GCSE short course) και στη συνέχεια να συμμετέχει στις εξετάσεις και του υπόλοιπου.

⁷⁹ Σημειώνεται σε αυτό το σημείο πως ο φορέας *AQA* παρέχει και ξεχωριστό GCSE για τις σπουδές στα media (media studies). Η ύπαρξη τέτοιου αντικείμενου σχετίζεται με την παγκόσμια απήχηση των μέσων ενημέρωσης και της απαίτησης που υπάρχει για κριτική αντιμετώπιση των μέσων αλλά και ικανότητες παραγωγής κειμένων σε αυτά τα μέσα. Παρότι τα media studies σχετίζονται με το γλωσσικό μάθημα, δεν αποτέλεσαν αντικείμενο της μελέτης διότι δεν εμφανίζονται ως αντικείμενο μέσα στα πλαίσια του National Curriculum αλλά εμφανίζονται μόνο στα πλαίσια των εξεταστικών φορέων πιστοποίησης.

των ερωτήσεων που ακολουθείται. Οι ερωτήσεις φαίνεται πως σε μεγάλο βαθμό κινούνται στους γλωσσοδιδακτικούς λόγους που έχουν ήδη αναδειχθεί στην ανάλυση των προγραμμάτων σπουδών. Συγκεκριμένα, η κυριαρχία της μίξης επικοινωνιακού-κειμενοκεντρικού λόγου φαίνεται και στα διαγωνίσματα της γραφής. Ενδεικτικό είναι το παρακάτω παράδειγμα:

(Νοέμβριος 2009) «*Να γράψεις ένα κείμενο για ένα φυλλάδιο στο οποίο θα συμβουλεύεις τον κόσμο για το πώς να αποκτήσουν την καλύτερη εργασιακή εμπειρία.*

Μπορείς να γράψεις:

- πώς η εργασιακή εμπειρία μπορεί να σε ωφελήσει
- πώς θα πρέπει να προετοιμαστείς
- πώς θα πρέπει να συμπεριφέρεσαι

Θυμήσου να:

- Γράψεις το κείμενο για ένα φυλλάδιο
- Επιλέξεις την κατάλληλη γλώσσα για συμβουλές.»

(Νοέμβριος 2009) «*Σου έχει ζητηθεί να βγάλεις ένα λόγο στους διευθυντές του σχολείου ή του κολλεγίου σου με σκοπό να τους πείσεις πως τα σχολεία θα πρέπει να παραμένουν ανοιχτά το απόγευμα. Να γράψεις το κείμενο για αυτή την ομιλία σε ολοκληρωμένη μορφή και όχι σε μορφή σημειώσεων.*

Μπορείς να γράψεις για:

- Τα πλεονεκτήματα του να έχεις ανοιχτό το σχολείο το απόγευμα
- Πώς θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν τα απογεύματα
- Πώς αυτό θα βοηθούσε την κοινότητα

Θυμήσου να:

- Χρησιμοποιήσεις επίσημη γλώσσα
- Επιλέξεις την κατάλληλη γλώσσα για να πείσεις»

Στη συγγραφή των κειμένων πάντα δίνεται ένα επικοινωνιακό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα πρέπει να παραχθεί το κείμενο. Το πλαίσιο αυτό αφορά το σκοπό του κειμένου (να συμβουλέψει στην πρώτη περίπτωση, να πείσει στη δεύτερη), και το αναγνωστικό κοινό στο οποίο απευθύνεται (σε εργαζόμενους το πρώτο, στο

διευθυντή το δεύτερο). Οι γλωσσικές επιλογές που θα γίνουν σχετίζονται άμεσα με αυτό το συγκεκριμένο πλαίσιο και μάλιστα εγείρεται η προσοχή των μαθητών σε αυτές τις επιλογές. Η εμφάνιση φράσεων όπως «να επιλέξεις την κατάλληλη γλώσσα για να...», παραπέμπουν άμεσα στον κειμενοκεντρικό λόγο. Επιπλέον, στοιχείο που επίσης ανήκει στον κειμενοκεντρικό λόγο είναι και η αναφορά στο κειμενικό είδος που θα πρέπει να παραχθεί (φυλλάδιο στην πρώτη περίπτωση και ομιλία στη δεύτερη). Βέβαια, μελετώντας και τις οδηγίες αξιολόγησης που δίνονται μαζί με τα παλαιότερα θέματα, δεν φαίνεται να αναφέρονται κάποιες κειμενικές συμβάσεις οι οποίες θα πρέπει να τηρηθούν. Επομένως, οι γλωσσικές επιλογές επηρεάζονται κυρίως από το συγκεκριμένο (σύμφωνα με τη Νέα Ρητορική) και όχι τόσο από το κειμενικό είδος που παράγεται.

Η κειμενοκεντρική αντίληψη εμφανίζεται και στα διαγωνίσματα της ανάγνωσης. Ενδεικτικό είναι το παρακάτω ερώτημα:

(Νοέμβριος 2009) *«Να συγκρίνεις τα δύο κείμενα. Θα πρέπει να γράψεις σχετικά με: τους σκοπούς του κάθε κειμένου, τη γλώσσα που χρησιμοποιείται σε κάθε κείμενο»*

Ο μαθητής καλείται, μέσα από μια συγκριτική διαδικασία, να εντοπίσει τον επικοινωνιακό σκοπό του κειμένου καθώς και το είδος των γλωσσικών επιλογών που γίνονται. Έτσι, θα αναδείξει τις γνώσεις που έχει για τη σχέση συγκεκριμένου-γλωσσικών επιλογών.

Επιπλέον, στο επίπεδο της ανάγνωσης αναδεικνύονται και άλλοι γλωσσοδιδασκτικοί λόγοι. Δίνεται ενδεικτικά το παρακάτω παράδειγμα:

(Νοέμβριος 2009) *«Πώς τα γεγονότα και τα σχόλια χρησιμοποιούνται στο κείμενο 2 ώστε να δώσουν μια διαφορετική εικόνα σχετικά με το πώς πρέπει να συμπεριφέρονται στους νέους;»*

«Πώς χρησιμοποιείται η γλώσσα στο κείμενο 2 ώστε να επηρεάσει τον αναγνώστη;»

Στα παραπάνω αποσπάσματα οι πράξεις που γίνονται παραπέμπουν σε περισσότερο κριτικούς λόγους. Στο πρώτο ερώτημα, ο διαχωρισμός του σχολίου από το γεγονός αποτελεί συνήθη πρακτική στα πλαίσια της κριτικής ανάγνωσης. Στο

δεύτερο ερώτημα, ο μαθητής αναζητεί τους τρόπους με τους οποίους ο συγγραφέας επηρεάζει το αναγνωστικό κοινό. Παρατηρείται όμως πως τα ερωτήματα που σχετίζονται με κριτικούς λόγους μένουν μόνο στο επίπεδο της κριτικής ανάγνωσης και δεν προχωρούν στην ανάδειξη των τρόπων που η γλώσσα διαμορφώνει την πραγματικότητα.

Τέλος, σε όλα τα διαγωνίσματα υπάρχει και ένα κείμενο το οποίο προέρχεται από το διαδίκτυο, συνήθως μια ιστοσελίδα. Οι ΤΠΕ, λοιπόν, φαίνεται πως και στις εξετάσεις εμφανίζονται ως το μέσο που έχει φέρει μια νέα κειμενική πραγματικότητα η οποία πρέπει να μελετηθεί. Ενδεικτικό είναι το παρακάτω ερώτημα:

(Νοέμβριος 2009) *«Πόσο αποτελεσματική είναι η παρουσίαση του κειμένου 2 – μιας ιστοσελίδας; Γράψε σχετικά με την εικόνα, την διάταξη και το σχεδιασμό».*

Τέτοια ερωτήματα εμφανίζονται σε όλα τα διαγωνίσματα, επηρεαζόμενα σαφώς από το λόγο των πολυγραμματισμών. Οι μαθητές καλούνται να εξηγήσουν το ρόλο διαφόρων πολυτροπικών στοιχείων (εδώ η εικόνα, η διάταξη και ο σχεδιασμός, σε άλλα παραδείγματα οι τίτλοι) στην αποτελεσματικότητα του συνολικού κειμένου. Είναι εμφανές πως εξετάζονται οι γνώσεις των μαθητών για τη σημείωση και όχι μόνο για τη γλώσσα. Όμως, οι γνώσεις αυτές παραμένουν μόνο στο επίπεδο της ανάγνωσης και ανάλυσης κειμένων. Δεν εντοπίστηκε κανένα ερώτημα στο επίπεδο της συγγραφής που να ζητά από τους μαθητές να χρησιμοποιήσουν ποικίλους σημειωτικούς πόρους κατά την παραγωγή των κειμένων. Η έλλειψη αυτή ίσως να οφείλεται και στη φύση των εξετάσεων, καθώς γίνονται γραπτά στο χαρτί και οι μαθητές δεν είναι δυνατόν να έχουν πρόσβαση σε πόρους της επιλογής τους ώστε να προσθέσουν στο κείμενό τους.

Είναι φανερό πως η αξιολόγηση βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με τους λόγους στους οποίους κινείται το πρόγραμμα σπουδών. Η ποικιλία των ερωτημάτων έρχεται σε άμεση συσχέτιση με την ποικιλία των γλωσσοδιδακτικών λόγων που έχουν εντοπιστεί στο Π.Σ.. Τέλος, οι ΤΠΕ εμφανίζονται και στις εξετάσεις ως μέσα πρακτικής γραμματισμού τα οποία έχουν δημιουργήσει νέα κειμενικά είδη τα οποία ζητούνται να αναλυθούν.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Υπουργείο Παιδείας,
Δια Βίου Μάθησης & Θρησκευμάτων

MIS: 296579 – Π.3.1.1
Π.Σ. Γλώσσας Αγγλίας Β'βάθμια –
ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ
Σελίδα 68 από 85

4. Διακειμενική σύνδεση με άλλα αντικείμενα: Το μάθημα των ΤΠΕ

Ένα από τα διάφορα μαθήματα που προσφέρονται στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση της Αγγλίας είναι και το μάθημα των ΤΠΕ. Με μια πρώτη ματιά, θα έλεγε κανείς πως η εμφάνιση των ΤΠΕ ως ένα απομονωμένο μάθημα αποτελεί μια ξεπερασμένη πρακτική. Μέσα από τη μελέτη του διδακτικού αντικειμένου φαίνεται πως το μάθημα των ΤΠΕ δεν στοχεύει τόσο στην ανάπτυξη αποκλειστικά τεχνικών δεξιοτήτων, όπως συνηθίζεται όταν η πληροφορική διδάσκεται μεμονωμένα. Αντίθετα, στοχεύει και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων νέου γραμματισμού, οι οποίες θα μπορούσαν να είχαν αναπτυχθεί και στο γλωσσικό μάθημα. Γι' αυτό το λόγο κρίνεται απαραίτητο να παρατεθούν ορισμένα σημαντικά στοιχεία σχετικά με το μάθημα της πληροφορικής, τις γλωσσικές δεξιότητες που αναπτύσσονται εκεί και τη σχέση του με το γλωσσικό μάθημα.

Σύνδεση των ΤΠΕ με το μέλλον των παιδιών

Οι νέες τεχνολογίες αντιμετωπίζονται ως ένα απαραίτητο εφόδιο για την πορεία των μαθητών στον εξωσχολικό κόσμο. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα από την εισαγωγή του Π.Σ. της πληροφορικής για τη σημασία των ΤΠΕ (Key Stage 3, σελ. 121 και Key Stage 4, σελ. 131):

«Η δεξιότητα στις ΤΠΕ δεν περιέχει μόνο τη δεξιοτεχνία σε τεχνικά ζητήματα και τεχνικές αλλά και την κατανόηση της εφαρμογής αυτών των δεξιοτήτων για κάποιο σκοπό, με ασφάλεια και με υπευθυνότητα στη μάθηση, στην καθημερινή ζωή και στην εργασία. Η ικανότητα στις ΤΠΕ είναι θεμελιακή για τη συμμετοχή και την εμπλοκή στη σημερινή κοινωνία»⁸⁰

«η αυξημένη ικανότητα χρήσης των ΤΠΕ στηρίζει την καινοτόμο και ανεξάρτητη μάθηση, καθώς οι μαθητές θα είναι σε θέση να κρίνουν σωστά

⁸⁰ ICT capability encompasses not only the mastery of technical skills and techniques, but also the understanding to apply these skills purposefully, safely and responsibly in learning, everyday life and employment. ICT capability is fundamental to participation and engagement in modern society.

σχετικά με το πότε και πού να χρησιμοποιούν τις ΤΠΕ, ώστε να ενισχύσουν τη μάθηση και την ποιότητα της εργασίας τους⁸¹».

Σε μια πρώτη ανάγνωση, οι ΤΠΕ φαίνεται να αντιμετωπίζονται ως ένας απαραίτητος πόρος ο οποίος βοηθά τη μάθηση στα εξωσχολικά πλαίσια της συνεχόμενης και δια βίου μάθησης. Καθώς γνωρίζουμε πως η δια βίου μάθηση είναι ένα από τα απαιτούμενα της σημερινής εποχής, το μάθημα των ΤΠΕ αναγνωρίζει τις απαιτήσεις του σημερινού κόσμου και εντάσσει στους σκοπούς του την ανάπτυξη της δεξιάτητας για μάθηση (learn how to learn). Οι μαθητές, λοιπόν, πρέπει να χρησιμοποιούν λειτουργικά τις ΤΠΕ ώστε να μπορούν να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις μάθησης του εξωσχολικού κόσμου.

ΤΠΕ ως πηγή πληροφοριών και η απαίτηση για νέες δεξιότητες

Ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο ρόλος των ΤΠΕ ως πηγής πληροφοριών. Μέσω του μαθήματος της πληροφορικής αναπτύσσονται οι απαραίτητες δεξιότητες αναζήτησης στις ηλεκτρονικές πηγές χρησιμοποιώντας, παράλληλα, την ικανότητα για κριτική ανάγνωση που αναπτύσσεται στο γλωσσικό μάθημα. Ενδεικτικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα:

(οι μαθητές πρέπει να) «αναλύουν και να αξιολογούν πληροφορίες, αξιολογώντας την αξία, την ακρίβεια, την αληθοφάνεια και τις προκαταλήψεις. Αυτό περιλαμβάνει τη σκέψη γύρω από την πηγή της πληροφορίας σχετικά με την αληθοφάνεια, την ακρίβεια, την πληρότητα, την αποδοχή και την αξιοπιστία, και αξιολόγηση προκαταλήψεων και μεροληψίας.⁸²» (σελ. 124, Key stage 3)

(οι μαθητές πρέπει να) «αναγνωρίζουν ότι οι τύποι πηγών πληροφοριών που χρησιμοποιούν και το πώς οι τύποι αυτοί παρουσιάζουν τις πληροφορίες

⁸¹ Increased capability in the use of ICT supports initiative and independent learning, as pupils are able to make informed judgements about when and where to use ICT to enhance their learning and the quality of their work.

⁸² Analyse and evaluate information, judging its value, accuracy, plausibility and bias. This includes taking account of the source of the information to make judgements on its plausibility, accuracy, completeness, currency and reliability, and to assess bias and partiality.

επιηρεάζουν τους διαφορετικούς χρήστες και πώς η πηγή πρέπει να υποβάλλεται σε κρίση σχετικά με την αξιοπιστία της⁸³» (νήμα 1.1.: Χρήση δεδομένων και πηγών πληροφοριών, 10^ο έτος)

Η κριτική ανάγνωση και επιλογή πληροφοριών από διάφορες πηγές και ιδιαίτερα από το διαδίκτυο είναι μια απαίτηση της σημερινής κοινωνίας και γι' αυτό πρέπει να εντάσσεται στα σύγχρονα προγράμματα σπουδών. Αποτελεί ικανότητα απαραίτητη σε όλα τα μαθήματα και δεν αφορά τόσο τεχνικές ικανότητες της πληροφορικής αλλά ικανότητες που πηγάζουν από το γλωσσικό μάθημα. Η επιρροή από ευρύτερους κριτικούς λόγους είναι εμφανής μέσα από τις τοποθετημένες σημασίες διάφορων λέξεων και φράσεων που ανήκουν στην κοινωνική τους γλώσσα, όπως για παράδειγμα η φράση «κρίσεις για την αληθοφάνεια, την ακρίβεια, την πληρότητα, την αποδοχή και την αξιοπιστία, και αξιολόγηση προκαταλήψεων και μεροληψίας.» Η κριτική ανάγνωση, αν και αναπτύσσεται στο μάθημα της γλώσσας, φαίνεται πως στο μάθημα των ΤΠΕ, και ειδικότερα ως προς το διαδίκτυο, βρίσκει ένα πραγματικό συγκείμενο χρήσης. Θα ήταν πιθανό, βέβαια, η ικανότητα χρήσης των ηλεκτρονικών πηγών να αναπτύσσονταν εξολοκλήρου στο γλωσσικό μάθημα. Πιθανόν επιλέγεται η ανάπτυξη αυτής της ικανότητας και στο μάθημα των ΤΠΕ έτσι ώστε να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην σπουδαιότητα της.

Οι ΤΠΕ ως φορέας αλλαγής

Στο πλαίσιο της κριτικής αντιμετώπισης των ΤΠΕ εντάσσεται και η αναγνώριση των νέων τεχνολογιών ως φορέων αλλαγής. Χαρακτηριστικά αποσπάσματα από το Πρόγραμμα Σπουδών δίνονται στη συνέχεια:

(οι μαθητές πρέπει να αναγνωρίζουν) «την επιρροή των ΤΠΕ στα άτομα, στις κοινότητες και την κοινωνία, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών, οικονομικών, νομικών και ηθικών προεκτάσεων σχετικά με την πρόσβαση και χρήση των ΤΠΕ. Η επιρροή των ΤΠΕ μπορεί να περιλαμβάνει: ζητήματα σχετικά με την ιδιοκτησία, copyright, λογοκλοπή και μυστικότητα πληροφοριών.

⁸³ recognise that the types of information sources they use and how they present these has an impact on different users, and that the source should be questioned for its relevance and value

επιρροή σε εργασιακές πρακτικές· επιρροή σε τοπικές κοινότητες· ζητήματα αειφορίας· αιτίες και συνέπειες της άνισης πρόσβασης στις ΤΠΕ σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο· την κατάχρηση των ΤΠΕ, όπως και το ζήτημα της εκμετάλλευσης μέσω διαδικτύου (cyber bullying)⁸⁴» (σελ. 126, Key Stage 3)

(οι μαθητές πρέπει να) «εξερευνούν τους τρόπους με τους οποίους οι ΤΠΕ μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την επικοινωνία, τη συνεργασία και τη διανομή ιδεών σε ένα παγκόσμιο επίπεδο, επιτρέποντας στους ανθρώπους να δουλεύουν μαζί με νέους τρόπους και να αλλάζουν τον τρόπο με τον οποίο δημιουργείται η γνώση⁸⁵» (σελ. 122, Key Stage 3)

Μέσα από την ανάλυση του γλωσσικού μαθήματος, οι ΤΠΕ είχαν αναδειχθεί και ως φορείς αλλαγής της κειμενικής και επικοινωνιακής πραγματικότητας. Στο μάθημα της πληροφορικής τίγονται και άλλες πλευρές όπως είναι οι αλλαγές γενικότερα στην κοινωνία, στον τρόπο δημιουργίας της νέας γνώσης και στον τρόπο εργασίας. Καθώς το Π.Σ. αναφέρεται σε «δημιουργία γνώσης», μας πηγαίνει στην Κοινωνία της Γνώσης και στην οικονομία που στηρίζεται σε αυτήν. Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο, το σχολείο αντιμετωπίζεται ως μια οργάνωση γνώσης (learning organization) που παράγει νέα γνώση και τα παιδιά γνωρίζουν, ως μελλοντικό εργατικό δυναμικό, πώς να το κάνουν αυτό. Είναι εμφανής, λοιπόν, η σύνδεση με τις απαιτήσεις του εξωσχολικού κόσμου και με την ανάπτυξη δεξιοτήτων Νέου Γραμματισμού.

Στοιχεία που αφορούν τη νέα κειμενική και επικοινωνιακή πραγματικότητα που φέρουν οι ΤΠΕ αναφέρονται στο πρώτο απόσπασμα που παρατέθηκε παραπάνω. Το ζήτημα της λογοκλοπής και της πνευματικής ιδιοκτησίας ήταν υπαρκτά ήδη με την έλευση της τυπογραφίας. Όμως, μέσω των ΤΠΕ, και ιδιαίτερα του διαδικτύου, η

⁸⁴ the impact of ICT on individuals, communities and society, including the social, economic, legal and ethical implications of access to, and use of, ICT. This could include: issues relating to ownership, copyright, plagiarism and privacy of information; effects on employment and working practices; effects on local communities; sustainability issues; the causes and implications of unequal access to ICT locally, nationally and globally; and the abuse of ICT, including the issue of cyber bullying.

⁸⁵ Exploring the ways that ICT can be used to communicate, collaborate and share ideas on a global scale, allowing people to work together in new ways and changing the way in which knowledge is created.

λογοκλοπή γίνεται με ιδιαίτερα εύκολο τρόπο. Επίσης, αλλάζει η έννοια της ιδιοκτησίας, καθώς πλέον υπάρχουν προϊόντα (κειμενικά και πολυτροπικά) τα οποία έχουν πολλούς δημιουργούς. Αυτά τα νέα κειμενικά δεδομένα θα πρέπει ο μαθητής να τα αναγνωρίζει και να τα λαμβάνει υπόψη του κατά τη χρήση των νέων τεχνολογιών, καθώς αποτελούν στοιχεία που σχετίζονται με το νέο γραμματισμό.

Επιπλέον, ζήτημα της νέας κειμενικής πραγματικότητας αποτελεί και ο ρόλος των ποικίλων σημειωτικών πόρων, κάτι που είδαμε και στο γλωσσικό μάθημα αλλά εμφανίζεται και στο μάθημα των ΤΠΕ. Συγκεκριμένα, αναφέρονται ενδεικτικά τα παρακάτω:

(οι μαθητές πρέπει να) *«συνδυάζουν, προσχεδιάζουν και βελτιώνουν τις πληροφορίες μέσα από το συνδυασμό κειμένου, ήχου και εικόνας. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει και τη βελτίωση της ποιότητας αλλά και την υιοθέτηση απόψεων μέσω της ανατροφοδότησης⁸⁶»*

Οι μαθητές, λοιπόν, καλούνται και σε αυτό το μάθημα να συνδυάζουν σημειωτικούς πόρους έχοντας ρητή γνώση του ρόλου του καθενός. Όπως έχουμε ήδη δει, ο *συνδυασμός* έχει μια ιδιαίτερη τοποθετημένη σημασία στα πλαίσια του λόγου των πολυγραμματισμών, καθώς αναφέρεται στη σύνθεση των σημειωτικών πόρων για την παραγωγή νοήματος. Φαίνεται, λοιπόν, πως πραγματώνεται αυτός ο λόγος ακόμα και στο αντικείμενο των ΤΠΕ, καθώς οι νέες τεχνολογίες αναγνωρίζονται ως φορείς που έχουν αλλάξει τα κειμενικά δεδομένα κάνοντάς τα περισσότερο πολυτροπικά.

Συμπεράσματα

Είναι φανερό, λοιπόν, πως η ύπαρξη ενός μεμονωμένου μαθήματος για τις ΤΠΕ έτσι όπως εμφανίζεται στο αντίστοιχο Π.Σ. στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση της Αγγλίας, δεν αφορά μόνο τεχνικές γνώσεις, στις οποίες δεν αναφερθήκαμε εδώ, αλλά αφορά και την ανάπτυξη δεξιοτήτων που σχετίζονται άμεσα και με το γλωσσικό μάθημα ειδικότερα αλλά και με το νέο γραμματισμό γενικότερα. Οι ΤΠΕ αντιμετωπίζονται ως φορέας αλλαγής της κοινωνικής και κειμενικής πραγματικότητας με την κριτική τους

⁸⁶ bring together, draft and refine information, including through the combination of text, sound and image. This could include improving quality and adapting to feedback.

αντιμετώπιση να θεωρείται ως απαραίτητη. Επιπλέον, διαφάνηκε και ένας άμεσος συσχετισμός με το γλωσσικό μάθημα καθώς αναδείχθηκαν στοιχεία από τους κριτικούς λόγους και το λόγο των πολυγραμματισμών. Η χρήση ικανοτήτων κριτικής ανάγνωσης κρίνεται απαραίτητη στην αναζήτηση των ηλεκτρονικών πηγών και η πολυτροπικότητα αποτελεί ζητούμενο στα προϊόντα που παράγουν οι μαθητές. Τέλος, οι περισσότερες δεξιότητες που αναπτύσσονται στο μάθημα των ΤΠΕ αφορούν δεξιότητες νέου γραμματισμού και η επιλογή του εκπαιδευτικού συστήματος να υπάρχουν οι ΤΠΕ ως ξεχωριστό μάθημα εκφράζει την ανάγκη έμφασης σε αυτές τις δεξιότητες ώστε να αναπτυχθούν πληρέστερα και να μη χαθούν μέσα στα υπόλοιπα σχολικά αντικείμενα.

5. Συζήτηση και συμπεράσματα

5.1. Γενικότερα συμπεράσματα

Στο παρόν κεφάλαιο θα παρουσιαστούν τα διάφορα συμπεράσματα που αφορούν τους γλωσσοδιδακτικούς λόγους που διαπερνούν το γλωσσικό Π.Σ. καθώς και ορισμένα στοιχεία για τις διδακτικές πραγματώσεις που προτείνονται. Επιπλέον, θα γίνει αναφορά σε στοιχεία τα οποία δεν έλαβε υπόψη η έρευνα λόγω της περιορισμένης φύσης της.

Μέσα από την ανάλυση που προηγήθηκε, έγινε φανερό πως το γενικότερο πλαίσιο του γλωσσικού μαθήματος βρίσκεται στην υβριδοποίηση του κειμενοκεντρικού (σχολή Νέας Ρητορικής) με τον επικοινωνιακό γλωσσοδιδακτικό λόγο. Οι μαθητές καλούνται να διερευνήσουν τον τρόπο με τον οποίο οι γλωσσικές επιλογές επηρεάζονται ανάλογα με το συγκείμενο αλλά και να ανακαλύψουν τις γλωσσικές συμβάσεις που χαρακτηρίζουν τα διάφορα κειμενικά είδη. Σε αυτό το σημείο εντοπίζεται και κάποια επιρροή από τους ολιστικούς λόγους καθώς προκρίνεται η αντίληψη της γλώσσας σε χρήση και η έμφαση στην επικοινωνία, ιδιαίτερα στη δεξιότητα της ομιλίας.

Ιδιαίτερη εμφάνιση κάνει και ο λόγος των πολυγραμματισμών, καθώς οι μαθητές καλούνται να διερευνήσουν τους διάφορους τρόπους με τους οποίους συντίθεται οι σημειωτικοί πόροι ώστε να δημιουργήσουν νόημα. Παρότι δίνονται ορισμένα στοιχεία σχετικά με τη μεταγλώσσα που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην ανάλυση πολυτροπικών κειμένων, η γραμματική αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής. Επιπλέον, ο λόγος των πολυγραμματισμών εμφανίζεται και στο αντικείμενο των ΤΠΕ καθώς οι μαθητές καλούνται να συνθέσουν σημειωτικούς πόρους για την παραγωγή νοήματος. Βέβαια, θα λέγαμε πως ο λόγος αυτός είναι μάλλον αναδυόμενος διότι δεν εμφανίζονται όλα του τα στοιχεία. Το μόνο στοιχείο που εμφανίζεται είναι η έμφαση στην πολυτροπικότητα όμως δεν γίνεται καμία σύνδεση με τις διδακτικές πρακτικές και τους τρόπους αξιολόγησης που προτείνει η σχολή των πολυγραμματισμών.

Στο επίπεδο της ανάγνωσης, εμφανίζεται και μια επιρροή από τους κριτικούς λόγους καθώς αναγνωρίζεται η γλώσσα ως ένα μέσο κατασκευής του νοήματος. Παρότι η κριτική ικανότητα ορίζεται και στα εισαγωγικά μέρη του Π.Σ. ως μια βασική ικανότητα, ουσιαστικά δεν φαίνεται να αποτελεί την κατευθυντήρια γραμμή στο Π.Σ. αλλά έχει μάλλον συμπληρωματικό ρόλο. Αυτή η κριτική ικανότητα βρίσκει ένα πεδίο εφαρμογής στο μάθημα των ΤΠΕ καθώς θεωρείται απαραίτητη κατά την αναζήτηση των ηλεκτρονικών πηγών.

Στα πλαίσια αυτών των λόγων, αναδείχθηκε πως οι μαθητές λαμβάνουν πρωταγωνιστικό ρόλο, καθώς συμμετέχουν ενεργά στην πραγμάτωση των μαθημάτων, αναλαμβάνουν ποικίλους ρόλους, συμμετέχουν σε ομάδες κ. ά. Επιπλέον, μέσα στο National Curriculum, ο μελλοντικός νέος παρουσιάζεται ως ικανός να μαθαίνει ανεξάρτητα και ως ενεργά συμμετέχων στην κοινότητα στην οποία ανήκει. Η ταυτότητα που ήδη φέρει ο μαθητής στο σχολείο εμφανίζεται ως ένα σημαντικό στοιχείο στη διαμόρφωση των μαθημάτων καθώς γίνεται ρητά σύνδεση των ατομικών αναγκών κάθε μαθητή με την πρόοδο στην μάθησή του.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού δεν γίνεται σαφής μέσα από το Π.Σ. Από ορισμένα ενδεικτικά αποσπάσματα που παρατέθηκαν, φαίνεται πως έχει περισσότερο το ρόλο του καθοδηγητή και όχι του κατόχου της γνώσης. Βέβαια, στο επίπεδο της αξιολόγησης αναδεικνύεται ο ρόλος του εκπαιδευτικού ως επαγγελματία με τη συνεχή του ενασχόληση με την προώθηση της μάθησης. Η έλλειψη στοιχείων που αφορούν τον εκπαιδευτικό μας οδηγεί σε μια μερική μόνο εικόνα σχετικά με το ρόλο των εκπαιδευτικών κατά τη διάρκεια των μαθημάτων.

Ιδιαιτερότητα του αγγλικού Π.Σ. αποτελεί η έμφαση που δίνεται στην ανάπτυξη λειτουργικών ικανοτήτων, καθώς οι μαθητές καλούνται να χρησιμοποιήσουν τις γλωσσικές τους ικανότητες σε πραγματικές περιστάσεις επικοινωνίας εκτός του σχολείου. Μάλιστα, ο σχολικός χώρος και χρόνος επεκτείνονται με αποτέλεσμα οι μαθητές να εμπλέκονται σε διαδικασίες μάθησης και πέρα από τα σχολικά πλαίσια.

Επιπλέον ιδιαιτερότητα του αγγλικού γλωσσικού Π.Σ. αποτελεί και η έλλειψη κατευθύνσεων ως προς τις γνώσεις για τον κόσμο. Δίνεται ιδιαίτερη ευχέρεια στον εκπαιδευτικό ώστε να επιλέξει ο ίδιος τα θέματα με τα οποία θα ασχοληθεί, ανάλογα

πάντα με τα ενδιαφέροντα των μαθητών του. Σε συνδυασμό με τη μικρή έκταση του Π.Σ. και την έλλειψη διδακτικών εγχειριδίων που να καθορίζονται κεντρικά, γίνεται εμφανές πως πρόκειται για ένα ιδιαίτερα ανοιχτό πρόγραμμα σπουδών με την εστίαση να βρίσκεται στις τοπικές ιδιαιτερότητες του κάθε σχολείου.

Βέβαια, καθώς η παρούσα έρευνα κινήθηκε κυρίως στη μελέτη διαφόρων κειμένων, όπως αυτά παραδίδονται από τις επίσημες ιστοσελίδες που αφορούν την εκπαίδευση στην Αγγλία, η εικόνα σχετικά με την πραγμάτωση της διδασκαλίας είναι μερική. Γνωρίζουμε πως οι διάφορες διδακτικές πρακτικές ποικίλουν μεταξύ των σχολείων καθώς υπάρχουν μια σειρά από παράγοντες που τις επηρεάζουν (Kress, 2005). Η μελέτη αυτή δεν είναι δυνατόν να αποτυπώσει οποιαδήποτε τοπική ποικιλία μπορεί να υπάρχει, αλλά περιγράφει μόνο τις κεντρικές κατευθύνσεις. Επιπλέον, δεν μελετήθηκαν άλλες πιθανές τοπικές ιδιαιτερότητες, όπως είναι ιστορικοί παράγοντες (π.χ. προηγούμενα Π.Σ.) ή οι αντιλήψεις γύρω από την παιδεία που κυκλοφορούν στην Αγγλία. Ωστόσο, οι γενικότερες κατευθύνσεις μπορούν να δώσουν μια βασική ιδέα σχετικά με την εικόνα του γλωσσικού μαθήματος.

5.2. Διαπιστώσεις σχετικά με την αξιοποίηση των ΤΠΕ

Οι νέες τεχνολογίες φαίνεται πως κατέχουν ενεργό ρόλο μέσα στο Π.Σ. και στον τρόπο πραγμάτωσης της διδασκαλίας. Ουσιαστικά, οι ΤΠΕ εμφανίζονται με δύο ρόλους. Ο πρώτος αφορά τη λειτουργική χρήση τους ως ένα παιδαγωγικό μέσο το οποίο ενισχύει τις ισχύουσες πρακτικές του κλασικού γραμματισμού. Ο δεύτερος αφορά την αντιμετώπιση των ΤΠΕ ως δημιουργών ενός νέου γραμματισμού ο οποίος πρέπει να αποκτηθεί μέσα από το γλωσσικό μάθημα.

Σχετικά με την εμφάνιση των ΤΠΕ ως μέσων που ενισχύουν την κατάκτηση του κλασικού γραμματισμού, εντοπίστηκαν ποικίλες πρακτικές. Κατ' αρχάς, τα προγράμματα επεξεργασίας κειμένου εμφανίζονται ως περιβάλλοντα εργασίας τα οποία χρησιμοποιούνται με δύο τρόπους. Πρώτον, ως μέσα που διευκολύνουν τη διαδικασία της γραφής, καθώς καθιστούν ευέλικτο το κείμενο και εύκολη την

επεξεργασία του και τις συνεχείς αλλαγές του. Με αυτό τον τρόπο, οι μαθητές καλούνται να δημιουργήσουν ποικίλα κείμενα με έναν πιο εύκολο τρόπο. Δεύτερον, τα ΠΕΚ με τα εργαλεία που διαθέτουν επιτρέπουν τον επί τόπου σχολιασμό ενός κειμένου. Έτσι, στα πλαίσια του κειμενοκεντρικού λόγου και του κριτικού λόγου, οι μαθητές καλούνται να σχολιάζουν και να αιτιολογούν τις διάφορες γλωσσικές επιλογές, πάντα στα πλαίσια των κειμενικών ειδών και του συγκεκριμένου.

Ένας δεύτερος ρόλος των ΤΠΕ είναι η εμφάνιση τους ως μέσων για επικοινωνία με τον εξωσχολικό κόσμο και για δημοσίευση των εργασιών. Ο ρόλος τους αυτός ενισχύει την αντίληψη για την εφαρμοσμένη μάθηση και βοηθά στην επέκταση του σχολικού χωροχρόνου. Οι μαθητές, λοιπόν, συζητούν με συγγραφείς που βρίσκονται εκτός του σχολικού χώρου αλλά και επιδίδονται σε συζητήσεις μετά το πέρας του σχολικού ωραρίου. Η επικοινωνιακή αντίληψη που ενυπάρχει εδώ συσχετίζεται με τους ολιστικούς λόγους που εντοπίζονται στο γλωσσικό μάθημα και, ουσιαστικά, ενισχύει την πρακτική της επικοινωνίας.

Οι νέες τεχνολογίες κυρίως εμφανίζονται ως τα νέα μέσα πρακτικής γραμματισμού. Αναγνωρίζεται η νέα κειμενική και επικοινωνιακή πραγματικότητα την οποία έχουν δημιουργήσει και έτσι μελετώνται ψηφιακά κειμενικά είδη (π.χ. ιστοσελίδες) και πολυτροπικά κείμενα (π.χ. παρουσίαση φωτογραφιών) και οι ιδιαιτερότητες που αυτά παρουσιάζουν. Η αντιμετώπιση αυτή σχετίζεται άμεσα και με το λόγο των πολυγραμματισμών καθώς μελετώνται οι διάφοροι σημειωτικοί πόροι που συμμετέχουν κατά τη δημιουργία των ψηφιακών κειμένων. Ουσιαστικά, φαίνεται πως οι νέες τεχνολογίες έχουν επιφέρει κάποια αλλαγή στο περιεχόμενο του γλωσσικού μαθήματος καθώς έχουν εισαχθεί όλα αυτά τα νέα κειμενικά είδη.

Επιπλέον, η εισαγωγή των ΤΠΕ στο γλωσσικό μάθημα σχετίζεται και με την ανάπτυξη δεξιοτήτων νέου γραμματισμού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η δεξιότητα αναζήτησης σε ηλεκτρονικές πηγές, όπως είναι οι ιστοσελίδες, καθώς και η ικανότητα διαχείρισης ψηφιακού υλικού (π.χ. αποθήκευση υλικού, επεξεργασία εικόνων κ. ά). Οι δεξιότητες αυτές θεωρούνται απαραίτητες σήμερα στον καθορισμό ενός εγγράμματου υποκειμένου.

Συμπερασματικά, οι νέες τεχνολογίες φαίνεται πως εντάσσονται λειτουργικά μέσα στο γλωσσικό μάθημα. Παρόλο που υπάρχει και αυτόνομο μάθημα για τις ΤΠΕ, ουσιαστικά η μελέτη και η χρήση των νέων μέσων στο γλωσσικό μάθημα είναι ιδιαίτερα ενισχυμένη. Στην αγγλική εκπαίδευση υπάρχει μια ιδιαίτερη προώθηση της χρήσης των νέων τεχνολογιών, πρόθεση η οποία εκφράζεται και στο National Curriculum στο κεφάλαιο «χρήση των ΤΠΕ» αλλά και με τα κείμενα «ICT across the curriculum». Επιπλέον, με την ύπαρξη ειδικότερων φορέων, όπως το ΒΕCΤΑ, που έχουν ως σκοπό την προώθηση των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση, καθίσταται εμφανές πως το αγγλικό εκπαιδευτικό σύστημα επενδύει ιδιαίτερα στις νέες τεχνολογίες και στον ψηφιακό γραμματισμό.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Συνοπτικός πίνακας συμπερασμάτων

		Η εμφάνιση των ΤΠΕ
Γλώσσα/Σημείωση	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Γλώσσα ενταγμένη στο επικοινωνιακό συγκείμενο αλλά και στα πλαίσια των κειμενικών ειδών <ul style="list-style-type: none"> → Έμφαση στη χρήση της γλώσσας → Η γραφή ως διαδικασία ➤ Γλώσσα σε σύνθεση με άλλους σημειωτικούς πόρους ➤ Γλώσσα ως μέσο επιρροής του αναγνώστη και ως μέσο διαμόρφωσης του νοήματος ➤ Σύνδεση γλώσσας-ταυτότητας ➤ Γλώσσα στον άξονα της διαχρονίας ➤ Γλώσσα σε όλα τα μαθήματα 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Η διαθεσιμότητα των ΤΠΕ ως μέσων παρουσίασης επηρεάζουν τις γλωσσικές επιλογές ➤ Χρήση των ΤΠΕ ως περιβαλλόντων εργασίας που διευκολύνουν τη διαδικασία της συγγραφής ➤ ΤΠΕ ως μέσα πρακτικής γραμματισμού: στον άξονα της διαχρονίας οι τεχνολογίες αντιμετωπίζονται ως αιτία γλωσσικής αλλαγής και αναγνωρίζεται η νέα κειμενική πραγματικότητα που έχουν δημιουργήσει ➤ Παρότι όλα τα μαθήματα αναγνωρίζονται ως γλωσσικά, δεν δίνονται οι γλωσσικές ιδιαιτερότητες του μαθήματος της πληροφορικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

<p>Γνώσεις για τη γλώσσα</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Επίγνωση της γραμματικής και των γλωσσικών τεχνικών για: <ul style="list-style-type: none"> → Καλύτερη χρήση της γλώσσας → Αναγνώριση των κειμενικών συμβάσεων → Αποκωδικοποίηση του νοήματος και του τρόπου επιρροής του αναγνώστη ➤ Επίγνωση στοιχείων νέας κειμενικής πραγματικότητας και στοιχείων πολυτροπικότητας 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ΤΠΕ ως παιδαγωγικό μέσο: <ul style="list-style-type: none"> α) Εργαλείο για επιτόπου σχολιασμό των γλωσσικών επιλογών στο επίπεδο των κειμενικών συμβάσεων β) Πηγή κειμένων που θα γίνουν αντικείμενο κριτικής ανάγνωσης ➤ ΤΠΕ ως μέσα πρακτικής γραμματισμού: εστίαση στην αποκωδικοποίηση της νέας κειμενικής πραγματικότητας που έχει δημιουργηθεί μέσω των ΤΠΕ
<p>Γνώσεις για τον κόσμο/στάσεις/αξίες/πεποιθήσεις</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Δεν γίνεται ρητή αναφορά σε όψεις του κόσμου που πρέπει να μελετηθούν ➤ Διαθεματική προσέγγιση: άλλα διδακτικά αντικείμενα λειτουργούν ως πλαίσιο για την ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων ➤ Δεν γίνεται αναφορά στο είδος πολίτη που δημιουργείται. Η ιδιότητα του πολίτη αποτελεί αντικείμενο ξεχωριστού μαθήματος και όχι του γλωσσικού. 	<p>Στα πλαίσια της διαθεματικής προσέγγισης, το μάθημα της πληροφορικής αντιμετωπίζεται ως ένα πεδίο εφαρμογής των γλωσσικών δεξιοτήτων</p>
		<ul style="list-style-type: none"> ➤ ΤΠΕ ως περιβάλλον εργασίας για την

<p>Διδακτικές πρακτικές</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Γραφή ως διαδικασία ➤ Μάθηση του πώς μαθαίνουν ➤ Έμφαση στην ομαδοσυνεργατική μέθοδο ➤ Επέκταση του σχολικού χώρου και χρόνου με έμφαση στην εφαρμογή των γνώσεων σε πραγματικές συνθήκες 	<p>επεξεργασία κειμένων</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ ΤΠΕ ως μέσο για δημοσίευση και επικοινωνία με τον εξωσχολικό κόσμο με αποτέλεσμα να προεκτείνεται ο σχολικός χωροχρόνος
<p>Γλωσσοδιδασκτικοί λόγοι</p>	<p>Μίξη κειμενοκεντρικού και επικοινωνιακού λόγου</p> <p>Αναδυόμενος λόγος των πολυγραμματισμών με έμφαση στη σύνθεση των σημειωτικών πόρων χωρίς να αναδεικνύονται ζητήματα σύνδεσης με τον κόσμο</p> <p>Αναδυόμενος κριτικός λόγος με έμφαση στην αποκωδικοποίηση του νοήματος χωρίς να γίνεται αναφορά στην πλευρά της γλώσσας ως μέσου κατασκευής της πραγματικότητας</p>	
<p>Αξιολόγηση</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Για το Key Stage 3: Εσωτερική αξιολόγηση <ul style="list-style-type: none"> - Έμφαση στην ατομική πρόοδο της μάθησης - Αυτοαξιολόγηση και αξιολόγηση συμμαθητών και εκπαιδευτικός επαγγελματίας ➤ Για το Key Stage 4: Εξωτερική αξιολόγηση για την απόκτηση των GCSE <ul style="list-style-type: none"> - Σε προηγούμενα θέματα εξετάσεων γίνεται συσχετισμός με κειμενοκεντρικούς, επικοινωνιακούς, κριτικούς λόγους και το λόγο των πολυγραμματισμών - Σε όλα τα προηγούμενα θέματα εντοπίζεται τουλάχιστον ένα κείμενο από το διαδίκτυο για το οποίο 	

	υπάρχουν ερωτήματα που αφορούν στοιχεία πολυτροπικότητας
Ταυτότητες μαθητών και εκπαιδευτικών	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Έμφαση στη διαφοροποιημένη μάθηση και στις διαφορετικές εμπειρίες που φέρει ο κάθε μαθητής. Σε αυτό το πλαίσιο, λαμβάνεται υπόψη η υπάρχουσα ταυτότητα των μαθητών κατά την επιλογή των κειμένων που μελετώνται. ➤ Ο μαθητής: Ενεργός πρωταγωνιστής σε όλες τις διδακτικές πρακτικές, κριτικά σκεπτόμενος. Στόχος είναι η δημιουργία ενός εγγράμματος πολίτη ο οποίος θα γνωρίζει να χρησιμοποιεί με επάρκεια τη γλώσσα σε διάφορα επικοινωνιακά πλαίσια. Ενός πολίτη που θα συμμετέχει στον κοινωνικό του περίγυρο, θα μπορεί να έχει προσωπική ανάπτυξη και θα έχει την ικανότητα της ίδιας της μάθησης. Επιπλέον, να γνωρίζει πώς να χρησιμοποιεί τις ΤΠΕ είτε ως ένα εργαλείο είτε ως ένα μέσο πρακτικής γραμματισμού. Αποκτά συγκεκριμένες δεξιότητες νέου γραμματισμού όπως η αναζήτηση σε ηλεκτρονικές πηγές ή η ικανότητα επεξεργασίας ενός κειμένου ➤ Ο εκπαιδευτικός: Δεν είναι ο μοναδικός κάτοχος της γνώσης και έχει περισσότερο το ρόλο του καθοδηγητή. Στην αξιολόγηση αναλαμβάνει το ρόλο του επαγγελματία και πρέπει να παρακολουθεί συνεχώς την πορεία κάθε μαθητή.
Μάθημα των ΤΠΕ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ΤΠΕ ως βοηθός της δια βίου μάθησης – μάθηση πώς να μαθαίνεις ➤ ΤΠΕ ως πηγή πληροφοριών και ανάπτυξη δεξιοτήτων νέου γραμματισμού και κριτικού γραμματισμού ➤ ΤΠΕ ως φορέας κοινωνικής αλλαγής αλλά και δημιουργοί κειμενικής αλλαγής
	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Έμφαση στις λειτουργικές δεξιότητες (Functional Skills) καθώς γίνεται συνεχώς σύνδεση με την εφαρμογή των δεξιοτήτων στον πραγματικό εξωσχολικό κόσμο.

Ιδιαιτερότητες/Παρατηρήσεις

- Έλλειψη κατευθύνσεων για τις γνώσεις για τον κόσμο
- Ανοιχτό Π.Σ. χωρίς να δίνονται διδακτικά εγχειρίδια από κάποιον κεντρικό φορέα

Βιβλιογραφία

- GILLARD, D. 2011. *Education in England: a brief history*
www.educationengland.org.uk/history [23.2.2011]
- KRESS, G. 2005. *English in Urban Classrooms: A multimodal perspective on teaching and learning*. Λονδίνο και Νέα Υόρκη:RoutledgeFalmer.
- VAN LEEUWEN, T. 2005. *Introducing Social Semiotics*. Λονδίνο και Νέα Υόρκη: Routledge
- PARKER, R. 1985. The "Language across the Curriculum" Movement: A Brief Overview and Bibliography. Στο *College Composition and Communication* 36 (2): 173-177

Δικτυογραφία

- <http://www.education.gov.uk/> [Department of Education]
- <http://www.bis.gov.uk/> [Department for Business, Innovation and Skills]
- <http://www.qcda.gov.uk> [Qualifications and Curriculum Development Agency]
- <http://curriculum.qcda.gov.uk/key-stages-3-and-4/> [National Curriculum]
- <http://nationalstrategies.standards.dcsf.gov.uk/> [National Strategies]
- <http://www.aqa.org.uk/> [Assessment and Qualifications Alliance]